

การศึกษาวงโยธวาฑิตกองทัพบก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2557

การศึกษาวงโยธวาฑิตกองทัพบก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2557

ลิขสิทธิ์เป็นของมหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

การศึกษาวงโยธวาทีตกองทัพบก

เสนอต่อบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ เพื่อเป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปริญญาศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต สาขาวิชามานุษยดุริยางควิทยา

พฤษภาคม 2557

วิทยา ศรีสอาด (2557). การศึกษาวงโยธวาทิตกองทัพปริญญานิพนธ์ ศปม. (มานุษยดุริยางควิทยา).

กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. คณะกรรมการควบคุม:

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.รุจี ศรีสมบัติ , รองศาสตราจารย์ ดร. กาญจนา อินทรสุนานนท์.

ปริญญานิพนธ์ฉบับนี้เป็นการศึกษาวิจัย เรื่องการศึกษาวงโยธวาทิตกองทัพ โดยมีความมุ่งหมาย เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และบทบาทหน้าที่ รวมถึงการดำเนินงาน ตลอดจนรวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพ ซึ่งเป็นการดำเนินการวิจัยตามหลักการทางมานุษยดุริยางควิทยา ใช้ข้อมูลจากตำราทางวิชาการ เอกสาร และข้อมูลที่ได้จากการศึกษาภาคสนาม โดยนำมาศึกษาวิเคราะห์เรียบเรียง และสรุปผลข้อมูล ผลจากการศึกษาพบว่า

วงโยธวาทิตกองทัพ เป็นสถาบันดนตรีทหารซึ่งมีประวัติ ความเป็นมาอันยาวนาน อีกทั้งเป็นวงต้นแบบของวงโยธวาทิตในปัจจุบัน ซึ่งเป็นผลจากการรับวัฒนธรรมดนตรีทางตะวันตก เนื่องจากอิทธิพลทางวัฒนธรรมจาก ปัจจัยด้านการติดต่อค้าขาย การแพทย์มิชชันนารี และการทหาร โดยผสมผสานเข้ากับวัฒนธรรมในแบบของไทย เริ่มขึ้นใน สมัยรัชกาลที่ 4 รับสั่งให้มีการฝึก กองทหารเกณฑ์อย่างฝรั่ง โดยพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรง ว่าจ้างให้นายทหารอังกฤษ ซึ่งเคยประจำอยู่ในกองทัพอังกฤษ ในอินเดีย คือ ร้อยเอกน็อกซ์ มาเป็นครูฝึกทหารในวังหน้า ได้นำแตรมาใช้ในการฝึกแถวทหาร ต่อมา พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้รับสั่งให้นายทหารอังกฤษอีกท่าน คือ ร้อยเอกอิมเปย์ มาฝึกทหารใน วังหลวงบ้าง ซึ่งในขณะนั้นเป็นเพียง กองแตรสัญญาณ เพื่อแสดงความเคารพในกิจการทางทหารเท่านั้น จากนั้นมีพัฒนาการขึ้นตามลำดับ เริ่มจาก กองแตรทหารมหาดเล็ก โดยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรง รัชกาลที่ 5 ทรงได้ก่อตั้งขึ้น ต่อมาเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า กองแตรวงกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ เมื่อย้ายออกจากพระราชวังมาอยู่บริเวณ สะพานมัสยิดฝรั่งสรรค์ หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง มีชื่อเรียกว่า กอง แตรวงจังหวัดทหารบก กรุงเทพฯ และได้เปลี่ยนชื่อ อีกครั้งเป็นวง ดุริยางโยธิน เมื่อย้ายมาตั้งอยู่ตำบลทุ่งพ ญาไท จนได้มาขึ้นตรงกับกองทัพ ได้เปลี่ยนชื่อเป็น กองแตรวงกองทัพก สามปีถัดมาได้ย้ายไปสังกัดกับ มณฑลทหารบกที่ 1 เรียกชื่อใหม่เป็น กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 และได้ชื่อใหม่เป็น กองดุริยางค์ทหารบก เมื่อ พ.ศ. 2521 จนถึงปัจจุบัน

นับตั้งแต่อดีตมา วงโยธวาทิตกองทัพได้มีบทบาทหน้าที่ในการรับใช้สังคม ประเพณีวัฒนธรรมไทยมาโดยตลอด โดยเป็นวงพิธีการ เพื่อถวายพระเกียรติยศ ในงานพระราชพิธี รัฐ พิธี ใช้บรรเลงกำหนดจังหวะในการสวนสนาม ซึ่งแสดงถึงแสนยานุภาพของกองทัพ นำริ้วขบวนพาเหรด เพื่อสร้างบรรยากาศให้มีความพร้อมเพรียง ร่ว มแรงร่วมใจ ความสามัคคีในงานกีฬาและการรณรงค์ จนถึงงานใช้บรรเลงประกอบพิธีกรรมทางศา สนาในวิถีชีวิต เช่น งานศพ งานงานบวช การแห่แหนนำ

ชวน ในงานรื่นเริง งานมงคล อีกทั้งยัง มีบทบาทหน้าที่ในการสืบสาน ส่งเสริม อนุรักษ์ การดนตรีไทย ซึ่งเป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรมล้ำค่าของชาติ เห็นได้จากการอัด บันทึกเสียงเพลงไทยเดิม และ การออกบรรเลงเพลงไทยตามงานที่สำคัญ ด้วยการดำเนินงานในรูปแบบแถวทหารและ ทางด้านการดนตรีให้สอดคล้อง เหมาะสมในแต่ละภารกิจ ซึ่งมีความแตกต่างกันตามปัจจัยทางสังคม

ผลงานสำคัญในการถ่ายทอด และเผยแพร่ได้ปรากฏให้เห็นทั้งภายในประเทศ โดย การเป็นส่วนประกอบสำคัญของพิธีการในงานทุกชนชั้นทางสังคม และ งานต่างประเทศ ซึ่งการนำเอา รูปแบบการแสดงอย่าง ไทย ไปแสดงร่วมกับนา นาประเทศให้เห็นถึงความรุ่งเรือง ทางด้านศิลปวัฒนธรรมของไทย

A STUDY OF THE ROYAL THAI ARMY MILITARY BAND.

AN ABSTRACT

BY

Wittaya Sresaard

Presented in Partial Fulfillment of the Requirements for the
Master of Fine Arts degree in Ethnomusicology
at Srinakharinwirot University

May 2014

Wittaya Sresaard. (2557). *A study of the Royal Thai Army Military Band*. Master thesis,
M.F.A.(Ethnomusicology). Bangkok: Graduate School, Srinakharinwirot University.
Advisor committee: Assist.Prof. Dr.Rujee Srisombat, Assoc.Prof. Dr.kanchana
Intarasunanont.

The research was aimed to study about the historical background, development, and roles of the Royal Thai Army Military Band. According to the ethnomusicology, the research methodology was based on the data collection and analysis from academic texts, documents, and information from the fieldwork. The research findings showed the following results.

The Royal Thai Army Military Band is the Institute of Music belonging to the Royal Thai Army which has a long history. Besides, it is the model of the modern band. According to the history, the band was influenced by the western styled music in the time when Thailand had business trade connection, accepted medical missionaries, and military system from the western countries. In the reign of King Rama IV, Thailand had adapted the foreign military system into the Thai Military Forces. King Pinklao had hired the British soldier, Caption knox, who once stationed in the British Army in India, to train the Thai soldiers at the Front Palace. He had initiated to use the trumpet in the Thai military marches. Then King Rama IV had also ordered another British soldier, Captain Impey, to train the Thai soldiers in the Royal Palace. At that time, the trumpet had only been used for the military calls and paying respect on the military services. Furthermore, King Chulalongkorn or King Rama V had founded the Chamberlain Bugle Corps, and then it had been renamed the Royal Guard Brass Band Regiment after the King changed the residence into the area of Makawan-Rangsan Bridge. After the government reform, it had been renamed the Bangkok Military Brass Band and it had been again renamed Duriya Yothin when the band moved to be situated in Thung Phrayathai District. The band had been finally governed by the Royal Thai Army and it had been renamed the Bangkok Precint Brass Band Regiment. Three years later, the band had been under the Military Circle 1 and has held the new name the Royal Thai Army Military Band in 1978 until now.

Since then, the Royal Thai Army Military Band has the roles in social services representing Thai Cultural tradition. It has become the opening band in many significant ceremonies such as paying the honor on the royal ceremony and the state ceremony. The band has been positioned as controlling the rhythm on military marches or parades reflecting the sense of harmony and unity on the sport day, campaign promotion, religious ceremonies like in the funeral, ordination ceremony, or propitious ceremony. The band has also played the major role in maintaining, supporting, and preserving Thai traditional music which is the precious national heritage.

Several highlighted achievements of the Royal Thai Army Military Band have been revealed and widely known across the country through the participation in many social ceremonies. For the successful role in the foreign affairs, the band has applied the Thai traditional style into its performance with other foreign countries which has represented Thailand's charming art and culture.

สารบัญ

บทที่	หน้า
1 บทนำ.....	1
ภูมิหลัง.....	1
จุดประสงค์ของการวิจัย.....	3
ความสำคัญของการวิจัย.....	4
ขอบเขตของการวิจัย.....	4
ข้อตกลงเบื้องต้น.....	4
นิยามศัพท์เฉพาะ.....	4
กรอบแนวคิดในการวิจัย.....	6
2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	7
เอกสารที่เกี่ยวข้อง.....	7
แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง.....	9
งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง.....	12
3 วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้างานวิจัย.....	22
ขั้นรวบรวมข้อมูล.....	22
ขั้นศึกษาข้อมูล.....	23
ขั้นวิเคราะห์ข้อมูล.....	23
การนำเสนอข้อมูล.....	25
4 ผลการศึกษา.....	26
ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก.....	26
ประวัติความเป็นมา.....	26
พัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก.....	28
บทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิต กองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย.....	32
บทบาทหน้าที่ต่อสังคม.....	32
งานพิธีโดยทั่วไป.....	32

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
งานพิธีภายในกองทัพบก.....	35
บทบาทหน้าที่ต่อประเพณี และวัฒนธรรมไทย.....	42
พระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ และสวนสนามของทหารรักษาพระองค์.....	42
พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน.....	46
พิธีอัญเชิญธงชัยเฉลิมพล.....	47
บรรเลงเดินนำแถวทหาร.....	49
การบรรเลงรับ-ส่งเสด็จฯ.....	50
งานรับพระราชขอคันตุกะ.....	51
งานวัฒนธรรม ประเพณีไทย.....	55
ถวายพระพรชัยมงคลในวันสำคัญของชาติ.....	55
วันสำคัญทางศาสนา.....	57
งานบวชนาค.....	61
วงโยธวาทิตกับงานศพ.....	62
วงโยธวาทิตในวันฉาปนกิจ.....	64
งานแต่งงาน.....	67
งานอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรมไทย.....	68
บันทึกเสียงเพลงไทยเดิม.....	68
บรรเลงเพลงไทยเดิมในงาน และสถานที่สำคัญ.....	74
ตบอึเหินา นุชบาเสียงเทียน.....	75
จุฬาวาทิต ครั้งที่ 153.....	76
วังสวนผักกาด.....	77
โชน สีกรพรมมาศ.....	78
งาน 120 ปี 3 ครุตนตรีไทย.....	89
ฝั่งธนบุรีสำนักดนตรี บ้านพาทยโกศล.....	93
การดำเนินงาน และรวบรวมผลงานที่สำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก.....	94
การดำเนินงานภายในวงโยธวาทิตกองทัพบก.....	94

สารบัญ (ต่อ)

บทที่	หน้า
4 (ต่อ)	
การคัดเลือกนักดนตรี	95
โครงการฝึกอบรม	95
การจัดรูปแบบ และขนาดของวง	96
รูปแบบการเดินแถว	100
การฝึกซ้อมประจำวัน	108
ชุดการแต่งกาย	109
เพลงที่ใช้ตามลักษณะงาน	111
รวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก	112
ผลงานด้านการแสดงดนตรีต่างประเทศ	112
โยธวาทิตกองทัพบกไทยร่วมงานเทศกาลแสดงวงโยธวาทิตกองกำลังป้องกัน ตนเองญี่ปุ่น	114
ผลงานเพลงที่สำคัญของกองดุริยางค์ทหารบก	115
5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ	116
อภิปรายผล	119
ข้อเสนอแนะ	119
บรรณานุกรม	120
ภาคผนวก	123
ประวัติย่อผู้วิจัย	126

บัญชีภาพประกอบ

ภาพประกอบ	หน้า
1 ชุดเครื่องแบบของกองแตรทหารมหาดเล็กในอดีต.....	29
2 วังโยธาวิติตรับ ส่งเสด็จฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี.....	32
3 วังโยธาวิติตกองทัพบกเดินนำริ้วขบวนพาเหรดนักกีฬา.....	33
4 บรรเลงดนตรีในชุมชนเพื่อสร้างบรรยากาศความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ.....	34
5 วังโยธาวิติตกองทัพบก บรรเลงการตรวจพลในงานสวนสนามวันกองทัพไทย.....	35
6 วังโยธาวิติตสี่เหล่าทัพ บรรเลงเดินนำขบวนพาเหรดนักกีฬาใน งานกีฬากองทัพไทย.....	38
7 วังโยธาวิติตสมทบกองทหารเกียรติยศสามเหล่า รับแขกรัฐบาล ณ ตึกไทยคู่ฟ้า.....	39
8 วังโยธาวิติตบรรเลงเพลงให้สองผู้นำประเทศเดินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ.....	41
9 วังโยธาวิติตบรรเลงในงานพระราชพิธีถวายสัตย์และสวนสนามทหารราชวัลลภ.....	42
10 วังโยธาวิติตกองทัพบกต้อนรับขบวนแถวทหารบรรเลงนำกองพันสวนสนามเข้าสู่ลานพิธี.....	45
11 วังโยธาวิติตสมทบกองทหารเกียรติยศรักษาพระองค์ตั้งแถวรับส่งเสด็จงานกฐินหลวง.....	47
12 กองทหารเกียรติยศทำพิธีอันเชิญธงชัยเฉลิมพล วังโยธาวิติตบรรเลงเพลงมหาชัย.....	48
13 บรรเลงนำขบวนแถวกองทหารเกียรติยศรักษาพระองค์ เข้าจุดรับ ส่งเสด็จ.....	49
14 วังโยธาวิติตสมทบแถวทหารกองเกียรติยศ บรรเลงเพลงรับ ส่งเสด็จ.....	50
15 วังโยธาวิติต2วง สำหรับถวายพระเกียรติยศของพระองค์พระประมุขไทย และพระราชองค์ันตูกะ.....	53
16 วังโยธาวิติตกองทัพบกบรรเลงเพลงพญาโศก ในริ้วขบวนอัญเชิญพระศพมายังพระเมรุ.....	54
17 วังโยธาวิติตสี่เหล่าทัพ เดินนำริ้วขบวนเครื่องราชสักการะ ไป ณ ท้องสนามหลวง.....	55
18 วังโยธาวิติตสี่เหล่าทัพ บรรเลงในขั้นตอนจุดเทียนชัย ถวายพระพรชัยมงคล.....	56
19 วังโยธาวิติตบรรเลงเพลงไทยเดิม วันสำคัญทางศาสนา ณ พุทธมณฑล.....	58
20 นักดนตรีบรรเลงเพลงไทยเดิม ประเภทโหมโรง และเพลงเถา.....	59
21 รูปแบบการจัดวงในการนั่งบรรเลงเพลงไทยเดิม.....	60
22 การจัดวงลักษณะแถววงชาวบ้าน ในการแห่หน้าค รอบพระอุโบสถ.....	62
23 ลักษณะในการจัดวงโยธาวิติตนั่งบรรเลงเพลงไทยเดิม ในงานสวดอภิธรรมศพ.....	64
24 การจัดรูปแบบแถวเพื่อแห่เคลื่อนศพจากศาลาไป เวียนเมรุ.....	66
25 การจัดรูปแบบแถววงชาวบ้านในการ นำขบวนแห่ขันหมาก ไปยังบ้านเจ้าสาว.....	67
26 การอัดบันทึกเสียงเพลงไทยเดิม โครงการเพลงในพระนิพนธ์ ทูลกระหม่อมมบริพัตร.....	74
27 บรรเลงเพลงไทย ชุดดับอิเหนา บุชบาเสียงเทียน.....	75

บัญชีภาพประกอบ (ต่อ)

ภาพประกอบ	หน้า
28 บรรยากาศการฝึกซ้อม ร่วมกับนักร้องก่อนถึงวันแสดงจริง.....	76
29 การบรรเลงเพลงสี่เกลอ เกา ของวงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพ ณ วังสวนผักกาด.....	77
30 การแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติ ตอนศึกพรมหาศ บรรเลงโดยวงโยธวาทิตกองทัพบก.....	79
31 ภาพบรรยากาศในการนั่งบรรเลงประกอบการแสดงโขนอยู่ใต้เวที ณ ศูนย์วัฒนธรรม.....	86
32 การบรรเลงเพลงไทยเดิม แหกสาย เกา ณ หอประชุมจุฬา.....	93
33 ภาพแสดงจำนวนอัตรากำลังพลของหมวดโยธวาทิต.....	94
34 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั่งบรรเลงงานศพ.....	97
35 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั่งบรรเลงไทยเดิม.....	98
36 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั่งบรรเลงในหอประชุม.....	99
37 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต สวนสนามของทหารรักษาพระองค์.....	100
38 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล.....	101
39 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต ขนาด 21 นาย.....	102
40 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต ขนาด 24 นาย.....	103
41 การจัดวงและตำแหน่งการบรรเลงวง Bass Quintet.....	104
42 ตำแหน่งการยืนบรรเลงวงบาสควินตรด ลักษณะรูปโค้งเป็นเกือกม้า.....	105
43 การจัดวงและตำแหน่งการบรรเลงวง Wood-wind Quintet.....	106
44 ตำแหน่งการยืนบรรเลงวงวูดวิน ควินเต็ต ลักษณะรูปโค้งเป็นเกือกม้า.....	107
45 การฝึกซ้อมประจำวัน โดยมีตารางการฝึกซ้อมเป็นตัวกำหนดวัน เวลาและการฝึก.....	108
46 การแต่งกายชุดเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์.....	109
47 การแต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์.....	110
48 การแต่งกายด้วยชุดบรรเลงชาวคอตั้ง ในงานทางศาสนา.....	110
49 การแต่งกายในชุดบรรเลงคอปิด แดงการช่าง ในงานกีฬาต่างๆ.....	111
50 แผนผังการจำแนกประเภทของเพลงในวงโยธวาทิต.....	112
51 การแสดงวงโยธวาทิตสนามประกอบการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ.....	114

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

ดนตรี เป็นปัจจัยสำคัญที่มนุษย์นำมาใช้ประกอบกิจกรรม หรือพิธีกรรมต่างๆ ซึ่งแต่เดิมในอดีตใช้ในการสื่อสารกับสิ่งที่เหนือธรรมชาติ อาจเกิดจากความกลัว ต้องการ วิจารณ์ข้อร้อง บูชา สรรเสริญเทพเจ้าหรือสิ่งที่กลุ่มเผ่าชนที่ตนนับถือ แตกต่างกันไป ตามความเชื่อที่ปลูกฝังกันมาจากรบรรพชนรุ่นก่อน เมื่อกาลเวลาผ่านไปแต่ลัทธิความเชื่อยังคงอยู่สืบทอดจากรุ่นต่อๆมา ความ เชื่อและความศรัทธาบางเรื่องลบเลือนไปพร้อมกับเวลา แต่พิธีกรรมบางเรื่องยังคงยึดถือปฏิบัติสืบทอดต่อกันมาจนกลายเป็นวัฒนธรรม ประเพณี จารีต จากความ กลัวในอดีตแปรเปลี่ยนไป เพื่อ สิริมงคล ความ เป็นสง่า เป็นเกียรติของสังคมนั้นๆ และสิ่งที่มีอิทธิพลที่ขาดไม่ได้ในการประกอบ พิธีต่างๆในทุกสังคม ทุกระดับชนชั้น ก็คือ ดนตรีที่ใช้ประกอบพิธี จึงสามารถพูดได้ว่า ดนตรีมีอิทธิพลและความสำคัญ เกี่ยวข้องกับวิถีการดำเนินชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ทั้งในด้านมิติของวัยคือ ดนตรีผูกพัน กับชีวิตของมนุษย์ตั้งแต่เกิดจนตาย อีกมิติหนึ่งด้านสังคมคือ ในสังคมทุกระดับชนชั้นล้วน มีดนตรีเข้าไปเป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญเช่น พระราชพิธี รัฐพิธี หรือ พิธีกรรมต่างๆ แตกต่างกันไปตามวัฒนธรรมที่ สืบสมมาจากบรรพชนของตนในอดีต

เมื่อดนตรีมีบทบาทกับกิจกรรมต่างๆของมนุษย์ดังที่กล่าวมา จึงทำให้เกิดคุณค่าทาง วัฒนธรรมขนบธรรมเนียม ประเพณี จารีตที่เป็นเอกลักษณ์ประจำชาตินั้นๆ เพื่อเป็นเกียรติยศ สง่างาม เป็นความภาคภูมิใจของชาติ แคว้นนั้น ในส่วนของพิธีกรรมท รางศาสนา ประเพณี ศิลปะการแสดง ดนตรีเข้าไปมีบทบาทสำคัญและรับใช้ในทุกกลุ่มของสังคมเสมอมาจากรบรรพกาลสู่ปัจจุบันสมัย

ดนตรีที่ใช้ในพิธีการหรือ พิธีกรรมของมนุษย์มีหลายประเภท ต่างกันไปตามข้อจำกัด ทางด้านสังคมและลักษณะ พิธีการหรือกิจกรรมทางสังคม ส่วนใหญ่จะใช้ ดนตรีพื้นบ้าน หรือดนตรี ประจำชาติของตน ในการประกอบพิธี ซึ่งมีความผูกพันกันระหว่างวัฒนธรรมประเพณี กับดนตรีมาแต่ ดั้งเดิมจนแยกไม่ออก แต่ในสังคมนั้นอาจจำเป็นต้องติดต่อกับชาย เชื้อมสัมพันธ์ไมตรีกับสังคมอื่น จึง เป็นปัจจัยที่ทำให้ได้รับอิทธิพล นอกวัฒนธรรมเข้ามาผสมผสานกับขอ งตน ซึ่งรวมถึง วัฒนธรรมด้าน ดนตรีด้วย วงโยธวาทิตหรือที่เรียกกันว่าแถววงในสมัย แรก เข้ามามีบทบาทเกี่ยวข้องกับสังคมในชน ชนที่แตกต่างกันในสยาม เริ่มจากตรใช้ประกอบพระราชพิธีในพระราชวัง และเพิ่มบทบาท หน้าที่มา สู่กองทัพโดยพัฒนาจากแถวสัญญาณมาเป็นวงโยธวาทิต ต่ อมาทหารแถวเหล่านั้นได้มีส่วนเผยแพร่ วัฒนธรรมแถววงให้กับชาวบ้านเพื่อนำไปประกอบประเพณีพื้นบ้านในท้องถิ่นตนต่อไป

ในอดีตอันยาวนานที่ผ่านมาวงโยธวาทิตถูกนำมาใช้ในพระราชพิธีเกี่ยวกับกษัตริย์ชั้น ปกครอง รวมถึงบรรเลงนำแถวกองทัพทหาร เพื่อออกรบในสมรภูมิต่างๆ เพื่อความเป็นระเบียบเรียบร้อย พร้อมเพรียงของกองทัพและเป็นการชมขวัญเข้าสู่ศึกทางอ้อมอีกด้วย ดังนั้นระเบียบวินัยต่าง ๆ รวมถึง คำบอกคำสั่งที่นำมาใช้กับวงโยธวาทิตก็ได้มาจากกองทัพนั่นเอง เช่น การจัดแถวหน้ากระดาน การจัด แถวตอนเล็ก การยืนตรง การหันไปทางซ้าย ทางขวา การกลับหลังหัน การเดินไปข้างหน้า เป็นต้น (พรพรหม คุ้มภระ. 2554: ออนไลน์)

ดนตรีในราชสำนักไทยและน่าจะในราชสำนักทุกๆ แห่งย่อมมีไว้เพื่ออำนวยการภาพอัน ศักดิ์สิทธิ์และเหนือกว่าของชนชั้นปกครอง ความขริบขลิบและเป็นระเบียบแบบแผนจึงเป็นบุคลิกที่ สำคัญยิ่งของดนตรีเหล่านี้

เมื่อดนตรีทางตะวันตกเริ่มเผยแพร่เข้ามาในสังคมไทย ก็ยังจำกัดตัวเองอยู่ในหมู่ชนชั้นสูงใน ราชสำนัก ซึ่งที่จริงก็ไม่ได้เป็นเรื่องน่าประหลาดใจอะไร เพราะค่าใช้จ่ายที่มากมายในเรื่องของอุปกรณ์ และบุคลากรซึ่งหายาก อีกประการหนึ่งผู้ฟังเพลงเหล่านี้ในระยะเริ่มแรกได้อย่างเข้าอกเข้าใจก็เห็นจะมี แต่นักเรียนนอกซึ่งก็เป็นส่วนหนึ่งของชนชั้นนำในสยามทั้งสิ้น

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งคือ การที่ต่อมาวงดนตรีแบบสากลที่ได้รับความนิยมในราชสำนัก มักเป็นวงแบบทหาร (เพราะเริ่มแรกมาวงแตرنั้นก็ใช้เพื่อกิจการทหารอยู่ แล้ว) โดยเฉพาะในกรณีของ เจ้าฟ้าบริพัตรฯ ที่ทรงประพันธ์และเรียบเรียงเพลงไทยสำหรับวงดุริยางค์แบบโยธวาทิตไว้เป็นจำนวนมาก บทเพลงเหล่านี้สร้างความทรงจำร่วมบางอย่างให้กับสังคมไทย และกลายเป็นว่าเพลงไทยที่ถูกเรียบ เรียงขึ้นจำนวนมากในชั้นหลังมักจะมีบุคลิก แบบเพลงมาร์ช (อดิภพ ภัทรเดชไพศาล . 2552: 7 คอลัมน์ ตะเกียงเจ้าพายุ)

แต่ในสังคมสยามที่ใช้ในพระราชพิธีแต่โบราณมี 2 ชนิด คือ แตรวงกับแตรฝรั่ง แตรวง เรียกตามรูปร่างลักษณะที่ลำแตรโค้งงอน บานปลาย ซึ่งเข้าใจว่าเราได้แบบอย่างมาจากอินเดีย ส่วน แตรฝรั่ง มีลักษณะปากบานคล้ายดอกฉัตร โพง จึงเรียกชื่อว่า “แตรลำโพง” ซึ่งในหนังสือกฎหมายเพียร บาลโบราณเรียกว่า “แตรลางโพง” ปรากฏในหมายรับสั่งครั้งรัชกาลที่ 1 เรียกว่า แตรวิไลดา คงจะเป็น แตรที่ฝรั่งฮอลันดาเป็นชาติแรกที่น่าเข้ามาให้รู้จักจึงระบุชื่อไว้เช่นนั้น เป็นอันว่าแตรลำโพงก็ดี แตรฝรั่ง ก็ดี คงหมายถึงแตรอย่างเดียวกันนั่นเอง(ธนิต อยู่โพธิ์. 2530: 71-72)

แตรวง เป็นวงดนตรีของยุโรปที่ไทยรับแบบอย่างมาในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้า เจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ในสมัยนั้นมีการจ้างครูชาวอังกฤษเข้ามาฝึกสอนเพลงฝรั่งให้ทหารใช้ ฝึกเดิน แถวจนมีแตรวงมหาดเล็กขึ้น ต่อมาจึงได้ว่าจ้างครูดนตรีชาวต่างชาติอื่นๆ เข้ามาสอนด้วย (ณรงค์ชัย ปิฎกธรรต. 2542: 236)

จากแผนที่มณฑลพายัพที่เกี่ยวกับทหารในกองทัพไทยได้มีการพัฒนาการเรื่อยมา ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ได้ทรงบัญญัติคำว่า “ดุริยางค์” และนายมนตรี ตราโมท ได้บัญญัติคำว่า “โยธวาทิต” ขึ้นใช้ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 7 โดยมาจากคำว่า โยธา หรือโยธี (พลรบหรือทหาร) + วาทิต (ดนตรี) หมายถึง “แตงวง” นั้นเอง ในระหว่างรัชกาลที่ 6-7 นับเป็นยุคที่แตงวงเจริญก้าวหน้าในเมืองสยามเป็นอย่างมาก ไม่เพียงแต่กองทหาร เท่านั้นที่ฝึกหัดเป่าแตงวงกันอย่างจริงจังแม้แต่ในหมู่ประชาชนคนทั่วไป ได้เริ่มหันมานิยมฟังแตงวงกันอย่างกว้างขวางควบคู่ไปกับวงปี่พาทย์ จึงทำให้เกิดมีแตงวงชาวบ้านทั่วไปได้นำไปบรรเลงในงานพิธีต่างๆ เช่น งานแต่งงาน งานบวช งานขึ้นบ้านใหม่ งานกฐินผ้าป่า ซึ่งจะใช้นำ ขบวนแห่ทั้งในงานมงคล และอวมงคล แต่แตงวงที่จะสามารถไปบรรเลงในงานพิธีดังกล่าวนี้จำเป็นต้องเรียนรู้เพลงต่างๆ เช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ด้วย เพราะใช้เพลงไทยประเภทเดียวกันบรรเลง ประกอบพิธี ต่อมาเมื่อเพลงประเภทไทยสากลและลูกทุ่งเกิดขึ้น ปรากฏว่าพวกแตงวง สามารถนำมาบรรเลงกันในงานต่างๆ ได้อย่างกลมกลืนมีเพลงต่างๆ เพิ่มขึ้นกว่าเดิม ซึ่งเครื่องดนตรีที่นิยมใช้ประกอบด้วยเครื่องเป่าและเครื่องจังหวะ เป็นหลัก เช่น ทรัมเป็ต ทรัมโบน คอร์เน็ต บาริโตน (ยูโฟเนียม) ทูบา ฮอรัน คลาริเน็ต แซกโซโฟน และเครื่องจังหวะกลองอเมริกัน (กลองใหญ่) ฉิ่ง ฉาบ และกรับ เมื่อมีความใกล้ชิดกับวิถีชีวิตของชาวบ้านมากขึ้น ในที่สุดแตงวงแบบชาวบ้านก็เป็นที่ยอมรับและจัดให้เป็นดนตรีพื้นบ้านอีกประเภทหนึ่งที่สร้างความสนุกสนานให้กับชาวบ้านคนไทยมาจนถึงทุกวันนี้ (สุกรี เจริญสุข. 2539: 45-51)

วงโยธวาทิตกองทัพบก ถือได้ว่าเป็นสถาบันต้นกำเนิดทางดนตรีทหารที่ก่อตั้งมายาวนานนับร้อยกว่าปี จึงทำให้หลักฐาน เอกสาร ข้อมูลต่างๆ ทั้งด้านประวัติ และด้านดนตรีบางช่วงขาดการต่อเนื่อง และสูญหายไปจำนวนมาก ยิ่งไปกว่านั้น การเก็บข้อมูลรายละเอียดจากตัวบุคคลก็สามารถทำได้ยากขึ้น เนื่องจากหลายท่านที่อาวุโสก็ได้เสียชีวิต และชราภาพไปมากแล้ว อีกทั้งผลงานด้านดนตรีที่สำคัญๆ เช่น การบรรเลงเพลงไทย โน้ตเพลงไทยเดิม และแผ่นบันทึกเสียงต่างๆ ในอดีต ล้วนเป็นสิ่งสำคัญล้ำค่าควรแก่การวิจัย

ด้วยหลักการและเหตุผลดังกล่าว ผู้วิจัยจึงมีความสนใจที่จะศึกษาประวัติความเป็นมา พัฒนาการ และบทบาทหน้าที่ รวมถึงศึกษาแนวทางการดำเนินงานของวงโยธวาทิตกองทัพบก อันเป็นดนตรีต้นแบบของแตงวงทหาร ซึ่งมีความเกี่ยวข้องทางด้านดนตรีกับวัฒนธรรม ประเพณีที่สำคัญๆ ของชาติเพื่อดำรงและสืบทอด มรดกล้ำค่าของวงดนตรีแห่งพิธีการนี้ อันควรค่าแก่การรักษาให้อยู่คู่กับแผ่นดินสืบไป ผู้วิจัยคาดว่าผลการศึกษานี้จะเป็นประโยชน์อย่างยิ่งทางการศึกษาของผู้สนใจต่อไป

จุดประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก
2. เพื่อศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิตกองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
3. เพื่อศึกษาการดำเนินงานและรวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

ความสำคัญของการวิจัย

1. ทำให้ทราบประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก
2. ทำให้ทราบบทบาทหน้าที่ และกระดำเนินงานของวงโยธวาทิตกองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
3. ทำให้ทราบถึงผลงานที่ได้รับการเผยแพร่ซึ่งเป็นการส่งเสริม อนุรักษ์ สืบสานดนตรี วงโยธวาทิตให้อยู่คู่ประเพณีอันดีงามเพื่อเป็นมรดกวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติสืบไป

ขอบเขตของการวิจัย

ข้อมูลที่น่าสนใจวิเคราะห์ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้ข้อมูลที่ได้จากเอกสาร และข้อมูลภาคสนามเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับวงโยธวาทิตกองทัพบก ประกอบด้วย

- ประวัติของวงโยธวาทิตในกองทัพบก
- บทบาทหน้าที่และการดำเนินงาน
- ผลงานด้านดนตรีของวงโยธวาทิตกองทัพบก

ข้อตกลงเบื้องต้น

1. ศึกษาเฉพาะที่กองดุริยางค์ทหารบก ถนนวิภาวดีรังสิต แขวงสามเสนใน เขตพญาไท จังหวัดกรุงเทพมหานคร เท่านั้น
2. คำสัมภาษณ์ที่ได้รับจาก ผู้บังคับบัญชา และข้าราชการวงโยธวาทิตทั้งอดีต -ปัจจุบัน ผู้วิจัยถือว่ามีความเชื่อถือได้

นิยามศัพท์เฉพาะ

แตร หมายถึง เครื่องดนตรีประเภท ทองเหลือง มีวิวัฒนาการมาจากเขาสัตว์ ใช้เป่าให้สัญญาณ ขณะออกรบ หรือออกล่าสัตว์ เป็นจุดกำเนิดของการพัฒนาเครื่องดนตรีประเภท เครื่องเป่าทองเหลือง ในประเภทต่าง ๆ ต่อมา

แตรสัญญาณ/แตรเดี่ยว หมายถึง เครื่องดนตรีชนิดหนึ่ง ประเภททองเหลือง ที่พลแตรสัญญาณใช้นำมาเป่าเป็นเสียงสัญญาณแทนคำสั่ง มีลักษณะคล้ายทรัมเปต แต่ไม่มีลูกสูบกดเปลี่ยนเสียง

แตรวง หมายถึง ชื่อวงดนตรีชนิดหนึ่งที่ไทยรับมาจากฝรั่ง ประกอบด้วยเครื่องดนตรี 3 ประเภท คือ เครื่องลมไม้ เครื่องลมทองเหลือง และเครื่องกระทบ ปัจจุบันเรียกแตรวงของทหารและตำรวจว่า โยธวาทิต

โยธวาทิต หมายถึง แตรวง (Brass Band) เป็นวงดนตรีที่นิยมบรรเลงอยู่ในกลุ่มของทหาร และใช้รวมเรียกวงดนตรีที่มีอยู่ ในหน่วยงานอื่น เช่น กรมตำรวจ หรือแตรวงของโรงเรียนต่างๆ ซึ่งมี ลักษณะการประสมวงอย่างเดียวกันกับวงโยธวาทิตในกองทัพ

มหาดเล็ก หมายถึง ข้าราชการในพระราชสำนัก มีหน้าที่รับใช้พระเจ้าแผ่นดิน ผู้ถวายตัวรับใช้ เจ้านายเรียกทหารที่มีหน้าที่รักษาพระองค์ในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและสมเด็จพระบรมราชวงศ์ ว่า ทหารมหาดเล็ก เรียกเต็มว่า ทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์

ราชวัลลภ หมายถึง ผู้เป็นที่รัก สนธิ คำนเคยของพระราชา

พระราชพิธี หมายถึง งานที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ กำหนด ไว้เป็นประจำตามพระราชประเพณี ซึ่ง จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบพิธี ก่อนถึงงานจะทรง พระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มีหมายกำหนดการ พระราชพิธี ที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปทรงประกอบ พระราชกรณียกิจ โดยปกติผู้มีตำแหน่งเฝ้าฯ มีหน้าที่จะต้องไปเข้าเฝ้าฯ เว้นแต่จะเป็นพระราชพิธีส่วน พระองค์หรือเป็นการภายใน

รัฐพิธี หมายถึง งานที่รัฐบาลกราบบังคมทูลขอพระมหากษัตริย์ให้ทรงรับไว้เป็นงานรัฐพิธี มี หมายกำหนดการที่กำหนดไว้เป็นประจำ ซึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว จะเสด็จพระราชดำเนินไป ทรงเป็นประธานในพิธีหรือทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้ผู้แทนพระองค์ไปเป็นประธาน

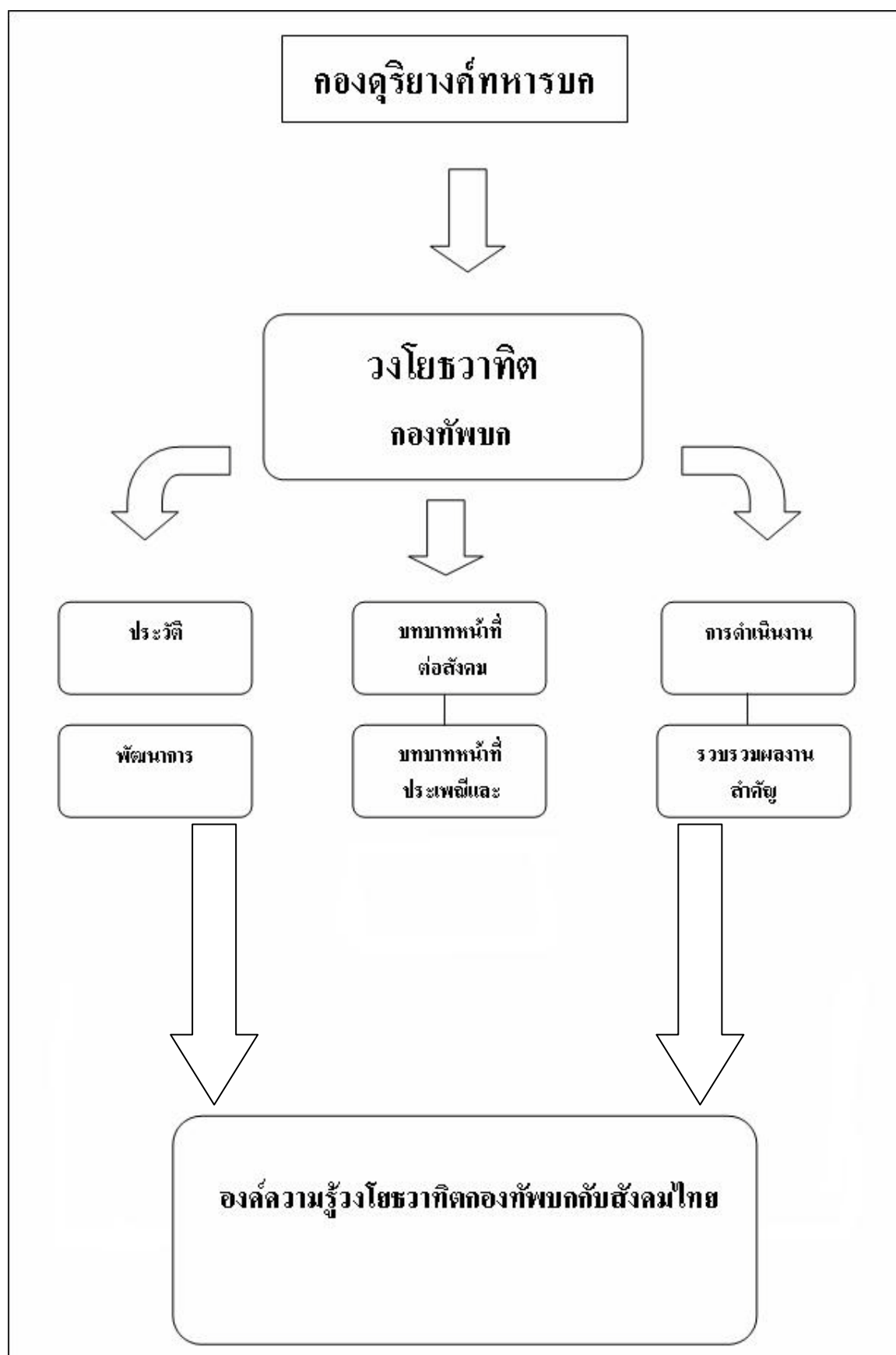
หมวดยศ หมายถึง หมวดของทหารรักษาพระองค์ มีพู่สีแตกต่างกันไปตามเหล่า

ธงชัยเฉลิมพล หมายถึง ธงประจำหน่วยทหารที่ได้รับพระราชทานจากพระบาทสมเด็จพระ เจ้าอยู่หัว ธงชัยเฉลิมพลถือเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์สูงสุดของทหาร เป็นเกียรติยศของหน่วยทหารนั้นๆ เมื่อ เวลาเข้าสู่สงคราม ทหารทั้งปวงต้องพิทักษ์รักษาธงชัยเฉลิมพลของหน่วยตนไว้ด้วยชีวิต ธงชัยเฉลิมพล จึงเป็นเครื่องนำความองอาจ กล้าหาญ แห่งหมู่ทหารทั้งปวง ให้เข้าต่อสู้ข้าศึกศัตรูให้ได้ชัยชนะกลับมา

เดินเปลี่ยนสูง หมายถึง จากเดิมที่เตะเท้า ก้าว ยกค้ำ (เตะ ตึง ติด ตบ) แกว่งแขนตามปกติ เปลี่ยนเป็น เดิน สืบเท้าต่อเนื่อง ไม่ต้องยกเท้าค้ำ ไม่แกว่งแขน และแขนแนบลำตัวอยู่ในท่าตรงถึงแม้ ท่าเดินเปลี่ยนสูงจะทำให้ความแข็งแรงของทหารลดลงไปบ้าง แต่ท่าเดินเปลี่ยนสูงจะเป็นท่าที่ทำให้ ทหารดูสูงมาาก

ทูลกระหม่อม หมายถึง สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ สมพระนครสวรรค์ วรพินิต เป็นการขานพระนามอย่างสั้น ๆ

กรอบแนวคิดในการวิจัย

บทที่ 2

เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้ศึกษาจากเอกสารตำราวิชาการและงานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับวงโยทวาทิตของกองทัพบก รวมทั้งข้อมูลการสัมภาษณ์จากการลงพื้นที่ภาคสนามเพื่อเป็นส่วนประกอบของการวิจัยนี้ ซึ่งแบ่งเนื้อหาไว้ดังนี้

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง
2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง
3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

1. เอกสารที่เกี่ยวข้อง

ปัญญา รุ่งเรือง (2542: 1) กล่าวถึงกำเนิดของดนตรีไว้ในเอกสารประกอบการสอนชุดวิชาประวัติศาสตร์ไทย ว่า ดนตรี คือ การทำจังหวะหรือการทำทำนองของมนุษย์ที่ถือกำเนิดตามส่วนต่างๆ ของโลกนั้น แรกเริ่มเดิมทีคงไม่แตกต่างกันมากนัก ต่อเมื่อมนุษย์รู้จักพัฒนาความเป็นอยู่ให้ดีขึ้น เจริญขึ้น จึงกลายเป็นวัฒนธรรมของมนุษย์แต่ละเผ่าซึ่งแตกต่างกันไปตามสภาพทางภูมิศาสตร์ พื้นที่ ที่อยู่ อาศัย สภาพของภูมิอากาศ และพืชพันธุ์ธรรมชาติ ที่เป็นเครื่องบังคับให้มนุษย์ต้องปรับตัวให้เข้ากับธรรมชาตินั้นๆ เพื่อความอยู่รอดของตน และปัญญา รุ่งเรือง (2542: 116) ได้กล่าวถึงแนวทางเตรียมตัวเป็นนักมนุษยดุริยางควิทยาไว้ในหนังสือสำหรับงานประชุมทางวิชาการดนตรี ณ วิทยาลัยดุริยางคศิลป์ มหาวิทยาลัยมหิดล ดังนี้ การศึกษาในเชิงดนตรีวิทยานั้นจะต้องมีความรู้ ความสามารถในการระเบียบวิธีวิจัยทางมนุษยดุริยางควิทยา ซึ่งครอบคลุมไปถึงการศึกษาภาคสนามด้วย ในการศึกษาดนตรีมนุษย์เราจำเป็นต้องมีความรู้เรื่อง "ดนตรี" โดยมีวิธีการวิเคราะห์ใน 3 ประเด็นคือ

1. ความคิดรวบยอดทางดนตรี
2. พฤติกรรมของผู้คนในสังคมที่เกี่ยวข้องกับดนตรี
3. ตัวดนตรีเอง

เมื่อปฏิบัติภาคสนามเสร็จสิ้นลงขั้นตอนต่อไปคือ การจำแนกแยกแยะ จัดระบบระเบียบ และประเภทของข้อมูลที่ได้มาจากภาคสนาม ขั้นตอนสุดท้ายคือการนำเสนอผลงานวิจัยเพื่อประโยชน์ทางการศึกษา หรือเพื่อประโยชน์ในการนำไปใช้ในการวิจัยต่อไป

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (2545: 46) กล่าวว่า ดนตรีเป็นสื่อให้จิตใจของมนุษย์ได้ พักพิงสามารถกลมกล่อมเคล้าอารมณ์ของมนุษย์ได้ในทุกรูปแบบมนุษย์ทุกชาติทุกภาษาสามารถเข้าใจภาษาดนตรีได้เหมือนกัน ดนตรีนี้นับมีอยู่ทุกอารมณ์ เช่น อารมณ์รัก อารมณ์โกรธ อารมณ์โศกเศร้า อารมณ์สนุกสนาน ฯลฯ

ประทีป เล้ารัตนอารีย์ (2538: 1) เขียนบทความถึงดนตรีมีคุณไปทุกอย่าง ในกาญจนาภิเษกสมโภชเฉลิมพระเกียรติสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวโดยกล่าวถึงคุณประโยชน์ของดนตรีที่มีอยู่ในมนุษย์ทุกสังคมว่า ดนตรีมีคุณประโยชน์ตามสภาพตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน เช่น ดนตรีเพื่อการขับกล่อม เพื่อการทำงาน เพื่อการปลุกใจ เพื่อศาสนา เพื่อความพร้อมเพรียงทางทหาร เพื่อการพรรณนา เพื่อการประกอบการแสดง และที่เป็นปัจจุบันที่สุดคือ เพื่อการบำบัด

พูนพิศ อมาตยกุล (2529: 10) ได้กล่าวว่า “...การรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติเข้ามาคลุกเคล้ากับวัฒนธรรมไทยนั้น มีทั้งส่วนดีและส่วนเสีย ส่วนที่เกี่ยวกับดนตรีนั้นทำให้คนไทยเรียนรู้ในเรื่องดนตรีของชาติอื่นๆมากขึ้น แต่ในขณะเดียวกันก็มีส่วนเสียที่ทำให้คนอีกกลุ่มหนึ่งละทิ้งเพลงไทยแท้เสีย...”

ตัวอย่างการผสมผสานทางดนตรีที่เห็นได้ชัดในปัจจุบัน คือการนำเอาเครื่องดนตรีตะวันตกมาบรรเลงเพลงไทย หรือแม้แต่ นำเครื่องดนตรีไทยไปบรรเลงเพลงสากลหรือบรรเลงร่วมกับเครื่องดนตรีสากล งานเพลงประยุกต์เหล่านี้ ผู้สร้างหรือผู้ดัดแปลงย่อมต้องมองเห็นถึงความเหมาะสมหรือความสวยงามของการผสมผสานอันนี้ ซึ่งคงมีรายละเอียดจำนวนมากในการศึกษาและติดตาม

สุดแดน สุขเกษม (2542: 164) ได้กล่าวไว้ว่า ประเทศไทยเป็นประเทศที่ได้รับอิทธิพลจากวัฒนธรรมต่างชาติ หลายเชื้อชาติหลายภาษาด้วยกันตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบัน ส่วนมากจะเข้ามาติดต่อด้านค้าขายแลกเปลี่ยนสินค้าต่างๆ บ้างก็มาเชื่อมสัมพันธ์ไมตรี บางชน ชาติก็เข้ามาตั้งถิ่นฐานอยู่อาศัย สิ่งเหล่านี้ทำให้ชาวไทยได้รับอิทธิพล จากอารยธรรมต่างๆอย่างมากมาย ซึ่งอารยธรรมเหล่านี้ทำให้ดนตรีเข้ามามีบทบาทที่สำคัญในสังคมไทยที่เกี่ยวกับวัฒนธรรม ขนบธรรมเนียมประเพณี และพิธีกรรมต่างๆ ในพระราชพิธีชั้นสูงสุดตลอดจนถึงพิธีกรรมของชาวบ้านซึ่งล้วนแล้วแต่มีดนตรีเข้ามาเกี่ยวข้องทั้งสิ้น และเครื่องดนตรีที่กล่าวถึงคือ “แตร”

จากแตรที่ใช้ในพระราชพิธีของไทย ต่อมาได้มีวิวัฒนาการและเกิดการผสมผสานทางวัฒนธรรมระหว่าง วัฒนธรรมตะวันตกกับวัฒนธรรมตะวันออก โดยเริ่มก่อตัวจากรากฐานทางวัฒนธรรมตะวันออกซึ่งสมัยสุโขทัยในขณะนั้น “แตร” ยังคงเป็นเพียงเครื่องดนตรีที่ปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกและตามคำบอกเล่าเท่านั้น ครั้นสมัยอยุธยา “แตร” เริ่มมีบทบาทในฐานะเครื่องดนตรีชั้นสูงในพระบรมมหาราชวัง ประกอบกับสังคมไทยในช่วงนั้นเริ่มมีการติดต่อกับต่างประเทศ โดยเฉพาะกับประเทศตะวันตก สังคมไทยจึงรับเอาวัฒนธรรมตะวันตกเข้ามาในสังคมไทย การเปลี่ยนแปลงทางวัฒนธรรม เศรษฐกิจ และสังคมจึงเริ่มแสดงให้เห็นอย่างชัดเจน ลักษณะสังคมในช่วงนั้น มีลักษณะการปกครองแบบรวบศูนย์กลางการปกครอง พระบรมมหาราชวัง คือศูนย์รวมการปกครอง พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุขในทุกด้าน สิ่งประกอบพระราชอิสริยยศและอำนาจย่อมประกอบไปด้วยสิ่งที่ปรารถนาแสดงให้เห็นถึงความแตกต่างอย่างชัดเจน ดังนั้นในการกระทำทุกอย่างที่เกี่ยวข้องกับพระมหากษัตริย์ต้องยิ่งใหญ่ สมพระเกียรติ มิมีผู้ใดจะเสมอเหมือนได้ “แตร” ในสมัยอยุธยาจึงเป็น

เครื่องดนตรีที่ แสดงฐานะและอำนาจ โดยมีได้มีบทบาทหน้าที่ด้านบันเทิงตามอย่างเครื่องดนตรีประเภทอื่น เช่นเดียวกับวัฒนธรรมตะวันตกที่ใช้ “แตร” เป็นเครื่องดนตรีที่แสดงฐานะและอำนาจ ถึงแม้ “แตร” ของทั้งสองวัฒนธรรมจะแตกต่างกันในเรื่องของเสียงและรูปร่าง แต่ก็มีบทบาทหน้าที่กับพระมหากษัตริย์และเกียรติยศ อาจกล่าวได้ว่า สังคมไทยอยุธยาเป็นจุดเริ่มต้นของความสัมพันธ์ทางด้านวัฒนธรรม การดนตรีระหว่างตะวันตกกับดนตรีไทย ผลการผสมผสานทางวัฒนธรรมในสมัยอยุธยาทำให้ได้พัฒนาแตรวงขึ้นมาในสมัยรัชกาลที่ 4 ซึ่งเป็นแตรวงที่มีบทบาทหน้าที่เกี่ยวข้องอยู่ในกองทัพ

2. แนวคิดและทฤษฎีที่เกี่ยวข้อง

ทางด้านศิลปะแขนงดนตรีในฐานะที่เป็นส่วนหนึ่งของวัฒนธรรม ก็ได้รับอิทธิพลจากการแลกเปลี่ยนและการเผยแพร่จากวัฒนธรรมหนึ่งมาสู่อีกวัฒนธรรมหนึ่งเช่นเดียวกัน สุพัทธา สุภาพ (2528: 44) ได้กล่าวถึงการเผยแพร่หรือการกระจายทางวัฒนธรรม หรือ Cultural Diffusion ว่า วัฒนธรรมไม่ใช่ของอยู่กับที่ หรือใช้เฉพาะในสังคมใดสังคมหนึ่งเท่านั้น มันคงอยู่ในที่หนึ่งๆ ทั่วราบเท่าที่มนุษย์ยังไม่ได้อพยพเคลื่อนย้ายไปยังที่ใด ถ้าหากมีการเคลื่อนย้ายไปยังอีกสังคมหนึ่ง เช่น นักท่องเที่ยว พ่อค้า ทหาร ผู้ที่อาศัยต่างถิ่น พวกมิชชันนารี และพวกแรงงานทำ หรือพวกอื่นๆ ที่นำวัฒนธรรมไปเผยแพร่ เป็นการเผยแพร่วัฒนธรรมไปยังสังคมที่ไม่เคยรับวัฒนธรรมนี้มาก่อน การเผยแพร่นี้ไม่ได้หมายถึง การเผยแพร่แต่ทางวัตถุอย่างเดียว ความคิดและมโนคติต่างๆ ก็ได้เผยแพร่ขยายออกไปในทางทำนองเดียวกัน

ผลที่ติดตามมาจากการแลกเปลี่ยนทางวัฒนธรรมต่อดนตรีที่เห็นได้ชัดอย่างหนึ่งก็คือ การผสมผสาน ซึ่งเป็นวิธีการที่รับเอาวัฒนธรรมของสังคมอื่นมาปฏิบัติ และกลายเป็นสิ่งหนึ่งที่เราปฏิบัติสืบกันมา โดยผ่านกระบวนการในการทำงานบำรุง ถ่ายทอด หรือแม้กระทั่งเปลี่ยนแปลงซึ่งต้องใช้ระยะเวลา กระบวนการในการผสมผสานไม่ใช่เป็นเรื่องง่ายตายเสมอไป บางคนอาจจะง่ายต่อการรับวัฒนธรรมอื่น ในขณะที่คนอีกกลุ่มอาจมีความรู้สึกต่อต้านและพยายามหวงแหน รักษาวัฒนธรรมเดิมของตนไว้

มาศสุภา สีสุทอง (2530: 2) กล่าวถึง การสืบทอดวัฒนธรรมทางดนตรีของชาติใดก็ตาม จะรุ่งเรืองเป็นที่นิยมของชนในชาติต่อไป หรือชนชาติอื่นได้ย่อมจะต้องมีการสะสมและสืบทอดกันมาโดยไม่ขาดตอนขาดระยะ พยายามคิดค้นให้มีการพัฒนาจากเดิมอยู่เสมอ และจะต้องเข้ากับของเดิมได้ ทั้งยังต้องส่งเสริมให้เผยแพร่ในหมู่ของชนชาตินั้นเองและชาติอื่นด้วย

กาญจนา อินทรสุนานนท์ (ม.ป.ป.: 18) ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่องการรับวัฒนธรรมของคนไทยไว้ว่า สังคมไทยมีเอกลักษณ์เฉพาะ เป็นลักษณะเฉพาะของตัวเอง และไม่เหมือนกับวัฒนธรรมสังคมอื่น แม้วัฒนธรรมของเราจะได้รับอิทธิพลจากต่างชาติตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันมาผสมผสานบ้างก็ตาม เป็นการผสมผสานที่เราได้เลือกสรรวัฒนธรรมเหล่านั้นให้เข้ากับเชื้อและค่านิยมแบบไทย ๆ จนกระทั่งกลมกลืนเข้ากันอย่างแนบสนิท กลายเป็นวัฒนธรรมของไทยที่มีลักษณะเฉพาะของเราแตกต่างไปจากชาติอื่น ๆ

กาญจนา อินทรสุนานนท์ ได้กล่าวว่า ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม (The Diffusion Theory of Cultural) เจ้าของทฤษฎีคือ ราล์ฟ ลินตัน (Ralph Linton)

ทฤษฎีการแพร่กระจายทางวัฒนธรรมเชื่อว่าการเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดจากการแพร่กระจายทางวัฒนธรรม โดยเกิดจากการติดต่อสื่อสารกันระหว่างสังคมที่ต่างวัฒนธรรม รวมกันและต่างแพร่กระจายวัฒนธรรมไปสู่กันและกัน เมื่อเกิดการกระจายวัฒนธรรมขึ้นแล้ว สังคมที่เจริญกว่าอาจจะรับวัฒนธรรมบางอย่างของสังคมที่ด้อยกว่าได้ และในทำนองเดียวกันสังคมที่ด้อยกว่าอาจจะไม่รับสังคมที่เจริญกว่าก็ได้ การเปลี่ยนแปลงทางสังคมส่วนใหญ่เกิดจากการแพร่กระจายของวัฒนธรรมจากภายนอกเข้ามา มากกว่าเกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นขึ้นใหม่เองในสังคม หรือถ้ามีก็มักจะเกิดจากการนำสิ่งใหม่จากภายนอกเข้ามาผสมผสานกับของที่มีอยู่ก่อนแล้วเป็นของใหม่ที่ไม่เคยมีมาก่อน

จะเห็นได้จากสังคมอเมริกันซึ่งมีศักยภาพในด้านการประดิษฐ์คิดค้นสูง แต่การเปลี่ยนแปลงทางสังคมเกิดขึ้นจากการแพร่กระจายถึงร้อยละ 90% เกิดจากการประดิษฐ์คิดค้นเพียง 10% เท่านั้น

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ (Theory of Evolution Potential) เจ้าของทฤษฎีคือ เอลมัน อาร์. เซอร์วิส (Elman R. Service) นักมานุษยวิทยาในยุคปัจจุบัน ชาวอเมริกัน

ทฤษฎีว่าด้วยศักยภาพของวิวัฒนาการ มีสาระสำคัญ ดังนี้

1. กระบวนวิวัฒนาการมี 2 ประเภท คือ วิวัฒนาการทั่วไปกับวิวัฒนาการเฉพาะ

วิวัฒนาการทั่วไป (General Evolution) เป็นวิวัฒนาการทางวัฒนธรรมของมนุษย์มีลักษณะเช่นเดียวกับวิวัฒนาการของสิ่งมีชีวิตที่นักทฤษฎี วิวัฒนาการคนก่อนๆ เสนอไว้ กล่าวคือ วัฒนธรรมของมนุษย์เริ่มต้นจากวัฒนธรรมดั้งเดิม ยุคก่อนอารยธรรม (Primitive Cultural) มาสู่ยุคอารยธรรม (Civilization) และยุคภาวะทันสมัยในปัจจุบันตามลำดับ ซึ่งเป็นความเจริญก้าวหน้าทางสังคมโดยทั่วไป ส่วนวิวัฒนาการเฉพาะ (Specific Evolution) นั้นเป็นวิวัฒนาการของสังคมแต่ละสังคมและมีส่วนสัมพันธ์กับวิวัฒนาการโดยทั่วไปในรูปของความสัมพันธ์ผกผันที่ตรงกันข้ามกัน

2. กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะมี“หลักการว่าด้วยความอึดตัว” (Principle of Stabilization) ซึ่งเกิดขึ้นในตอนท้ายของการปรับตัว (Adaptation) เป็นสิ่งจำกัดการขยายตัว กล่าวคือ กระบวนการวิวัฒนาการเฉพาะเป็นการปรับตัวของระบบให้เข้ากับภาวะแวดล้อมได้เพิ่มขึ้นเรื่อยๆจนกระทั่งถึงขั้นสูงสุด ไม่สามารถเปลี่ยนแปลงไปได้อีกต่อไป ดังนั้น ถ้าหากวัฒนธรรมแบบต่างๆ สามารถปรับตัวเข้ากับสภาพแวดล้อมต่างๆ ได้ดีอย่างเต็มที่แล้วกระบวนการวิวัฒนาการก็จะหยุดนิ่ง ไม่มีการเปลี่ยนแปลงใดๆ เกิดขึ้นอีก แต่ในความเป็นจริงวิวัฒนาการทั้งจากอดีตและปัจจุบันยังคงเกิดขึ้นและคงจะมีต่อไปในอนาคต เนื่องจากการปรับตัวโดยส่วนรวมไม่สามารถกระทำได้อย่างสมบูรณ์เต็มที่นั่นเอง

3. กระบวนการวิวัฒนาการมีการครอบงำ (Dominance) วัฒนธรรมที่ด้อยกว่า โดยวัฒนธรรมที่สูงกว่า ทำให้วัฒนธรรมที่ด้อยกว่าได้ปรับปรุงวัฒนธรรมของตนให้เหมาะสมยิ่งขึ้น แต่ถ้าวัฒนธรรมนั้นอ่อนแอมากเกินไปก็จะถูกครอบงำจนสูญสิ้นไป

4. วัฒนธรรมที่ยังพัฒนาไม่เต็มที่จะมีศักยภาพสูงกว่าวัฒนธรรมที่พัฒนาเต็มที่แล้ว ทิศทางของวิวัฒนาการจึงเป็นแบบสลับไปสลับมา (Zigzag) มากกว่าที่จะเป็นแบบเส้นตรงสายเดียว (Unilinear) ในทิศทางเดียวกัน จะเห็นได้จากการเคลื่อนที่ย้ายแหล่งอารยธรรมของโลกจากดินแดนแถบเมโสโปเตเมียไปสู่ดินแดนต่างๆ เช่น บาบิโลเนีย อียิปต์ ในช่วงระยะเวลาต่อมา ก็เกิดความอึดตัวจึงวิวัฒนาการเชื้องช้าลงวัฒนธรรมของกรีกซึ่งด้อยกว่ากลับมีวิวัฒนาการได้เจริญก้าวหน้าสูงกว่าเมื่อถึงจุดอึดตัววัฒนธรรมของอาณาจักรโรมันได้เจริญก้าวหน้าแทนที่แล้วสลายตัวลงอีก จนกระทั่งปัจจุบันยุโรปตะวันตกและอเมริกาเหนือกำลังเป็นบริเวณที่มีระดับวิวัฒนาการเจริญก้าวหน้าและทันสมัยมากที่สุดในโลกแต่เมื่อถึงจุดอึดตัวก็จะมีสังคมอื่นเจริญก้าวหน้าแทนที่เช่นเดียวกัน กระบวนการวิวัฒนาการของแต่ละสังคมจึงไม่จำเป็นต้องเจริญก้าวหน้าตลอดไป แต่อาจจะมีทั้งความเจริญและเสื่อมโทรมตามความสามารถในการปรับตัวในแต่ละยุคแต่ละสมัย

บุญยงค์ เกศเทศ (2536: 18) กล่าวว่า วัฒนธรรมหมายถึง การปลูกฝังสิ่งต่างๆ ลงในสังคมมนุษย์และมีการถ่ายทอดต่อกันไป มนุษย์เกิดมาในสิ่งแวดล้อมตามธรรมชาติที่มีอยู่ในโลกเหมือนสัตว์โลกอื่นๆ แต่มนุษย์สามารถปรับปรุง เปลี่ยนแปลงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาตินั้น ให้เกิดประโยชน์แก่ตนได้มากที่สุด กระบวนการปรับปรุงสิ่งแวดล้อมทางธรรมชาติ ทำให้มนุษย์เกิดความรู้ ความคิด ความเชื่อ และถ่ายทอดกันต่อไป มากระบวนการเหล่านี้ทำให้เกิดผลทางวัตถุอันได้แก่ เครื่องมือ เครื่องใช้ สิ่งก่อสร้าง และสิ่งปลูกฝังทางสติปัญญา ซึ่งเป็นสิ่งอำนวยความสะดวกในการดำรงชีวิตร่วมกันของมนุษย์ มีขนบธรรมเนียม ศาสนา จารีต ประเพณี พิธีกรรม ศิลปกรรม วรรณคดี เป็นต้น

กาญจนา อินทรสุณานนท์ (2543: 43) ได้กล่าวถึงความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมไว้ในบทความเรื่อง อิหร่าน : ภูมิลักษณะประชาชนและวัฒนธรรม ว่าชุมชนที่อยู่ร่วมกันแต่ละคนใน ชุมชนมีจุดหมายในชีวิตที่แตกต่างกัน แต่ทุกคนในชุมชนจะต้องมีอุดมการณ์ร่วมกันซึ่งเป็นรากแก้วของชุมชนทำให้เกิดทฤษฎีขึ้นมาอีกทฤษฎีหนึ่ง คือ ทฤษฎีรากแก้วทางวัฒนธรรม ได้แก่

1. อยู่อย่างไทย
2. ใฝ่ใจศึกษา
3. เสาะหาความรู้
4. เข้าสู่ค่านิยม
5. สร้างอุดมการณ์
6. ประสานวัฒนธรรม
7. จดจำประเพณี
8. ของดีศาสนา

3. งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ปริญญา รัตนแสนสุข (2546: 4) ได้จัดทำวิทยานิพนธ์เรื่องการศึกษาตราสัญลักษณ์ที่ใช้ในกองทัพไทย โดยมีจุดมุ่งหมายไว้ดังนี้

1. เพื่อศึกษาประวัติความเป็นมาของตราสัญลักษณ์ที่ใช้ในกองทัพไทย
2. เพื่อศึกษาการสืบทอดการเป่าตราสัญลักษณ์
3. เพื่อรวบรวมโน้ต จัดหมวดหมู่และวิเคราะห์หาองค์สำคัญของสัญลักษณ์ตรา

ผลการวิจัยพบว่า

1. ตราสัญลักษณ์ที่ใช้ในกองทัพไทยนั้นเริ่มมีขึ้นในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยขณะนั้นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงว่าจ้างให้นายทหารอังกฤษคือร้อยเอก นีกซ์มาฝึกทหารที่วังหน้าได้นำตราสัญลักษณ์มาฝึกเดินแถวแสดงความเคารพและใช้สัญญาณต่างๆ เพื่อให้เกิดความพร้อมเพียง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงได้รับสั่งให้ร้อยเอกอิมเปย์ มาฝึกทหารที่วังหลวงบ้าง ครั้นถึงสมัยรัชกาลที่ 5 เป็นต้นมาจึงได้มีการจัดแบ่งเป็นกองทัพบก กองทัพอากาศ ตราสัญลักษณ์จึงได้เข้าไปเป็นส่วนหนึ่งของการฝึกทหารของกองทัพต่างๆ จนถึงปัจจุบัน
2. การสืบทอดการเป่าตราสัญลักษณ์มีขบวนการฝึกที่ชัดเจนโดยมีหน่วยงานที่รับผิดชอบ โดยเฉพาะคือ กองดุริยางค์ของแต่ละเหล่าทัพ วิธีการสืบทอดแต่ละเหล่าทัพมีขบวนการเรียนการสอนที่สอดคล้องกัน แต่จะแตกต่างกันบ้างในรายละเอียด
3. การรวบรวมโน้ตและจัดหมวดหมู่แบ่งประเภทสัญญาณได้ 7 ประเภทคือ หมวดสัญญาณนามหน่วย หมวดสัญญาณเรียกประชุม หมวดสัญญาณสถานีรบ หมวดสัญญาณที่ใช้ในชีวิตประจำวัน หมวดสัญญาณเพลงเดิน หมวดสัญญาณตรวหาธรรมาและหมวดสัญญาณสถานีการเรือ ทำนองเพลงประกอบด้วยโน้ต 3 เสียง คือ โด มี ซอล เป็นวลีสั้นๆ ตั้งแต่ 1 ห้องเพลงจนถึง 78 ห้องเพลง ลักษณะของกระสวนจังหวะจะคล้ายกับเพลงมาร์ชทั่วไป

สุทธิ ชำนาญสุธา (2545: 15-25) ศึกษา แตรวงชาวบ้าน กรณีศึกษาแตรวงในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัดสมุทรสาคร ได้กล่าวถึงสังคมแตรวงไว้ว่า สังคมแตรวงเป็นสังคมดนตรี ที่มีการปฏิบัติในลักษณะที่เป็นขนบธรรมเนียมประเพณีเป็นส่วนใหญ่ แต่คงไว้ซึ่งเอกลักษณ์ด้านแตรวงของบรรพบุรุษดนตรีของไทยซึ่งมีลักษณะเช่นเดียวกับวงปี่พาทย์ของไทย มีการสืบทอดประเพณีที่เกิดจากความเชื่อต่างๆ ส่งผลให้เกิดพิธีกรรมต่างๆ ได้ปฏิบัติสืบเนื่องต่อมา

สุดแดน สุขเกษม (2542: 9 – 47) ศึกษา แตรวงชาวบ้าน กับการรับใช้สังคม กรณีศึกษา คณะดนตรีศิลป ได้กล่าวถึง พัฒนาการของแตรวงว่า คนเดิมของคนไทยเรามีการนับถือ อเชนสรวงนุชา ผีสางเทวดามาช้านาน แล้วครั้งเมื่อรับวัฒนธรรมอินเดียทั้งจากศาสนาพราหมณ์และพุทธศาสนา พิธีกรรมต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องมักยิ่งใหญ่และศักดิ์สิทธิ์ จนกลายเป็นพระราชพิธีที่พระมหากษัตริย์ทรงปฏิบัติสืบต่อกันมา

มนตรี ตราโมท (2522: 36) ได้กล่าวว่า พระมหากษัตริย์ ราชเจ้าของไทยตั้งแต่สมัยโบราณกาลจนถึงปัจจุบันนี้ ก็ได้ทรงประกอบพระราชพิธีต่าง ๆ พระราชประเพณีต่าง สืบมาทุกพระองค์ และก็ดูเหมือนจะกล่าวได้ว่างานพระราชพิธีทั้งหลายที่ทรงกระทำด้วยพระองค์เองก็ดี พระราชทานให้ผู้อื่นกระทำก็ดี จะมีได้มีงานใดเลยที่จะขาดการประโคมด้วยวงดุริยดนตรี

คำว่า “ดุริยดนตรี” โดยเฉพาะคำว่า “ดุริย” หมายถึงเครื่องเป่าและเครื่องตี จึงมีบทบาทในราชสำนักในฐานะเครื่องประโคมชั้นสูง สำหรับพระมหากษัตริย์ เครื่องดุริยดนตรีที่ใช้เป็นเครื่องประโคมนั้นมีอยู่มากมาย เช่น กรับ มโหระทึก กลองชนะ บัณเฑาะว์ ขอสสามสาย วงแตรสังข์ วงกลองแขก ฯลฯ แต่ที่ใช้เกือบทุกงาน ก็คือวงแตรสังข์ วงปี่พาทย์ และวงกลองแขก

“แตร” จึงเข้ามามีบทบาทในสังคมไทยในฐานะเครื่อง “ดุริย” สำหรับบรรเลงในงานพระราชพิธีทำหน้าที่เป็นเครื่องประโคมเพราะด้วยลักษณะทางกายภาพของแตรที่เป็นเครื่องเป่าประเภทท่อลม (Aerophone) จึงทำให้แตรมีความโดดเด่นและเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัวในตระกูลเครื่องดุริยกลางแจ้ง

จากหลักฐานทางประวัติศาสตร์พบว่า “แตร” มีปรากฏอยู่ในหลักศิลาจารึกหลายหลักในสมัยสุโขทัยข้อความที่ปรากฏอยู่ในศิลาจารึกเกือบทุกหลักล้วนมีความหมายสอดคล้องกัน ว่า แตร คือ เครื่องดนตรีประเภทเครื่องดุริย โดยทำหน้าที่เป็นเครื่องประโคมในพระราชพิธีต่าง ๆ ของพระมหากษัตริย์สมัยสุโขทัย ดังความศิลาจารึกวัดพระยืน จังหวัดลำพูน พ.ศ. 1913 ความว่า

ปีระกาเดือนเจียง

วันศุกร์ วันท่านเจ้า

จักเถิง วันนั้น ตนท่านพญา

ธรรมิกราชบริพาธ ด้วยผู้งราช

โยธามหาชนพล

ลูกเจ้าลูกขุนมนตรีทั้งหลาย
 ยายกัน ให้ถือระฆังข้าวตอก
 ดอกไม้ได้เทียน ตีพาทย์พินฆ้อง
 กลองปี่สรนัย พิณเนณชัย
 ทะเทียด กาหล แตรสังข์มาน
 กังสดาล
 มรทงค์ ดงเดือด เสียงเลิศ
 เสียงก้อง อีกทั้งคนร้องไห้
 ดาสะท้านทั่วทั้งนครหรินุชัย
 ปี่สรไน = ปี่ไฉน

พิณเนณชัย คำว่า “พิณเนณ” น่าจะเป็น ปี่เสนา หรือ เขนง ซึ่งขอมเรียกว่า แสนง ได้แก่ เขา
 วัวเขาควายที่ใช้เป่า “ชัย” เป็นคำประกอบ

ทะเทียด หรือ สรเทียด ตรงกับคำมอญว่า “ทินทิม” แปลว่า กลองสองหน้า ใช้ตีด้วยไม้ข้าง
 หนึ่ง และมือข้างหนึ่ง

กาหล = แตรวง

กังสดาล = ระฆังวงเดือน

มรทงค์ = สนั่นดัง หรือเครื่องดนตรีอย่างหนึ่ง

(สำนักนายกรัฐมนตรี. 2508: 136-137)

สุกรี เจริญสุข (2539: 17) ได้กล่าวว่า จารึกสมัยพุทธศตวรรษที่ 20 ระบุเจ้านายฝ่ายหญิง
 ของแคว้นสุโขทัยทรงสร้างวัดโสการาม เมื่อสร้างเสร็จแล้วก็ถวายผู้คนเพื่อดูแลอารามนั้น จำนวนถึง
 50 ครั้วเรือน นอกจากนั้นก็ถวายเครื่องดนตรีอันมีพาทย์ล้วนสำหรับกับแตรสังข์ พร้อมด้วยพนักงาน
 ชาวโคม

สุจิตต์ วงษ์เทศ (2532: 219) กล่าวว่า จารึกเกือบทุกหลักมีข้อความคล้ายคลึงกัน ดังใน
 จารึกวัดโสการามว่า พาทย์ล้วนสำหรับกับแตรสังข์ แล้วมีร้องร่ายว่า ประกอบด้วยฆ้อง กลอง
 กังสดาล แตร หรือ สังข์ และปี่ ดังจารึกวัดช้างล้อม ว่า พาทย์คู่หนึ่งให้ฆาสองเรือตีบำเรอแก่พระเจ้า
 ฆ้องสองอันกลองสามอัน แตรสังข์เขาควายแต่งให้ไว้ถวายพระเจ้า

จากที่กล่าวมา จึงสรุปได้ว่าในประวัติศาสตร์สมัยสุโขทัย แตรได้ทำหน้าที่รับใช้สังคมใน
 สถานะเครื่องดุริยางค์ประโคมสำหรับพระมหากษัตริย์ อาจจะกล่าวได้ว่าสมัยสุโขทัยแตรเป็นเครื่องดนตรีที่
 ใช้เฉพาะในพระราชพิธีเท่านั้น

จารึกต่างๆ ทำให้สามารถทราบถึงประวัติศาสตร์ด้านดนตรี โดยมีโครงสร้างความสัมพันธ์ของ 3 สิ่ง ได้แก่ พระมหากษัตริย์ พิธีกรรม และดนตรี มีความผูกพันเกี่ยวข้องกันอย่างชัดเจน แตรอารยธรรมจากอินเดีย ใช้บรรเลงประกอบพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์เพื่อความศักดิ์สิทธิ์ และยิ่งใหญ่ มีเฉพาะในพระราชสำนัก

ในสมัยกรุงศรีอยุธยา แตรยังคงเป็นเครื่องดนตรีที่ทำหน้าที่เป็นเครื่องประโคมอยู่ในพระราชพิธีของพระมหากษัตริย์ ความเกี่ยวพันในฐานะที่เป็นเครื่องดนตรีชั้นสูงยังคงอยู่ในพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ สิ่งที่ปรากฏขึ้นย่อมแสดงให้เห็นถึงอิทธิพลในเครื่องดนตรีที่ได้รับมาจากอินเดีย ดังนั้นทีกของชาวต่างประเทศโดยเฉพาะจดหมายเหตุจากประเทศจีนช่วงประมาณปี พ.ศ.1900 ลงมา โดยกล่าวถึงพระราชสำนักของกษัตริย์ผู้ปกครองบ้านเมืองแต่ละแห่งลี้ วนมีประเพณีที่คล้ายคลึงกัน ในยามที่ออกประกอบพระราชพิธี ความว่า

อ้างถึงในศรีศักร วัลลิโภดม (2535: 10) ... กษัตริย์ในยามออกขุนนางประทับบนพระแท่นที่มีการประดับอย่างสวยงาม แวดล้อมไปด้วยเครื่องสูง และสมณชีพราหมณ์ ปุโรหิต ยามเสด็จออกหรือยามประกอบพระราชพิธี ก็มีการเป่าแตรสังข์ประโคมดนตรีแสดงวาระแห่งสำคัญ...

สุกรี เจริญสุข (2539: 25) ได้กล่าวถึง สิ่งที่เกิดขึ้นในกรุงศรีอยุธยาและทำให้กรุงศรีอยุธยามีความแตกต่างกับสุโขทัยในเรื่องของวัฒนธรรมการดนตรีที่เด่นชัด คือ การที่กรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลางของราชอาณาจักรอย่างแท้จริง โดยการจัดระบบอำนาจรัฐอย่างสมบูรณ์ ตั้งแต่รัชกาลของสมเด็จพระบรมไตรโลกนาถลงมา มีการเปลี่ยนแปลงทางสังคม การเมืองและวัฒนธรรม ความสำคัญมิได้อยู่ที่พระมหากษัตริย์พระองค์เดียว ความสำคัญอยู่ที่ศูนย์รวมการปกครอง คือพระราชวัง ขุนนางและชนชั้นปกครองในสังคมดนตรี จึงปรับตัวให้เข้ากับสังคมและสอดคล้องกับการเปลี่ยนแปลงจากในสมัยสุโขทัยที่ดนตรีอยู่คู่กับพระมหากษัตริย์และพิธีกรรมอันศักดิ์สิทธิ์ ครั้นมาในสมัยกรุงศรีอยุธยา ดนตรีเพิ่มหน้าที่ตัวเองในการแสดงฐานะและพระราชอำนาจอีกด้วย

“แตร” ในสมัยกรุงศรีอยุธยามีได้เป็นเครื่องหมายของเครื่องดนตรีชั้นสูงหรือมีไว้เพื่อใช้ประโคมเวลาประกอบพระราชพิธีศักดิ์สิทธิ์เพียงอย่างเดียว แต่เป็นเครื่องหมายของการแสดงฐานะและสิทธิในสังคมอีกด้วย ดังที่ กฎมณเฑียรบาล ซึ่งมีมาตั้งแต่สมเด็จพระบรมไตรโลกนาถ และมีการแก้ไขเพิ่มเติมในรัชกาลหลัง ๆ ได้กล่าวถึงผู้มีบรรดาศักดิ์ถือศักดินา 10,000 ไร่

เมื่อระบบอำนาจรัฐ นอก จากพระมหากษัตริย์แล้ว ยังมีขุนนางและชนชั้นปกครอง เป็นผู้บริหาร โดยมีกรุงศรีอยุธยาเป็นศูนย์กลาง เป็นเหตุทำให้วัฒนธรรมดนตรีซึ่งอยู่คู่กับพระมหากษัตริย์และพิธีกรรม อันศักดิ์สิทธิ์ในพระราชวัง ปรับตัวตามสังคมและการเมืองไปด้วย โดยดนตรีเพิ่มบทบาทของตัวเองในการแสดงศักดินา และฐานะในสังคมของผู้มีบรรดาศักดิ์

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้นยังปรากฏว่ามีการใช้เตรในราชสำนักอยู่ ถึงแม้ว่าจะเป็นช่วงที่บ้านเมืองกำลังก่อร่างสร้างตัว แต่วที่ปรากฏในหมายรับสั่งสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธยอดฟ้าจุฬาโลก เรียก “เตรวิลันดา” เชื่อว่าชาวฮอลันดาเป็นชาติแรกที่นำเข้ามาในสยามจึงเรียกชื่อว่า “เตรวิลันดา” ซึ่งหมายถึง แตรฮอลันดา

จนกระทั่ง สมัยรัชกาลที่ 2 ได้ปรากฏว่าเตรกับสังข์ไปปรากฏอยู่ในวรรณคดีเรื่องสำคัญคือ เรื่องพระอภัยมณี ตอนที่พระมหากษัตริย์เสด็จออกไปในพระราชพิธีกล่าวถึง “ท้าวอุเทน” เจ้าเมืองการเวกเสด็จออกจับทูตพระอภัยมณี ความว่า

ประคองทั้งเตรสังข์ออกแซ่ซ้อง

ทำคู่กลองแขกเสนาะเพราะลำเนียง

ปีโนได้ทำนองกลองชนะ

เสียงเปิงปะเปิงครี๊มกระหึ่มเสียง

อำมาตย์หมอบนอบน้อมอยู่พร้อมเพรียง

บังคมเคียงคอยสดับรับโองการ

จากสมัยกรุงศรีอยุธยา ตอนปลายจนกระทั่งถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย แตรยังคงอยู่ในพระราชวังและใช้ในพระราชกรณียกิจของพระมหากษัตริย์ จนกระทั่งแผ่นดินสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ซึ่งเป็นช่วงที่เริ่มติดต่อค้าขายกับประเทศแถบตะวันตกมากที่สุด นับแต่สมัยกรุงศรีอยุธยาตอนปลายลงมาถึงกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น โดยมีเรือกลไฟและเรือรบชนิดต่างๆ มาเยี่ยมเยือนและติดต่อการค้า จำนวน 46 ลำ นอกจากการค้าขายกับชาติตะวันตกจะเกิดขึ้นเป็นล่ำเป็นสันแล้ว ระเบียบ ระบบ วิธีการ และกระบวนการอย่างตะวันตกเริ่มเข้ามามีบทบาทกับสังคมไทยในสมัยนั้นด้วย

สมัยกรุงรัตนโกสินทร์ตอนต้น อารยธรรมตะวันตกที่หลั่งไหลเข้ามา เริ่มปรากฏให้เห็นเป็นรูปแบบชัดเจนมากขึ้นในสยามประเทศ ด้วยปัจจัยในการค้าขายจึงจำเป็นต้องพึ่งการติดต่อสื่อสารจากต่างชาติ จึงได้รับวัฒนธรรมต่างๆ รวมทั้งดนตรีด้วย แต่ก็ยังคงสำหรับพระราชพิธีพระมหากษัตริย์ในพระราชวัง มาจนถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ร.4

แตรฝรั่งที่เข้ามามีอิทธิพลทางวัฒนธรรมการดนตรีในสมัยนี้คือ “แตรสัญญาณ” เป็นแตรที่นำเข้ามาฝึกทหาร (ทหารเกณฑ์หัดอย่างยุโรป) แตรชนิดนี้เป็นแตรชนิดทอลมเดียว ไม่มีลูกสูบใช้เป่าเพื่อเป็นสัญญาณทางทหาร เรียกว่า “แตรสัญญาณ” ต่อมาพัฒนาให้มีลูกสูบเพื่อเพิ่มเสียงสัญญาณ แต่ชนิดนี้ใช้เป่าให้สัญญาณลักษณะต่างๆ ในการฝึกทหารแบบยุโรป ในประเทศสยามได้นำแตรชนิดนี้มาฝึกทหารอย่างยุโรปครั้งแรกที่วังหน้า (พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว) และต่อมาได้ฝึกทหารขึ้นอีก

ครั้งหนึ่งที่วังหลวง (พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว) ดังปรากฏในหนังสือ A HISTORY OF THAILAND เขียนโดย Rong Syamanada (1997: 122) ความว่า

...For a peace and order of the Kingdom Mongkut established a police force charged with a special duty to protect the life and property of western people in Bangkok and an international court to judge their cases with the Thai. He issued no less than 500 acts of law and decrees some of which aimed at improving the lot of common people such as the reduction of the corvette service. He organize a small army on the European lines consisting of a regiment each of Infantry Artillery and Marines. The Infantry was in the beginning trained by an English officer Captain Impey who gave his words of command in English while the Artillery was in the charge of the Second King Pinkao assisted by another English officer Captain Knox. For his navy the King introduced steamship...

ข้อความข้างต้น ได้กล่าวถึงรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยกล่าวถึงนายทหารต่างประเทศ ซึ่งมีความสำคัญต่อการตรวจของไทยในสมัยต่อมา และได้ปรากฏชื่อนายทหาร 2 ท่าน คือ Captain Impey และ Captain Knox

พูนพิศ อมาตยกุล (2537: 76) ได้กล่าวถึงร้อยเอกโทมัส น็อกซ์ (Thomas Knox) หรือ (Thomas George Knox) ในเอกสารประกอบการบรรยายวิชาประวัติศาสตร์ดนตรี ไทย เมื่อ พ.ศ. 2537 ว่าเป็นทหารอังกฤษที่มีนิสัยค่อนข้างเกร แต่มีความสามารถได้รับความไว้วางพระราชหฤทัยจากพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชอนุชาและเป็นวังหน้าของรัชกาลที่ 4 โดยให้หัตถทหารวังหน้าอย่างฝรั่ง การเป่าแตรสัญญาณและการเดินแถวอย่างฝรั่งจึงเกิดขึ้นด้วยฝีมือนายร้อย ต่อมาพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว พระราชทานเมืงให้ชื่อมะปราง เลยอยู่เมืองไทยอย่างสุขสบายแถมชวนเพื่อนรัก ชื่อ ร้อยเอกอิมเปย์ (Impey) จากกัลกัตตามาสมัครหัตถทหารให้วังหลวงอีกคนหนึ่งทำให้ทั้งสองคนนี้นำเพลง God Save the Queen ของอังกฤษมาให้ไทยนิยมใช้บรรเลงเป็นเพลงสรรเสริญพระบารมี

การกำเนิดของแตรสัญญาณในกองทหารวังหน้าของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว จนกลายเป็นกองทหารแตรสัญญาณในเวลาต่อมานั้น เป็นเพียงการฝึกเป่าสัญญาณเพื่อแสดงความเคารพ หรือเป็นการเป่าเพื่อสื่อความหมายทางทหาร เท่านั้น ยังมีได้มีหลักฐาน แสดงความเป็นดนตรีเพื่อเป็นการฟังหรือเพื่อความสุนทรีย์แต่อย่างใด

กองแตรสัญญาณ คือต้นแบบพัฒนาการสู่แตรวงโดยเริ่มจากการฝึกทหารอย่างยุโรป กองแตรสัญญาณวังหน้าของพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว และกองแตรสัญญาณวังหลวงของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยฝึกหัตถทหารให้เป่าแตรสัญญาณต่างๆแบบอังกฤษ

พร้อมทั้งได้เริ่มเป่าเพลงเดินนำขบวนได้บางเพลงอีกด้วย หลังจากนั้นในช่วงปลายรัชสมัยของ พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้มีการแสดงของแตรวงฝรั่งในกรุงเทพฯ เกิดขึ้น พวกแตรวงทหาร ที่อยู่วังหน้าและวังหลวงก็เริ่มได้รับอิทธิพลในการบรรเลงแตรวงเพิ่มมากขึ้นจากเดิมที่เป่าอยู่เพียงการ ให้สัญญาณในกองทหารและเป่านำขบวนเพียงไม่กี่เพลงจนกระทั่งในปี พ.ศ. 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าสุทธวัณณีย์ ขณะนั้นมีพระชันษา 16 ปี เป็นทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ดำรงตำแหน่งผู้บังคับการกองแตรวง ทหารมหาดเล็กฯ จนกระทั่ง พ.ศ. 2419 โปรดเกล้าฯ ให้เป็นกรมหมื่นอดิศรอุดมเดชฯ

พูนพิศ อมาตกุล (ม.ป.ป.: 2) กล่าวว่า ไทยเริ่มเห็นความสำคัญของการมีแตรวงทหาร และเพลงสรรเสริญเป็นของตนเองอย่างจริงจัง เมื่อพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 ได้เสด็จพระราชดำเนินทางชลมารคประพาสเกาะสิงคโปร์ซึ่งอยู่ในอารักขาของอังกฤษ แล้วเลยต่อไป ยังเมืองปัตตาเวีย (ปัจจุบันคือ จาร์การ์ตา) ประเทศชวา (ปัจจุบันคือประเทศอินโดนีเซีย) ซึ่งในขณะนั้น อยู่ในอาณัติของฮอลันดา เมื่อเสด็จพระราชดำเนินถึงเกาะสิงคโปร์นั้นกองทหารเกียรติยศอังกฤษ ก็ทำ เพลง God Save The Queen ถวายเป็นเพลงต้อนรับ ไทยเราก็ไม่รู้สึกละเลยเพราะเคยชินมานาน แต่ ครั้นเสด็จถึงเกาะชวา กองทหารเกียรติยศของฮอลันดา ก็ให้มาขอเพลงค่านับของไทยเพื่อบรรเลงรับ เสด็จ ตอนนี้องค์ที่ทำให้คนไทยเราเริ่มรู้สึกถึงความสำคัญของเพลงค่านับ

ในราวปี พ.ศ. 2410 ชาวอเมริกันเชื้อชาติเยอรมันชื่อ จาซอบ ไฟท์ (Jacob Feit) ได้เข้ารับ ราชการเป็นครูแตรวงในพระราชสำนักของสมเด็จพระบวรราชเจ้ามหาสุรสิงหนาท กรมพระราชวังบวรรมหาวิชัยชาญ (วังหน้า) ตามคำเชื้อเชิญของกงสุลอเมริกา ชื่อ หมอจันดเล (S.Chandler) หลังจากนั้นก็ถูกย้ายไป ประจำเป็นครูแตรวงทหารบกในสมัยรัชกาลที่ 5 ตลอดจนถึงมรณกรรมลง ท่านผู้นี้ก็คือบิดาของ พระเจนดุริยางค์ ผู้วางรากฐานดนตรีสากลในเมืองไทย

ในช่วงปี พ.ศ. 2414 – 2419 นั้น กองแตรวงมหาดเล็กได้รวมเอาทหารแตรวงที่ฝึกมาก่อนใน วังหน้าและวังหลวง บางคนเข้ามาฝึกจนตั้งเป็นวงแตรวงขึ้น และเริ่มมีการนำเพลงไทยเข้ามาบรรเลง ประกอบกับได้รับครูต่างประเทศมาสอนแตรวงเพิ่มขึ้นคือ นายเวสเตอร์เฟล ชาวเยอรมัน คนที่สองคือ นายเฮุดเซน ชาวฮอลันดา โดยเข้ามาทำหน้าที่เป็น นักร้องหัวหน้าวง (Master Band) และผู้บังคับ กองแตรวง ตั้งแต่ พ.ศ. 2421 – พ.ศ. 2476

พูนพิศ อมาตกุล (2530: 67) ในสมัยรัชกาลที่ 5 นั้น แตรวงทหารมหาดเล็กมีชื่อเสียง มากในการบรรเลงเพลงไทยแท้ด้วยแตรวง มีทั้งเพลงอัตราสองชั้นธรรมดาที่เป่านำหน้าขบวนแห่ อาทิ เพลงคลื่นกระทบฝั่ง และเพลงทะเลบัว ซึ่งบรรเลงประจำจนติดหูคนไทยที่คอยดูแห่งยุคนั้นตลอดจนได้ ขยายขีดความสามารถบรรเลงเพลงสามชั้น มีลูกเล่นที่ซับซ้อนกว่าเพลงสองชั้นได้โดยมิต้องอ่านโน้ต ยิ่งถึงตอนที่เล่น “เก็บ” เร็ว ๆ ด้วยแล้วแตรวงของทหารมหาดเล็กทำได้เป็นอย่างดี

จากที่กล่าวมา จึงพอสรุปได้ว่า แตรวงมหาดเล็กนั้นได้พัฒนาขึ้นจนเป็นแตรวงวงแรกของประเทศไทย โดยในระยะแรกเป็นเพียงกองแตรสัญญาณในวังหน้าและวังหลวง เอกลักษณะที่สำคัญของแตรวงทหารมหาดเล็กก็คือการนำเพลงไทยมาบรรเลง และเพลงเหล่านี้ปัจจุบันเรายังคงได้ยินอยู่ทั่วไปจากบรรยากาศแตรวงชาวบ้าน ตามงานแห่ต่าง ๆ

พัฒนาการทางดนตรี เริ่มจากเสียงสัญญาณแตร สลับทเพลงหรือจากพลแตรเป่าให้สัญญาณมาเป็นวงแตร ซึ่งมีเครื่องมือดนตรีชนิดอื่นๆ เพิ่มขึ้น การรับเอาวัฒนธรรมต่างชาติมาปรับใช้กับทเพลงไทยเดิม ถือเป็นการผสมผสานวัฒนธรรมทางดนตรี ซึ่งยังรักษาวัฒนธรรมดั้งเดิมของตนไว้จนเป็นเอกลักษณ์อย่างไทย เกิดขึ้นเป็นแตรวงทหาร โดยมีทหารมหาดเล็กเป็นนักดนตรี

เอนศ ศีรังษ์ (2537) ได้กล่าวในงานวิจัยเรื่อง การวิเคราะห์บทเพลงของประสิทธิ์ พนมยงค์ ในด้านการแต่งทำนอง และการเรียบเรียงเสียงประสาน ที่เกี่ยวเนื่องกับวงโยธวาทิต ติว่า แต่เดิมถูกเรียกว่า แตรวงทหาร โดยเกิดขึ้นครั้งแรกที่กองทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์เมื่อประมาณปี พ.ศ.2420 มีพระเจ้าบรมวงศ์เธอพระองค์เจ้าสุทธวัธสี กรมหมื่นอดิศรอุดมเดช เป็นผู้บังคับบัญชาองค์แรก นอกจากนั้นยังกล่าวว่าผู้ที่เริ่มนำทฤษฎีดนตรีตะวันตกมาใช้กับเพลงไทยเดิมคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์กรมพระนครสวรรค์วรพินิต พระราชโอรสในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวและพระนางเจ้าสุชุมาลัย

นับจากรัชสมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงสถาปนาจัดตั้งกรมยุทธนาธิการ และแบ่งกองทหารต่าง ๆ แบบยุโรปในปี พ.ศ. 2430 แตรวงต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นตามกรมทหารต่าง ๆ ก็ได้มีการพัฒนาขึ้นอย่างเป็นลำดับ ทางด้านแตรวงทหารเรือ (กองแตรของทหารมະริน) มีครูฟุสไกควบคุมการบรรเลงอยู่ จึงมีการบรรเลงไปในทางตะวันตกมากกว่าแตรวงทหารบก (กองแตรทหารมหาดเล็กฯ) ที่ต้องใช้ในการเป่านำขบวนอ ยู่บ่อย ๆ ประกอบกับการที่นักดนตรีมีความสามารถทางดนตรีไทยอยู่แล้ว จึงเน้นการบรรเลงแบบไทย โดยแตรวงทหารบกจึงมีชื่อเสียงมากในการบรรเลงเพลงไทยด้วยแตรวง

ตั้งแต่มีการจัดตั้งกองแตรวงขึ้นตามกรมทหารต่าง ๆ นับตั้งแต่กองแตรวงสัญญาณทหารวังหน้า จนถึงกองแตรวงประจำกรมทหารก็ยังไม่ปรากฏผลงานดนตรีสำหรับแตรวงเลย ที่พอจะนับเป็นผลงานได้ คงมีการประพันธ์เพลง “สรรเสริญพระบารมี” ในปี พ.ศ. 2414 เท่านั้น

จากหลักฐานที่ปรากฏ จะเห็นว่า ประเทศไทยเราเริ่มมีวงดนตรีประเภท “แตรวง” (Brass Band) มาตั้งแต่รัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (รัชกาลที่ 4) ต่อมาจึงวิวัฒนาการเพิ่มเติมขึ้นเป็น “วงโยธวาทิต” (Military Band) แตรวงดนตรีต่าง ๆ ดังที่กล่าวมานี้ มีประจำอยู่ในกองทัพบกและกองทัพอากาศ

ด้วยทหารแตรวงของทหารบกมีความชำนาญในวัฒนธรรมดนตรีไทยของตนอยู่แล้ว จึงใช้ความสามารถนี้บรรเลงเพลงแบบไทย จนมีชื่อเสียงในการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยแตรวง นับว่ามีส่วนในการรักษาอนุรักษ์และผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีทั้งตะวันตกและตะวันออกเข้าด้วยกันอย่างลงตัว

จากที่แตรวงทหารได้พัฒนามาโดยตลอด ทำให้การบรรเลงอยู่ในขั้นมาตรฐาน และเมื่อมีการแยกกองทหารอย่างยุโรป จึงมีการ แบ่งกองกันอย่างชัดเจนในหมู่ทหารแตร ทำให้กองทหารแตรมากขึ้น แต่เดิมนั้นกองแตรต่างๆ มีหน้าที่หลักอยู่สองประการคือ ประการแรกเป่าแตรสัญญาณทางทหารในกองทัพ ประการที่สองเป่านำขบวนทหารเวลาฝึกหรือเวลามีพิธีสวนสนามในกองทัพ รัฐพิธีและพระราชพิธี แตรวงทหารจึงมิได้มีหน้าที่ให้ความบันเทิงแก่ผู้ฟังเหมือนดนตรีประเภทอื่น

ผลจากการแบ่งกองทหารแบบยุโรป นอกจากจะทำให้มีการตั้งกองแตรวงมากขึ้นดังกล่าวมาแล้วข้างต้น ยังส่งผลให้แตรวงมีการพัฒนาการบรรเลง เพื่อประชาชนมากขึ้นอีก จนทำให้ภาพพจน์ที่ประชาชนมีต่อแตรวงในฐานะดนตรีของทหารค่อยๆ ลดลง และเห็นว่าศิลปะดนตรีแขนงนี้มีความน่าสนใจไม่แพ้ดนตรีแขนงอื่น เพราะแตรวงทหารได้บรรเลงให้ประชาชนฟังเป็นประจำ

จากหลักฐานที่พอจะสืบค้นได้ พบว่า แตรวงทหารมาเริ่มนำดนตรีมาบรรเลงให้ประชาชน ฟังก่อนเป็นวงแรก ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2431 โดยบรรเลงที่ประรำดนตรีตรงข้ามประตูวัด ดิโสภ (ทางเข้าวัดพระแก้ว) มีมาบรรเลงอยู่บ่อยๆ ที่เป็นประจำไม่เคยขาดทุกปี คืองานรับเฉลิมพระชนมพรรษาฯ ทางแตรวงทหารมหาดเล็กมักบรรเลงเพลงไทย ทำให้แตรวงทหารมหาดเล็กได้รับความนิยมและมีชื่อเสียงมากในขณะนั้น (สุดแดน สุขเกษม. 2537: 2)

จากการที่แตรวงทหารออกมาบรรเลง ให้ประชาชนฟัง และเกิดความประทับใจ ประกอบกับการขยายตัวของกองทัพไปสู่กรมทหารที่อยู่ตามมณฑลทหารต่างๆ ทำให้แตรวงได้แพร่กระจายออกไปตามหัวเมืองต่างๆ จนเกิดเป็นแตรวงชาวบ้านขึ้นในจังหวัดต่างๆ

สมัยรัชกาลที่ 6 (พ.ศ. 2453 - 2468) พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ได้ทรงบัญญัติคำ “ดุริยางค์” ซึ่งมีความหมายว่า วงดนตรีเช่นเดียวกัน ปัจจุบันวงโยธวาทิตหมายถึง แตรวงนั่นเอง พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงเห็นว่าวงโยธวาทิตจำเป็นต้องเรียนรู้เรื่องของโน้ต จึงจะเป่าประสานเสียงได้ไพเราะ ดังนั้นความเป็นวิชาการจึงได้ กิดขึ้น แตรวงชาวบ้านได้เกิดขึ้นในหลายจังหวัด โดยมีทหารบก และทหารเรือ ไปช่วยถ่ายทอดทั้งวิชาการและวิชาชีพ ตามจังหวัดต่างๆ เช่น พระนครศรีอยุธยา สุพรรณบุรี ราชบุรี ลพบุรี เพชรบุรี สมุทรสงคราม สมุทรสาคร และในอีกหลายจังหวัดทางภาคอีสาน แต่ก็ยังมีวงแตรวงชาวบ้านที่ยังไม่รู้โน้ตอยู่

เมื่อพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงครองราชย์นั้น ทุกมณฑลทหารบกก็มีแตรวงเป็นประจำ มีทหารรับราชการในกองแตรวงมากขึ้น ความต้องการนักเป่าแตรก็มากขึ้นเป็นสำคัญ จึงต้องมีการรับเด็กผู้ชายวัยรุ่นมาหัดฝึกเรียนดนตรีไว้คอยส่งไปรับราชการเป็น รายปี ดังนั้นจึง

ส่งครูที่เป็นนักเป่าแตรจากแตรวงทหารบกไปประจำอยู่ตามภูมิภาค กล่าวกันว่าทุกแห่งตั้งราว 1 ถึง ราว 11 ล้วนมีทหารแตรประจำกองทั้งสิ้น บางวงเล็กบ้างวงใหญ่ไม่เท่ากัน

ดังนั้นช่วงปลายรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว บรรดาทหารแตรตามมณฑลทหารต่างๆ จึงได้มีส่วนเข้าไปสร้างวัฒนธรรมแตรวงให้กับชาวบ้านจังหวัดที่มีกองแตรวง เมื่อยามที่ชาวบ้านมีงานต่างๆ บรรดาทหารแตรก็ออกมาสร้างความบันเทิงให้แก่ชาวบ้าน

สรุปได้ว่า ดนตรีทหารพัฒนามาตามยุคสมัยเป็นลำดับ แต่จะอยู่รับใช้สถาบันพระมหากษัตริย์มาโดยตลอด อีกทั้งยังสนองตอบรับความต้องการในการกิจของรัฐ และระดับชนชั้นปกครอง จากพัฒนาการด้านดนตรีของแตรวงทหารบกนั้นคือ จากแตรประโคมประกอบพระราชพิธีในวัง มาเป็นแตรสัญญาณ สู่แตรวงทหารมหาดเล็ก จนถึงวงโยธวาทิตในปัจจุบัน โดยเพิ่มบทบาททางด้านดนตรีเริ่มจากพระราชวัง สู่กองทัพ ถึงชาวบ้าน จากการวิเคราะห์แสดงให้เห็นว่า

1. จากการประโคมเพื่อความศักดิ์สิทธิ์และยิ่งใหญ่
2. มาสู่เสียงสัญญาณของทหารในกิจการต่างๆ เช่น การรวมพล การบอกเหตุ
3. พัฒนาการบรรเลง บทเพลงเป็นวง สำหรับความพร้อมเพรียง ปลุกใจ และปลุกผี ในอุดมการณ์ทางทหาร รวมทั้งใช้ในการสวนสนาม และใช้ประกอบพิธีการต่างๆ
4. เผยแพร่และสร้างวัฒนธรรมแตรวงให้กับชาวบ้าน เพื่อความบันเทิงประกอบกับประเพณีของไทย เช่น งานบวช งานศพ

บทที่ 3

วิธีดำเนินการศึกษาค้นคว้างานวิจัย

การวิจัยเรื่อง การศึกษาวงโยธวาทิตกองทัพบก ใช้ระเบียบวิธีเชิงคุณภาพ ตามกระบวนการทางมานุษยวิทยา โดยเริ่มจากการรวบรวมข้อมูลงานวิจัย เอกสาร ตำรา ต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง และเก็บรวบรวมข้อมูลทางภาคสนาม ด้วยการสัมภาษณ์ ณ์บุคคล โดยนำเสนอข้อมูลแบบ การพรรณนาวิเคราะห์ ซึ่งผู้วิจัยได้แบ่งขั้นตอนในการศึกษาดำเนินการ ดังนี้

1. ขั้นรวบรวมข้อมูล

1.1 ได้ทำการรวบรวมข้อมูล ทั้งด้านเอกสาร ตำรา ทางวิชาการ และวารสารที่เกี่ยวข้องจากองค์กรต่างๆโดยแยกเนื้อหาออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ข้อมูลเกี่ยวกับการศึกษาทางด้านดนตรี และข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับดนตรีวงโยธวาทิตกองทัพบก โดยศึกษาจากแหล่งข้อมูลดังนี้

- 1.1.1 หอสมุดแห่งชาติ
- 1.1.2 ห้องสมุดดนตรีพุทธระหม่อมบริพัตร หอสมุดแห่งชาติ
- 1.1.3 ห้องสมุดดนตรีกองดุริยางค์ทหารบก
- 1.1.4 หอสมุดกลาง มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร
- 1.1.5 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยมหิดล
- 1.1.6 สำนักหอสมุด มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

1.2 ค้นคว้ารวบรวมข้อมูลเพิ่มเติมจากการลงภาคสนาม โดยมีวิธีการดังนี้

- 1.2.1 การสังเกต แบบมีส่วนร่วม
- 1.2.2 การสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม
- 1.2.3 การสัมภาษณ์ บุคคลข้อมูล ได้แก่

- พันโทวิชิต ให้อยู่ อดีต หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- พันตรีมานิตย์ พ่วงเจริญ อดีต หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- พันเอกอรุณภูมิ มิ่งมิตร อดีต หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- พันตรีภิเดช ฉายสินสอน อดีต หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- ร้อยเอกสุรินทร์ หนูพวงร้อย อดีต หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- ร้อยโทเกรียงไกร คงสบาย หัวหน้าวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก
- ข้าราชการวงโยธวาทิตกองดุริยางค์ทหารบก ในอดีตและปัจจุบัน

1.3 อุปกรณ์และเครื่องมือที่ใช้ในการรวบรวมข้อมูล

1.3.1 กล้องวิดีโอ

1.3.2 กล้องถ่ายรูป

1.3.3 เครื่องบันทึกเสียง ใช้บันทึกการสัมภาษณ์

2. ขั้นตอนศึกษาข้อมูล

2.1 ผู้วิจัยนำข้อมูลที่ได้จากการศึกษา เอกสาร ตำราวิชาการและงานวิจัย ที่มีความเกี่ยวข้องกับวงโยธวาทิตกองทัพบก มาลำดับเนื้อหาสาระ เรียบเรียง เป็นหมวดหมู่ให้มีความสอดคล้องกัน และลำดับขั้นตอนให้เป็นระเบียบตามหลักงานวิชาการ

2.2 นำข้อมูลจากการเก็บข้อมูลภาคสนาม โดยการสังเกต แบบมีส่วนร่วม และการสังเกต แบบไม่มีส่วนร่วม พร้อมทั้งสัมภาษณ์บุคคลข้อมูลของวงโยธวาทิตกองทัพบกมาจัดลำดับความสำคัญ และจัดหมวดหมู่เพื่อการศึกษาวิเคราะห์

3. ขั้นตอนวิเคราะห์ข้อมูล

ผู้วิจัยได้เรียบเรียงรายละเอียดที่เกี่ยวข้องกับวงโยธวาทิตของกองทัพบก การศึกษาด้าน เอกสาร ตำรา บทความ งานวิชาการ และการเก็บข้อมูลภาคสนามเป็นหลัก โดยการสังเกต สัมภาษณ์ บุคลากรในหน่วยงาน ซึ่งเป็นผู้มีความรอบรู้ บริบทของวงโยธวาทิต ทั้งยังร่วม สังเกตติดตามในพิธีและ โอกาสพิเศษต่างๆ ที่มีการบรรเลงวงโยธวาทิต โดยมีรายละเอียดของการรวบรวมวิเคราะห์ตาม จุดมุ่งหมาย ดังนี้

1.1 ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก

1.1.1 ประวัติความเป็นมาของวงโยธวาทิตกองทัพบก

1.1.2 พัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก

1.2 บทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิตกองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และ วัฒนธรรมไทย

3.2.1 บทบาทหน้าที่ต่อสังคม

3.2.1.1 งานพิธีโดยทั่วไป

พิธีเปิดงาน เปิดแพร์ป้าย อาคาร กิจการ ร้านค้า

ร่วมมรดงค์ ขบวนพาเหรด ดนตรีในสวน

สาธารณะสังคม จิตอาสา ปล่อยขบวน บำบัดทุกข์

3.2.1.2 งานพิธีภายในกองทัพบก

งานภายในกองทัพบก สวนสนาม กีฬา

กองเกียรติยศรับแขกของรัฐบาล ณ ทำเนียบ

3.2.2 บทบาทหน้าที่ต่อประเพณี และวัฒนธรรมไทย

3.2.2.1 งานพระราชพิธี

พระราชประเพณี รัฐพิธี รับพระราชหัตถ์

3.2.2.2 งานวัฒนธรรม ประเพณีไทย

- ประเพณีทางศาสนา งานบวช

- ประเพณีในงานสำคัญต่าง ๆ ถวายพระพรในวันสำคัญของชาติ
งานแต่งงาน

3.2.2.3 งานอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรมไทย

บันทึกเสียงเพลงไทยเดิม

บรรเลงเพลงไทยเดิมในงานที่สำคัญ

ดับโอเณนา บูชาเสียงเทียน

จุฬาวาติต

วังสวนผักกาด

โขนศึกพรหมมาศ

ครบรอบ 120 ปี 3 ครุฑดนตรีไทย

งานสำนัคนักดนตรีไทยฝั่งธน พาทยโกศล

1.3 การดำเนินงาน และรวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

3.3.1 การดำเนินงานภายในวงโยธวาทิตกองทัพบก

3.3.1.1 การคัดเลือกนักดนตรี

3.3.1.2 โครงการฝึกอบรม

3.3.1.3 การจัดรูปแบบ และขนาดของวง

3.3.1.4 การฝึกซ้อมประจำวัน

3.3.1.5 ชุดการแต่งกาย

3.3.1.6 เพลงที่ใช้ตามลักษณะงาน

3.3.2 รวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

3.3.2.1 ผลงานด้านการแสดงดนตรี

3.3.2.2 ผลงานด้านการประพันธ์เพลง

4. การนำเสนอข้อมูล

ผู้วิจัยจะนำเสนอรายงานผลการวิจัยด้วย การเขียนแบบพรรณนาวิเคราะห์ เป็น รูปเล่มงานวิจัยที่สมบูรณ์ โดยแบ่งเป็นบทต่างๆ 5 บท คือ

- 4.1 บทนำ
- 4.2 เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง
- 4.3 วิธีดำเนินการวิจัย
- 4.4 การศึกษาวงโยธวาทิตกองทัพบก
- 4.5 สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

บทที่ 4

ผลการศึกษา

การศึกษาวิจัยวงโยธวาทิตกองทัพบก ฉบับนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในหน่วยงานของกองดุริยางค์ทหารบก จัดทำ ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

1. ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก
2. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิตกองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
3. ศึกษาการดำเนินงานและรวบรวมผลงานสำคัญของโยธวาทิตกองทัพบก

การวิจัยนี้เป็นการดำเนินการวิจัยตามหลักการทางมานุษยดุริยางค์วิทยา ใช้ข้อมูลที่ได้จาก การศึกษาจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามทั้งในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยนำมาศึกษา วิเคราะห์เรียบเรียงเชิงพรรณนา ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก

1.1 ประวัติความเป็นมา

วงโยธวาทิตกองทัพบกที่ปรากฏในงานพระราชพิธี รัฐพิธี และใช้บรรเลงประกอบในงาน สำคัญของชาติวงนี้แต่เดิมแล้ว มีประวัติความเป็นมา ตั้งแต่ พ.ศ.2414 นับแต่นั้นมา การดนตรีของ กองทัพบกได้มีความเจริญขึ้นเป็นลำดับ จนเป็นกองดุริยางค์ทหารบกในปัจจุบัน โดยเริ่มจากกองทหาร แตร ให้ให้สัญญาณ ต่อมาเมื่อจำนวนนักดนตรีมากขึ้น เริ่มบรรเลงเป็นบทเพลงได้ จึงมีบทบาทหน้าที่ เกี่ยวกับทหารในกองทัพไทย ครั้นถึงสมัยพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ทรงได้ บัญญัติคำว่า "ดุริยางค์" และ "โยธวาทิต" หมายถึงแตรวง

ปัจจุบันวงโยธวาทิตกองทัพบกดังกล่าวนี้ ตั้งอยู่ในกองดุริยางค์ทหารบก ถ.วิภาวดีรังสิต สาม เสนใน เขตพญาไท กรุงเทพฯ มีลักษณะเป็นหมวดโยธวาทิต หน้าที่ภารกิจหลัก คือการเป็นต้นแบบ แตรวงทหารในพระราชพิธี รัฐพิธี รับเสด็จฯ แวดต่างๆ ภายในประเทศ ตลอดจนการบรรเลงต้อนรับ พระราชอาคันตุกะ จากต่างประเทศ เช่น พระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหาร รักษาพระองค์ ทหารกองเกียรติยศในพระราชพิธีต่างๆ ปฏิบัติการดนตรีในพิธีการของกองทัพบก เช่น พิธีสวนสนาม และปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล และแสดงดนตรี เพื่อสนับสนุนหน่วยทหารและส่วน ราชการอื่นๆ ตามที่ได้รับมอบ ซึ่งมีประวัติความเป็นมาที่ยาวนาน ตามลำดับดังต่อไปนี้

วงโยธวาทิตกองทัพบกกำเนิดเมื่อปีพุทธศักราช 2414 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 เมื่อเสด็จกลับจากต่างประเทศ ได้ทรงจัดตั้ง "กองแตรทหารมหาดเล็ก" ขึ้นบริเวณสวนกุหลาบ ในพระราชวัง ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าให้ พระเจ้าน้องยาเธอพระองค์เจ้าสุขสวัสดิ์ เป็นผู้บังคับกองแตรทหารมหาดเล็ก เป็นคนแรก ซึ่งขณะนั้นเป็นผู้บังคับกองร้อย ทหารราบที่ 5 ในกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ต่อมาทรงตั้งให้พระเจ้าน้องยาเธอ พระองค์เจ้าดิศวรกุมาร (พลโทพระเจ้าบรมวงศ์เธอ กรมพระดำรงราชานุภาพ) ซึ่งในขณะนั้นมียศเป็นร้อยตรี เป็นผู้บังคับการกองแตรวง และทรงเห็นว่า ม.ร.ว. ชิต เสนีวงศ์ ณ กรุงเพ ผู้รู้วิชาแตรอย่างดี เป็นนายวงดนตรี มียศเป็น จ่านายสิบ ซึ่งต่อมาได้เป็นผู้บังคับกองแตรวง และได้รับพระราชทานแต่งตั้งยศเป็นพันตรี พระวาทิตประเทศ ทองใหญ่ จนกระทั่ง พ.ศ. 2454 กองแตรวงได้ย้ายตามทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์จากบริเวณสวนกุหลาบในพระราชวัง มาอยู่ที่สวนดุสิต ริมถนนเบญจมาศ ใกล้เชิงสะพานมอญวาทิศวรรค์ และทางราชการได้เปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "กองแตรวงกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์" และเปลี่ยนชื่อตำแหน่งผู้บังคับบัญชาในหน่วยนี้ว่า "ผู้บังคับกองแตรวงกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์" จนถึงปี พ.ศ. 2465 ทางราชการได้ย้ายเรือตรี สุทธิ ศรีชญา มาเป็นผู้ช่วยผู้บังคับกองแตรวงกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ เมื่อ พ.ศ. 2468 ได้รับพระราชทานยศเป็นพันตรี หลวงประสานดุริยางค์ ในระยะนี้กองแตรวง ได้เริ่มมีวงเครื่องสายฝรั่ง ขึ้นไว้ในราชการซึ่งเป็นวงไม่ใหญ่นัก และในปี พ.ศ. 2475 หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง กองแตรวงทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ ได้ย้ายไปขึ้นสังกัดกับจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ฯ จึงเรียกชื่อหน่วยนี้ใหม่ว่า กองแตรวงจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ฯ

กองแตรวงจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ฯ ได้ย้ายจากสวนดุสิต เชิงสะพานมอญวาทิศ มาพร้อมกับกองพันทหารราบที่ 3 มาตั้งที่ตำบลทุ่งพญาไท ในปี พ.ศ. 2480 โดยตั้งอยู่ด้านตรงข้ามกับกองพันทหารราบที่ 3 ในระยะนี้ผู้บังคับบัญชา และพลเอกหลวงพรหมโยธี ซึ่งย้ายไปรับราชการหน่วยเหนือ ร่วมกันปรับปรุงแก้ไขวงดนตรีในกองทัพบก ให้ทันสมัยโดยได้จัดตั้งวงดนตรีแบบหัดดนตรี และตั้งชื่อให้ว่า วง "ดุริยะโยธิน" และจัดตั้งวงปี่พาทย์ใหม่ไว้ใช้ในราชการด้วย

ถัดมาอีก 6 ปี ใน พ.ศ. 2486 ทางราชการได้ส่งย้ายกองแตรวงจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ฯ ไปขึ้นตรงต่อกองทัพบก และเปลี่ยนชื่อใหม่ว่า "กองแตรวงกองทัพบก" พ.ศ. 2489 ทางราชการได้ส่งย้ายกองแตรวงกองทัพบกไปขึ้นตรงกับ มณฑลทหารบกที่ 1 และเปลี่ยนเรียกชื่อใหม่ว่า "กองดุริยางค์มณฑลทหารบก 1" และได้รับนักเรียนดุริยางค์เป็นครั้งแรก สามปีต่อจากนั้นใน พ.ศ. 2489 ได้แก้อัตรากองทัพบก ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ในการแก้ครั้งนี้ ได้แก้อัตราของ มว.ดย.จทบ.ล.บ. และ มว.ดย.มทบ 2, 3, 4, 5, 6 และ 7 จนกระทั่ง เมื่อ พ.ศ. 2505 ได้แก้อัตรากองทัพบก เพิ่มการจัดกองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 และ ผบ.ดย.มทบ.1 ทำหน้าที่หัวหน้าเหล่า ดย. ตามคำสั่ง ทบ. เรื่องให้ใช้ระเบียบปฏิบัติราชการของ มทบ. ลง 1 มี.ย. 05

และ พ.ศ. 2509 ได้แก้อัตราของทัพบก ตามคำสั่งกระทรวงกลาโหม ลง 17 กันยายน 2507 และตามคำสั่งกองทัพบก โดยเปลี่ยนเป็นใช้อัตรา เฉพาะกิจ มณฑลทหารบกที่ 1

จนถึงเมื่อ พ.ศ. 2511 ได้แก้อัตราของทัพบก ตามมติที่ประชุมสภากลาโหม เมื่อ 30 ก.ย. 03 จึงให้แก้อัตราของทัพบก ตามคำสั่งกองทัพบก เริ่มแก้อัตราของทัพบก 2507 เพิ่มเจ้าหน้าที่มากขึ้น สองปีถัดมา ใน พ.ศ. 2513 ได้แก้อัตราของดุริยางค์มณฑลทหารบกเปลี่ยนจากผู้บังคับกองดุริยางค์ มณฑลทหาร บกที่ 1 เป็น หัวหน้ากองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 จนกระทั่ง พ.ศ. 2521 ได้แก้อัตราของทัพบก ตามคำสั่งกองทัพบก เรื่อง แก้อัตราของทัพบก 2513 โดยปฏิบัติตามคำสั่งกระทรวงโหม 18 ตุลาคม 2521 ให้กองดุริยางค์ทหารบกเป็นหน่วยในกองทัพบก โดยกำหนด ให้ใช้อัตราเฉพาะกิจ หมายเลข 4800 กองดุริยางค์ทหารบก เป็นต้นมา (พันเอก โชติภณ จันทรวงศ์)

1.2 พัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก

ในสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ประมาณปี พ.ศ.2395 ได้เริ่มก่อตั้งเป็น "กองทหารแตร" ขนาดเล็กขึ้น ในครั้งนั้นยังไม่ได้มีรูปแบบเป็นวงโยธวาทิตอย่างที่เห็นในปัจจุบัน โดยมีทหารแตรประจำการรวมอยู่ใน "กองทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง" ซึ่งครูฝึกสอนเป็นนายทหารชาวอังกฤษ ทหารกองนี้มักจะใช้แตรเป่าให้สัญญาณอย่างฝรั่งเมื่อฝึกเดินแถวหรือแสดงความเคารพ รวมทั้งการแสดงความเคารพนายทหารผู้มียศสูง ในขณะนั้นเรียกทหารแตรที่ทำหน้าที่นี้ว่า "กองแตรวง" และได้ดำเนินงานมาจนถึงสมัยของพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ในปี พ.ศ.2414 จึงได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดตั้งเป็นกองแตรวงมหาดเล็กขึ้น ได้สนองราชการด้านดนตรีเป็นที่โปรดปรานมาก อีกทั้งยังเป็นที่ยินยอมของกองทหารต่างๆ ต่อมาจึงได้จัดให้มีแตรวงประจำกรมกองของตน พร้อมทั้งพัฒนาการด้านการดนตรีทหารจนสามารถขยายวงออกไปสู่ส่วนภูมิภาคในค่ายต่างๆ เพื่อตอบสนองภารกิจการดนตรีในกองทัพบก และสังคมอย่างทั่วถึง

ภาพประกอบ 1 ชุดเครื่องแบบของกองแตรทหารมหาดเล็กในอดีต

แตรวงทหารบก จากอดีตสู่ปัจจุบัน นับว่าสถาบันดนตรีทหารที่มีความยาวนานถึง 143 ปี มีความเก่าแก่ทางด้านประวัติศาสตร์ในการประกอบงานพิธีสำคัญๆ ของชาติ ทั้งพระราชพิธี และรัฐพิธีที่ยังคงสืบทอดมาให้ได้เห็นกันในปัจจุบัน ยังเป็นที่ยอมรับในประสิทธิภาพการดนตรีทั้งในด้านการบรรเลงและแสดงดนตรีสนามจากผลงานสำคัญต่างๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศ

วงโยธวาทิตกองทัพบก ได้มีการพัฒนาศักยภาพการดนตรีมาโดยตลอด ทั้งงานกิจการของทหารในเรื่องดนตรีสนาม ตลอดจนการบรรเลงเป็นวงคอนเสิร์ต (Concert) สามารถปฏิบัติได้เป็นอย่างดีมาตั้งแต่ครั้งสมัยรัชกาลที่ 5 โดยผู้ที่วางรากฐานให้กับวงโยธวาทิตกองทัพบก คือ สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงเป็นผู้ควบคุมและปรับปรุงการฝึกปฏิบัติตลอดจนการเรียนรู้ทฤษฎีดนตรีแบบตะวันตก เป็นผลให้ทหารแตรมีความรู้ความสามารถไม่แพ้ชาวต่างประเทศ ความสามารถนี้ได้รับคำชมเชยจากชาวต่างประเทศ ที่เข้ามาพักพิงอยู่ในเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 6 และรัชกาลที่ 7 ทั้งนี้เพราะนักดนตรีทหารแตรทั้งหลาย ได้รับการฝึกหัดตามแบบฉบับของดนตรีจากประเทศเยอรมัน ที่ได้ทรงนำเข้ามาใช้กับกำลังพลส่วนใหญ่ที่มีฝีมือ และมีความรู้ทางวิชาการ จนมีความสามารถอ่านและเขียนโน้ตเพลงได้อย่างคล่องแคล่ว ตลอดจนได้มีการเรียนรู้วิธีการแยกเสียงประสานเฉพาะเครื่องจนถึงมีโน้ตรวม (Score) และโน้ตแยกเฉพาะเครื่อง (Part) อย่างสมบูรณ์ นับว่าเป็นการปรับปรุงและพัฒนาดนตรีโยธวาทิตครั้งใหญ่ นับตั้งแต่เริ่มมีวงดนตรีรูปแบบนี้เข้ามาในเมืองไทย

จากการสัมภาษณ์ หัวหน้าวงโยธวาทิตกองทัพบกทั้งในอดีตและปัจจุบันหลายท่านได้ให้ข้อมูลว่า แตรสัญญาณซึ่งเป็นจุดเริ่มของแตรวงทหารและต่อมาได้พัฒนาเป็นวงโยธวาทิตกองทัพบกได้เริ่มเข้ามาสู่กองทัพไทยในรัชสมัยของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว (วังหลวง) ตอนนั้นพระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าเจ้าอยู่หัว(วังหน้า) ท่านมีรับสั่งให้นำทหารชาวต่างชาติมาฝึกทหารไทย ชื่อ ร้อยเอก น็อกซ์ เรียกว่า “ทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง” เมื่อเริ่มฝึกไปมันไม่ได้ผลเพราะมันไม่มีจังหวะมาใช้สำหรับประกอบการฝึกเดินแถว ครูที่มาฝึกเป็นชาวต่างชาติจึงนำแตรสัญญาณและกลองมาช่วยประกอบจังหวะให้เดินเท้าพร้อมกัน โดยใช้แตรเดี่ยวและกลองบรรเลงเพลงง่าย ๆ เพราะเสียงของแตรเดี่ยวมีไม่กี่เสียงไม่สามารถไล่บันไดเสียงได้ และได้แต่งเพลงให้และได้ฝึกให้ทหารไทยเป่าแตรเดี่ยวเป็นสัญญาณแตรต่าง ๆ ไปด้วย ทหารที่เป่าแตรส่วนใหญ่จะมีเชื้อสาย เขมร ญวน และเขมร เพราะทหารเหล่านี้ส่วนใหญ่มีพื้นฐานทางดนตรีสากลมาก่อนเนื่องจากเคยถูกปกครองโดยชาวต่างชาติ พอฝึกได้สักพักก็ได้สั่งแตรเข้ามาในช่วงปลายรัชกาลที่ 4 สอนที่วังหน้า เป็นวงของสมเด็จพระปิ่นเกล้า หลังจากนั้นพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวจึงทรงให้ร้อยเอกอิมเปย์(Impey) มาฝึกทหารหลวงบ้าง ทั้งร้อยเอกน็อกซ์ และร้อยแล้วอิมเปย์เป็นเพื่อนกันเพราะเคยรับราชการอยู่ในกองทัพอังกฤษที่ประเทศอินเดีย แต่ถ้าจะให้บอกว่ากองทัพใดมีใช้มาก่อนน่าจะสันนิษฐานว่ากองทัพบกและกองทัพเรือ น่าจะมีใช้พร้อม ๆ กันคือแต่ก่อนเราไม่ได้มีการแบ่งเป็นกองทัพบก กองทัพเรือ หรือกองทัพอากาศเหมือนในปัจจุบันมีเฉพาะแค่ทหารวังหน้าของสมเด็จพระปิ่นเกล้ากับวังหลวงของพระบาทสมเด็จพระจอมเกล้ารัชกาลที่ 4 เท่านั้น ในแต่ละวังก็จะมีทั้งทหารฝ่ายบกและฝ่ายเรือ จนถึงสมัยรัชกาลที่ 5 จึงได้ยุบทหารวังหน้าและวังหลวงมารวมกันแล้วจึงแบ่งเป็นกองทัพต่าง ๆ เหมือนในปัจจุบัน สำหรับสัญญาณแตรต่าง ๆ ที่ใช้ในปัจจุบันไม่ทราบแน่ชัดว่าใครเป็นคนแต่ง ไม่ได้มีการจดบันทึกประวัติเอาไว้ คนไม่ค่อยเห็นความสำคัญและให้ความสนใจ แต่น่าจะสันนิษฐานว่าเป็นครูฝรั่งที่เข้ามาสอนเป็นคนแต่งไว้

สำหรับการฝึกแตรในประเทศไทย พูนพิศ อมาตยกุล (2529) กล่าวไว้ว่าได้เริ่มมีการฝึกทหารแตรประจำการตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 แห่งกรุงรัตนโกสินทร์ ในสมัยนั้นกองทัพไทยได้จัดกำลังเป็นสองส่วนคือวังหลวงและวังหน้า ได้มีการจัดตั้ง “กองทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่ง” ขึ้น โดยมีนายทหารอังกฤษชื่อร้อยเอกอิมเปย์(Impey) เป็นผู้ฝึกสอนวังหลวงและร้อยเอกน็อกซ์(Knox) เป็นผู้ฝึกสอนในส่วนวังหน้า การฝึกกองทหารเกณฑ์หัดอย่างฝรั่งนี้ เมื่อเดินแถวหรือแสดงความเคารพ และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ นั้นก็มักจะใช้แตรสัญญาณอย่างฝรั่ง ประกอบกับในสมัยรัชกาลที่ 4 ได้มีเรือรบเข้ามาเจริญ ความสัมพันธ์ไมตรีหลายครั้ง ทำให้คนไทยได้มีโอกาสได้เห็นนักดนตรีทหารต่างชาติ บรรเลงแตรวงอยู่เป็นประจำ ความสนใจในการที่จะริเริ่มให้มีการจัดตั้งกองแตรสำหรับทหารไทยตามอย่างฝรั่งจึงเริ่มปรากฏขึ้นทีละน้อย และได้มีทหารเตรนนำขบวนเสด็จ คือ “กรมทหารหน้า” เกิดขึ้น เรื่องนี้สมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้มี “สาส์นสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว” ลงวันที่ 8 กันยายน 2484 ว่า “แตรวงนี้มีขึ้นในเมืองไทยในสมัยรัชกาลที่ 4 ครูคนแรกเป็นชาวอังกฤษ เป่าแตรฝรั่งสำหรับนำแตรทหารเดิน”

ต่อมากองทหารเกณฑ์ฝึกหัดอย่างฝรั่งนี้ก็ตกมาอยู่สมัยรัชกาลที่ 5 ก่อนที่จะเสด็จพระราชดำเนินไปสิงคโปร์และปัตตาเวียได้ทรงพระมหากรุณาโปรดเกล้าให้คัดเลือกข้าหลวงเดิมที่เคยรับใช้ในเบื้องพระยุคลบาทมาแต่ก่อนเสวยราชจำนวน 24 คน มาจัดกองทหารคุ้มกันขึ้นเป็น “ทหารมหาดเล็กในพระองค์” และได้โปรดฯ ให้ครูทหารไทยที่เคยได้รับการฝึกอย่างฝรั่งมาแต่รัชกาลที่ 4 มาเป็นครูฝึกสอนทหารมหาดเล็ก ทั้ง 24 คน ครูทั้ง 4 ได้แก่

1. ครูเลิงเซิง นัยว่าเป็นคนญวน เป็นครูทหารเรือ ต่อมาเป็นขุนเจนกระบวนหัด
2. ครูกรอบ เป็นครูกรมทหารหน้า ภายหลังเป็นขุนจัดกระบวนพล
3. ครูเล็ก เป็นครูทหารมหาดเล็ก 24 คน ภายหลังเป็นหลวงรัตนยุทธ
4. ครูวงศ์ เป็นครูกรมทหารหน้า ภายหลังเป็นขุนรัตนชัย

ครูเลิงเซิงต่อมาโปรดเกล้าให้ไปคุมทหารเรือมีหน้าที่ประจำเรือพระที่นั่ง และได้เป็นผู้คุมฝึกให้เกิดเป็นทหารตรประจำเรือพระที่นั่งต่อมา สำหรับครูกรอบและครูวงศ์นั้นให้ทำหน้าที่ทหารหน้าต้องเป่าแตรนำขบวนเสด็จเสด็จอยู่แล้ว มีความรู้เรื่องกระบวนการแตรวง ในส่วนครูเล็กนั้นมาฝึกทหารมหาดเล็ก 24 คนใหม่โดยตรง เป็นอันว่าทหารมหาดเล็กสายครูเล็กจึงยังไม่มี การหัดแตรวง เมื่อทรงเสด็จพระราชดำเนินกลับในปี 2414 รัชกาลที่ 5 จึงได้ทรงโปรดให้มีการจัดตั้ง “กองแตรทหารวังมหาดเล็กขึ้น แล้วได้ทรงโปรดเกล้าฯ ให้พระเจ้าน้อยยาเธอพระองค์เจ้าสุทธสวัสดิ์ ดำรงตำแหน่งผู้บังคับกองแตรวังมหาดเล็กเป็นพระองค์แรก และนำชาวต่างชาติเข้ามาฝึกสอน คือ ครูเวสเตอร์ เฟล เป็นชาวเยอรมัน และครูเฮ วุดเซิน ที่คนไทยสมัยนั้นเรียกว่า “ครูยูเซิน” เป็นชาวฮอลันดา ศิษย์คนเก่งของครูยูเซิน คือ ม.ร.ว. ชิด เสนีย์วงศ์ ณ อยุธยา ซึ่งต่อมาได้เป็น พระยาวาทีตบรเทศ เป็นทั้งแบรนด มาสเตอร์และผู้บังคับกองแตรวังมหาดเล็ก นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2421-2476 แตรวังมหาดเล็กมีชื่อเสียงมากโดยเฉพาะการบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยแตรวงมีการนำเพลงสองชั้นธรรมดามารบรรเลงนำหน้าขบวนแห่ อาทิ เพลงคลื่นกระทบฝั่ง และเพลงทะเลบัวเป็นต้น ต่อมาทางประเทศตะวันตกมีความเจริญสัมพันธ์ไมตรีกับรัฐบาลพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวรัชกาลที่ 5 ได้นำแตรวงมาบรรเลงให้คนไทยได้ฟังที่กรุงเทพฯ สำหรับวงหน้าซึ่งอยู่ในการบังคับบัญชาของ “กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญ” ที่ทรงดำรงตำแหน่งสมเด็จพระมหาอุปราชคือวงหน้า ได้ทรงว่าจ้างครูแตรชาวอเมริกันคนหนึ่งเข้ามาในปี พ.ศ. 2416 คือ มิสเตอร์ ยาคอปไฟฟ์ (Jacob Feit) มาสอนประจำให้ทหารแตรวงวังหน้าจนถึง พ.ศ. 2428 กรมพระราชวังบวรวิชัยชาญทิวงคต รัชกาลที่ 5 จึงทรงยกเลิกตำแหน่งวงหน้า จึงทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ส่งครูไฟฟ์ไปทำหน้าที่เป็นครูแตรทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ จนได้รับพระราชทานยศเป็นร้อยเอก ท่านผู้นี้เป็นบิดาของพระเจนดุริยางค์ (ปิติ วาทยะกร)

จากบันทึก เอกสาร หลักฐานหลายฉบับ ทำให้เข้าใจได้ว่า ดนตรีของกองทหารไทยเริ่มต้นที่ กองทหารมหาดเล็ก โดยมีทหารแตรประจำการ ซึ่งเป็นทหารบกมาก่อน ตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 4 ในยุคที่ ประเทศไทยได้มีความสัมพันธ์กับประเทศต่างๆทางยุโรป ในเรื่องการค้าขาย การแพทย์กับมัสซัชนั๊วรี จากสหรัฐอเมริกา มีการติดต่อทางการทูตของราชสำนักสมเด็จพระนางเจ้าวิคตอเรีย และ ประธานาธิบดีสหรัฐอเมริกา การที่ผู้นำของประเทศมีการติดต่อกันนั้น ทำให้หน่วยต่างๆ ภายใต้การ ปกครองได้มีการติดต่อกันด้วย เป็นเหตุผลที่ทำให้มีการนำแบบอย่างวัฒนธรรมดนตรีจากราชสำนัก อังกฤษส่วนหนึ่ง เข้ามาประยุกต์ใช้ในประเทศไทย ทั้งในเรื่องเครื่องดนตรี และบทเพลง รวมถึงวิธีการ บรรเลงมาใช้ในงานราชการของกองทัพไทย และพัฒนาจาก แตรสัญญาณ มาเป็นกองทหารแตร เรื่อยมาถึงแตรวงทหารบก จนกระทั่งเป็นวงโยธวาทิตกองทัพบกและกองดุริยางค์ทหารบกที่เห็นใน ปัจจุบัน

2. บทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิต กองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย

2.1 บทบาทหน้าที่ต่อสังคม

2.1.1 งานพิธีโดยทั่วไป

ภาพประกอบ 2 วงโยธวาทิตรับ ส่งเสด็จฯ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

งานพิธีการ วงโยธวาทิตกองทัพบกได้มีบทบาททางสังคมมากขึ้นในปัจจุบัน ไม่เพียงแต่ประกอบกิจกรรมทางการทหารเหมือนในอดีตเท่านั้น งานทั้งภาครัฐและเอกชนนิยมและไว้วางใจใช้วงโยธวาทิตของกองทัพบกในการบรรเลงพิธีการต่างๆ เช่น การบรรเลงรับประธานในพิธี บรรเลงเปิดแพรป่าย เปิดโครงการ นิทรรศการ อาคาร กิจกรรม ร้านค้า วางศิลาฤกษ์ ขึ้นบ้านใหม่ ฯลฯ ด้วยการบรรเลงโดยใช้เพลงพิธีการ เช่น เพลงมหาฤกษ์ และการรับประธานในพิธี ใช้เพลงแตกต่างกันไปตามประธาน เช่น เพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงมหาชัย เพลงมหาฤกษ์ การแต่งกาย ชุดปกติาก็แกมเขียวคอพับแขนยาว หมวกหม้อตาล ประดับสายเหลือง หรือ ชุดขาวคอตั้ง หมวกหม้อตาลขาว ประกอบด้วย นักดนตรี 21-24 นาย มีผู้ควบคุม 1 นาย

ภาพประกอบ 3 วงโยธวาทิตกองทัพบกเดินนำริ้วขบวนพาเหรดนักกีฬา

การเดินนำขบวนพาเหรด เนื่องจากวงโยธวาทิตสามารถบรรเลงได้ในหลายลักษณะ เช่น บรรเลงแบบเดินแถวสวนสนาม และ นั่งบรรเลงแบบคอนเสิร์ต หรือการแห่หน้าขบวนพาเหรดรณรงค์จากอีกจุดหนึ่งไปยังอีกจุดหนึ่ง ตามที่เจ้าภาพกำหนด เช่น วันงดสูบบุหรี่โลก อนุรักษ์สิ่งแวดล้อม ขับขี่ปลอดภัยเมาไม่ขับ เพื่อกระตุ้นเตือน ปลุกจิตสำนึกร่วมกัน ในสังคม เพื่อให้เกิดการร่วมมือ ร่วมแรงร่วมใจในการทำกิจกรรมของสังคม และชุมชน วงโยธวาทิตสามารถใช้การบรรเลงเพลงมาร์ช เพลงปลุกใจต่างๆ สร้างอารมณ์กันเช่น เพลงไทยรวมกำลัง เพลงรักกันไว้เถิด เพลงได้ร่วม

ธงไทย ฯลฯ หรือให้เกิดความฮึกเหิม ในการทำงานด้านกีฬา เช่น เพลงกราวกีฬา เพลงสามัคคีชุมนุม การแต่งกาย ชุดวอร์ม หรือ ชุดบรรเลง ประกอบด้วย จำนวนนักดนตรี 30 นาย ผู้ควบคุม 1 นาย ไม้สัญญาณ 1 นาย

ภาพประกอบ 4 บรรเลงดนตรีในชุมชน เพื่อสร้างบรรยากาศความสามัคคี ร่วมแรงร่วมใจ

สาระณะสังคม ดนตรีในสวน หรือในชุมชน กิจกรรมทางสังคมที่เป็น จิตอาสา ปลูก ขวัญ บำบัดทุกข์ ซึ่งกองทัพบกนอกจากส่งกำลังพลไปช่วยเหลือประชาชนที่เดือดร้อนจาก เหตุการณ์ ต่างๆ เช่น น้ำท่วมกรุงเทพ ในปี พ.ศ. 2554 แล้ว ยังมีนโยบายให้นำดนตรีไป บรรเลงเพื่อใช้เสียงเพลง และดนตรีปลอบประโลมให้คลายความเครียด วิตก กังวล ประชาชนตามชุมชนต่างๆ เพลงที่นำไป บรรเลง จะเน้นให้ความบันเทิง สนุกสนาน หลีกเลียงการเล่นเพลงที่ทำการตอกย้ำ โศรกเศร้า การ แต่งกายชุดวอร์ม หรือ ชุดบรรเลง ประกอบด้วย นักดนตรี 30 นาย ผู้ควบคุม 1 นาย

2.1.2 งานพิธีภายในกองทัพบก

หน้าที่โดยตรงมีประการนอกเหนือจากงานพระราชพิธีแล้ว วงโยธวาทิตกองทัพบกมีภารกิจบรรเลงดนตรีประกอบในพิธีการ และกิจกรรมทางทหารของกองทัพบกตั้งแต่อดีต เช่น ใช้ในการสวนสนามทหาร ในการรับ ส่งหน้าที่ สมทบกับกองทหารเกียรติยศรับแขกของรัฐบาล ณ ทำเนียบตลอดจนงานกีฬากองทัพบก และกีฬากองทัพไทย

พิธีสวนสนามและกระทำสัตย์ปฏิญาณตนต่อธงชัยเฉลิมพล

ในวันที่ 18 มกราคม ของทุกปี เป็นวันกองทัพไทยและยังถือว่าเป็นวันกองทัพบกอีกด้วย ซึ่งแต่เดิมจะจัดพิธีกรรมนี้ในวันที่ 25 มกราคม เพื่อความเป็นสิริมงคล แสดงออกถึงแสนยานุภาพของกองทัพบก และความ เข้มแข็ง พร้อมเพิ่ของทหารโดยการสวนสนาม

ภาพประกอบ 5 วงโยธวาทิตกองทัพบก บรรเลงการตรวจพลในงานสวนสนามวันกองทัพไทย

เวลาประมาณ 15.30 น. ผบ.ทบ. ประธานในพิธีเดินทางมาถึง ห้องรับรอง ร.11 วงโยธวาทิต วงเล็กซึ่งใช้สำหรับเชิญ เดินเข้าสู่สนามประจำที่บริเวณแท่นเชิญธง ด้วยเพลงมาร์ชทหารของชาติ เจ้าหน้าที่เชิญธงกองทัพบกขึ้นสู่ยอดเสา วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เสร็จแล้วจึงเดินออกไปเข้าที่หลังประรำพิธี จากนั้นชุดแถวแฟนแฟร์เป่าสัญญาณเตรียมตัว 2 จบ ทุกหน่วยสับแบกอาวุธ เป็นคู่กองพัน ชุดแถวแฟนแฟร์เป่าสัญญาณหน้าเดิน 2 จบ วงโยธวาทิต วงใหญ่บรรเลงเพลงมาร์ชทหารของชาติ แล้วออกเดินนำหน่วยทหารเข้าสู่บริเวณพิธีเพื่อเดินเข้าจ่า รอรับประธานในงาน

เมื่อ ผบ.ทบ.มาถึงต้นขบวนแถวทหาร ผู้บังคับกองผสมสั่งแสดงการเคารพ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ 1 จบ จากนั้น ผบ.กองผสมวิ่งไปรายงานต่อ ผบ.ทบ. เรียบร้อยจึงขึ้นรถเมื่อขบวนรถ ผบ.ทบ.เคลื่อนที่เพื่อตรวจพล วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงเพลงมาร์ชสวัสดิ์มีชัย

เมื่อตรวจพลเสร็จ ผบ.ทบ.ลงจากรถมาเข้าประจำแท่นรับการเคารพหน้าประรำพิธี ผบ.กองผสมสั่ง เรียบอาวุธ และสิ่งปลดดาบ

ชุดแถวแฟนแฟร์เป่าสัญญาณเตรียมตัว 2 จบ ผบ.กองผสมสั่งแถวแสดงความเคารพ ขั้นตอนเป็นการเชิญธงชัยเฉลิมพลไปประจำหน้าแท่นประรำพิธี วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงชาติ 1 จบต่อด้วยเพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล เมื่อเข้าที่เรียบร้อย วงโยธวาทิตหยุดบรรเลง

เมื่อเข้าสู่พิธีสงฆ์ ผบ.กองผสมสั่งถอดหมวก ใช้เวลา 15 นาที พระสงฆ์เจริญพระพุทธมนต์จบ ผบ.กองผสมสั่งสวมหมวก ประธานในพิธี ผบ.ทบ. ขึ้นแท่นรับการเคารพ ผบ.กองผสมสั่งแสดงการเคารพ ตอนนี้องโยธวาทิตไม่ต้องบรรเลง จากนั้นประธานนำกล่าวคำปฏิญาณตน ให้โอวาทและอ่านสารสั้นของ ผบ.สูงสุดจนจบ ผบ.กองผสมสั่งแสดงการเคารพ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ 1 จบ ผบ.กองผสมสั่งเรียบอาวุธ

จากนั้นเป็นขั้นตอนการนำธงชัยเฉลิมพลกลับไปเข้าประจำแถว ผบ.กองผสมสั่งวันทยา วุธ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงชาติ 1 จบต่อด้วยเพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล และหยุดบรรเลงเมื่อหมู่ธงสุดท้ายเข้าประจำแถวเรียบร้อย ผบ.กองผสมสั่ง เรียบอาวุธ

ขั้นตอนการสวนสนาม เริ่มจากชุดแถวแฟนแฟร์เป่าสัญญาณเตรียมตัว 2 จบ ผบ.กองผสมจะสั่ง กองผสมติดดาบ ขวาทัน จัดแถวเตรียมตัวสวนสนาม ตามลำดับ ทหารทุกหน่วยสั่งแบกอาวุธเป็นคู่กองพัน เมื่อเรียบร้อยชุดแถวแฟนแฟร์จึงเป่าสัญญาณหน้าเดิน วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมาร์ชกองทัพบก ทุกหน่วยออกเดินพร้อมกันในจังหวะแรกของกลองหมู่ที่ 3 เดินสวนสนามลักษณะตบเท้า พันมือ ด้วยความเข้มแข็ง พร้อมเพรียง แต่ยังคงรักษา หน้าดับ ระยะต่อไว้อย่างดี โดยมีการกำหนดจังหวะ ให้เท้าพร้อม และสร้างอารมณ์ที่อีกทีม ชริงซัง โดยการบรรเลงเพลง ลักษณะมาร์ชของวงโยธวาทิตกองทัพบก จนผ่านหน้าประรำพิธีโดยมี ผบ.ทบ.และนายทหารชั้นผู้ใหญ่ยืนรับการเคารพ ต่อด้วยการประพรมน้ำพระพุทธรูปโดยพระสงฆ์ แล้วจึงกลับเข้าประจำที่เดิม โดยวงโยธวาทิตเดินออกไปทางต้นขบวน

เมื่อถึงขั้นตอนเชิญธงกองทัพบกจากเสา ผบ.กองผสมสั่ง ตรงหน้าระวางวันทยา วุธ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เรียบร้อยแล้ว ผบ.กองผสมสั่งเรียบอาวุธ

การส่งผบ.ทบ.เดินทางกลับ วงโยธวาทิตบรรเลงมหาฤกษ์ พร้อมกับทหารเปล่งเสียง ไชโย 3 ครั้ง

ชุดแถวแฟนแฟร์เป่าสัญญาณเลิก 2 จบ หน่วยทหารขวาทัน แบกอาวุธ เดินแถวออก โดยมีวงโยธวาทิตบรรเลงเพลง สยามมานุสติ

การดำเนินงาน

จัดวางและกำหนด วางตัวนักดนตรี 3 ประเภท

จัดวงโยธวาทิตวงใหญ่ ประกอบด้วยกำลังพล 106 นาย

จัดวงโยธวาทิตวงเล็ก เชิญธง 23 นาย

จัดชุดแตรแฟนแฟร์ เป่าให้สัญญาณ 7 นาย

ในแต่ละปี อาจมีการเปลี่ยนแปลงจำนวนของนักดนตรีในวงต่างๆ

เพลงที่ใช้บรรเลง ฝึกซ้อมเพลงให้จำได้โดยไม่ติดแผ่นโน้ต และซ้อมบรรเลงตามลำดับพิธีเพื่อให้ให้นักดนตรีรู้ และแม่นยำขั้นตอนการบรรเลงมาก ด้วยเพลงดังนี้

มาร์ชทหารของชาติ ใช้บรรเลงนำแถวทหารเข้าสู่ลานพิธี

มาร์ชกองทัพบก สำหรับสวนสนาม

มาร์ชสยามมานุสติ นำแถวทหารออกเมื่อจบพิธี

มาร์ชสวัสดิ์มีชัย ผบ.ทบ.ตรวจพล

เพลงชาติ ต่อด้วยมาร์ชธงชัยเฉลิมพล นำธงชัยประจำแท่นพิธี และนำกลับเข้า

ประจำแถว

เพลงมหาฤกษ์ รับประธาน ให้โอวาท เชิญธงกองทัพบกขึ้นและลงจากเสา

ไทเกอร์ แรก สำหรับถ้ำมีกองพัน วัง เดอะลอร์ด เกรด เดย์ สำหรับถ้ำมีกอง

พันสวนสนามยานยนต์

สัญญาณแตรเตรียม สัญญาณหน้าเดิน สัญญาณเลิก

การเดินแถว

ซ้อมการเดินแถวโดยเน้นเรื่อง การรักษาหน้าดับ ระยะต่อ การเลี้ยวแถว แบบด้ามพิศ และแบบขั้นบันได การนำเครื่องดนตรี ขึ้นและลง ให้พร้อมเพรียงและเข้มแข็ง เด็ดขาด การชอยเท้าสูง และการถอดหมวก สวมหมวกที่ใช้ในพิธีสงฆ์ ที่สำคัญ การแยกวง เป็นวงที่ 1 และวงที่ 2 ในการนำทหารเดินเข้าพิธี และการสวมแถวเป็นวงเดียวกัน หน้าประจำพิธี ต้องอาศัยการฝึกซ้อมให้แม่นยำ

เรื่องธุรการ

ให้ตรวจตราและเตรียมพร้อมในเรื่องชุดแต่งกาย คือ เครื่องแบบสนามสีพราง ไม่พับแขน ถุงมือขาว ใช้ผ้าพันคอสีของหน่วย คาดเข็มขัดสนามสีกาก็เกมเขียว สวมรองในหมวกเหล็กสีกาก็เกมเขียว สายรัดคางหนังสีดำ สวมรองเท้าสูงครึ่งน่องหนังสีดำ ทุกชิ้นต้องสะอาด รีดเรียบ ไม่ยับ ตัดผมสั้น รองทรงสูง เมื่อสวมหมวกแล้ว ด้านข้าง และด้านหลังต้องเกรียน ขาว

กีฬากองทัพไทย

กิจกรรมหรือพิธีการในกองทัพจำเป็นต้องมีดนตรีเป็นส่วนประกอบเสมอ ไม่เว้นแม้แต่การกีฬา แต่วัตถุประสงค์ในการใช้อาจแตกต่างกันไป วงโยธวาทิตกองทัพบกได้เข้าร่วมกิจกรรมการพิธีการเปิดกีฬาของทหารนี้ โดยสมทบกับวงโยธวาทิตสามเหล่าทัพ และตำรวจเพื่อเป็นต้นแบบผู้นำแถวพาเหรดนักกีฬาจากเหล่าทัพต่างๆ เดินเข้าสู่สนาม หลังจากเตรียมพร้อมแล้วให้สัญญาณ ด้วยการบรรเลงเพลงมาร์ชสี่เหล่า เป็นจังหวะมาร์ชที่กระตุ้นให้ นักกีฬาเกิดความรู้สึกฮึกเหิมอยากที่จะลงแข่งขัน กระตุ้นให้เกิดความภาคภูมิใจในกองทัพของตน รวบรวมพาเหรดนักกีฬาเดินผ่านหน้าอัฒจันทร์ประธานในพิธีแล้วจึงเข้าที่ตั้งในสนามที่กำหนดไว้

ภาพประกอบ 6 วงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพ บรรเลงเดินนำขบวนพาเหรดนักกีฬาในงานกีฬากองทัพไทย

ประธานในพิธี เดินทางมาถึงบริเวณสนามกีฬา เมื่อเดินออกไป ณ ที่นั่งบนอัฒจันทร์ ผู้ควบคุมขบวนพาเหรด สั่งทำความเคารพประธานในพิธี แถวตรง วงโยธวาทิตสามเหล่าทัพ และตำรวจ บรรเลงเพลงมหาฤกษ์

เตรียมพร้อมแล้ว วงปี่สก็อตนำขบวนเชิญกีฬากองทัพไทย เดินออกมาตามลู่วิ่ง และหยุดหน้าประธาน เพื่อรับธงกีฬาจากประธาน และนำไปยังเสาธงเตรียมเชิญธงขึ้นสู่ยอดเสา

จากนั้นประธานคณะกรรมการจัดงานกล่าวรายงาน ประธานในพิธีกล่าวให้โอวาท และกล่าวเปิดการแข่งขัน ด้วยการยิงปืน ผู้ควบคุมขบวนพาเหรดสั่ง ช้ายหัน วงโยธวาทิตสามเหล่าทัพ และตำรวจ บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ เจ้าหน้าที่ปล่อยโปร่งแพรป้าย ธงกีฬากองทัพไทยขึ้นสู่ยอดเสา ผู้ควบคุมขบวนพาเหรดสั่ง ขวาทัน

แดรแฟนแฟร์ เป่าให้สัญญาณ นักกีฬาคบเพลิงวิ่งไปตามลู่ผ่านหน้าประธานในพิธี แสดงความเคารพแล้วจึงวิ่งไปจุดคบเพลิงในกระถาง ออกจากสนามทางประตูใต้กระถางคบเพลิง

กลองสนแรรค์ของวงโยธวาทิตสามเหล่าทัพ และตำรวจ ตีให้จังหวะผู้ถือธงแต่ละเหล่าทัพ และตำรวจ นำธงมาปฏิญาณตน นักกีฬาอาวุโสกล่าวปฏิญาณตน เมื่อเสร็จกลองสนแรรค์ตีให้จังหวะผู้ถือธงเดินกลับเข้าแถว

แดรแฟนแฟร์ เป่าให้สัญญาณ ผู้ควบคุมขบวนพาเหรด สั่ง หน้าเดิน วงโยธวาทิตสามเหล่าทัพ และตำรวจ บรรเลงเพลงกราวกีฬา นำขบวนพาเหรดเดินผ่านหน้าประธานในพิธี และเดินไปตามลู่แล้วออกจากสนาม

การดำเนินงาน

ผู้ควบคุมวงโยธวาทิตสามเหล่ และตำรวจ ประชุมหารือ ในเรื่องการจัดแถว จำนวนนักดนตรี และเพลงที่ใช้ในลำดับขั้นตอนพิธีการเปิด และปิดกีฬากองทัพไทย ซึ่งปกติแล้ววงโยธวาทิตกองทัพบกปฏิบัติเป็นหลัก

ดำเนินการฝึกซ้อมภายใน ซ้อมเพลง และซ้อมการเดินแถวก่อน แล้วจึงไปซ้อมย่อยตามกำหนดร่วมกับวงโยธวาทิตสามเหล่ และตำรวจ ตามลำดับขั้นตอนพิธีเปิด และปิด

จัดเตรียมในเรื่องธุรการต่างๆ เรื่อง

กองทหารเกียรติยศรับแขกรัฐบาล

การเจริญความสัมพันธ์ไมตรีระหว่างประเทศมีมาแต่ครั้งในอดีต การจัดพิธีรับแขกบ้าน แขกเมืองที่มาเยือนอย่างสมเกียรติยศ นับเป็นการให้เกียรติ เอาใจใส่ในบุคคลสำคัญของประเทศนั้น ซึ่งจากเป็นการวางรากฐานปฏิสัมพันธ์ในทุกด้านอันก่อให้เกิดผลดี ทางรัฐบาลได้จัดพิธีรับอย่างเป็นทางการ ณ ทำเนียบรัฐบาล

ภาพประกอบ 7 วงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศสามเหล่า รับแขกรัฐบาล ณ ตึกไทยคู่ฟ้า

วงโยธวาทิตกองทัพบก สมทบกองทหารเกียรติยศ 3 เหล่าทัพ ในพิธีการรับ โดยเริ่มจาก เป็นต้นขบวนแถวทหาร นำเดินกองทหารเกียรติยศสามเหล่า ออกจากที่ตั้งด้วยเพลงมาร์ช 3 เหล่า เคลื่อนแถวมายังหน้าสนามหญ้า เมื่อเข้าที่กำหนดไว้ทำการหยุดบรเลงด้วยการย้ากลองใหญ่ รอคำสั่งจากผบ.กองเกียรติยศ 3 เหล่าสั่ง แถวหยุด ต่อด้วย สั่งซ้ายหัน

ทั้งวงโยธวาทิต และแถวทหารกองเกียรติยศ จะยืนเป็นแถวหน้ากระดาน ซึ่งหันไปทางแท่นพิธี ด้านสนามหญ้าของตึกไทยคู่ฟ้า ผบ.กองผสมจัดแถว และต่อด้วยคำสั่ง เลิกทำ

เมื่อใกล้เวลา ผบ.กองเกียรติยศสั่ง ติดตาม นายกรัฐมนตรีลงมารับ ขบวนรถของบุคคลสำคัญของต่างประเทศที่มาเยือนมาถึง แล้วลงจากรถ ทั้งสองผู้นำของทั้งสองประเทศ ทักทายกันพอเป็นธรรมเนียม ทั้งสองเดินขึ้นแท่นรับการเคารพ ผบ.กองเกียรติยศ 3 เหล่า สั่งแสดงความเคารพ โดยย่อตัวแห่ง ตามด้วยชื่อประเทศนั้นๆ สิ้นสุดคำว่า แถวตรง วงโยธวาทิตกองทัพบก บรเลงเพลงชาติของผู้มาเยือนก่อน ตามด้วยเพลงชาติไทย เมื่อเพลงจบ ผบ.กองเกียรติยศ 3 เหล่า วิจารณ์งานต่อผู้นำทั้งสองหน้าแท่นพิธี เมื่อเสร็จจะทำการเดินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ

ภาพประกอบ 8 วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงให้สองผู้นำประเทศเดินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ

วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมาร์ชสวัสดิ์มีชัย พร้อมกับนายกรัฐมนตรี ทั้งสองประเทศเดินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ 3 เหล่า ตามจังหวะกลองใหญ่ บนพรมแดงที่จัดไว้ให้ เมื่อเดินกลับถึงแท่นอีกครั้ง จึงหยุดบรรเลง ผบ.กองเกียรติยศผสม วังรายงานหน้าแท่นพิธี ผู้นำทั้งสองเดินกลับเข้าไปภายในตึกไทยคู่ฟ้า ผบ.กองเกียรติยศผสม สั่ง เรียบอาวุธ ปลดดาบ ขวาทัน ตามลำดับ สักหน้าเดิน วงโยธวาทิตให้จังหวะโดยตีกลองสนอร์ นำแถวออกไป

การดำเนินงาน

จัดวงโยธวาทิต 1 วง คัดจากกำลังพลของวงโยธวาทิต ที่มีลักษณะดี แข็งแรง รูปร่างที่ดี สมส่วน บุคลิกดี ไม่อ้วน

ทำการซ้อมเพื่อตรวจทานโน้ตเพลง ทำนองเพลงชาติถูกต้องหรือไม่ มีการแก้ไขเปลี่ยนแปลงทำนองเพลงหรือไม่ เมื่อโน้ตเพลงเรียบร้อย จึงทำการซ้อมเพลงตามลำดับพิธี ได้แก่ เพลงมาร์ช 3 เหล่า เพลงชาติของแขกผู้มาเยือนก่อน ตามด้วยเพลงชาติไทย และเพลงสวัสดิ์มีชัย ในตรวจเดินตรวจแถวทหารกองเกียรติยศ

เตรียมชุดบรรเลง ชัก รีด ให้เรียบร้อย เครื่องหมายที่ประดับทุกชิ้นเงางาม รองเท้าขัดมัน ตัดผมทรงสั้น

การแต่งกาย

ชุดแดง มทบ. 11 หมวกหม้อตาลขาว เข็มขัด สายสะพายขาว เก่งเก่งสแล็คดำ เนคไทดำ เสื้อในเชิ้ตขาวแขนยาว ถุงมือ

2.2 บทบาทหน้าที่ต่อประเพณี และวัฒนธรรมไทย

2.2.1 พระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณ และสวนสนามของทหารรักษาพระองค์

ภาพประกอบ 9 วงโยธวาทิตบรรเลงในงานพระราชพิธีถวายสัตย์และสวนสนามทหารราชวัลลภ

พิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ได้เริ่มจัดขึ้นในปี พ.ศ. 2469 และพิธีนี้จัดอย่างต่อเนื่องเมื่อ พ.ศ. 2504 ในวโรกาส วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ แต่เดิมพิธีนี้มีได้จัดขึ้นเป็นประจำทุกปี โดยจัดให้มีขึ้น เนื่องในวันคล้ายวันสถาปนากรมทหารราบที่ 1 มหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ (ร.1 รอ.) ซึ่งตรงกับวันที่ 11 พฤศจิกายน และเพื่อตอบแทนพระมหากรุณาธิคุณที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวฯ ทรงพระกรุณา โปรดเกล้าฯ พระราชทานธงไชยเฉลิมพล เพื่อใช้แทนธงไชยเฉลิมพลของเดิม และจัดขึ้นเป็นประจำทุกปี ณ พระลานพระราชวังดุสิต หลังจากนั้น ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรดกระหม่อม กำหนดให้วันที่ 3 ธันวาคม ของทุกปี

ลำดับขั้นตอนพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนฯ

วงโยธวาทิตกองทัพบกแยกออกเป็น 2 วง พร้อมด้วยทหารรักษาพระองค์ทั้ง 12 กองพันพร้อมกันที่จุดรวมพลบริเวณถนนราชดำเนินนอก ทหารปืนใหญ่ยิงพลุสัญญาณ วงโยธวาทิตวงที่ 1 และวงที่ 2 บรรเลงเพลงมาร์ชพล 1 รอ. กองพันเริ่มเดินสวนสนามมาตามแนวถนนราชดำเนินมาจนถึงลานพระราชวังดุสิต วงโยธวาทิตทั้งสองวงรวมกันเป็นวงใหญ่ บรรเลงเพลงใกล้รุ่ง จากชุดเต็มยศเหมือนธงชาติผืนใหญ่ เคลื่อนที่เข้าสู่ลานพิธี แล้วจัดแถวรอรับการเสด็จพระราชดำเนิน พระบรมวงศานุวงศ์เสด็จพระราชดำเนินมาถึงพลับพลาที่ประทับ เมื่อใกล้ถึงเวลาเสด็จพระราชดำเนินของพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ผู้บังคับกองผสมสังทหารติดดาบ นายทหารชั้นผู้ใหญ่ออกจากพลับพลาที่ประทับไปยังหัวแถวกองผสมเพื่อรอรับการเสด็จพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว พร้อมด้วยสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ และสมเด็จพระบรมโอรสาธิราช เจ้าฟ้ามหาวชิราลงกรณ สยามมกุฎราชกุมาร เสด็จพระราชดำเนินออกทางประตูทวยเทพสโมสรด้วยรถยนต์พระที่นั่ง ผู้บังคับกองผสมสังวันทยาอุทถวายความเคารพ วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรเดี่ยวเป่าสัญญาณถวายคำนับ 3 จบ ผู้บังคับกองผสมออกวิ่งไปยังหัวแถวทหารเพื่อไปถวายรายงาน เมื่อสิ้นสุดการบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ผู้บังคับกองผสมกราบทูลถวายรายงานและอัญเชิญเสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจพลสวนสนาม

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จพระราชดำเนินทรงตรวจพลสวนสนามโดยมีผู้บังคับกองผสมและนายทหารชั้นผู้ใหญ่ตามเสด็จ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมาร์ชธงไชยเฉลิมพล เสร็จแล้วเสด็จพระราชดำเนินขึ้นพลับพลาที่ประทับ

ผู้บังคับกองผสมสั่งปลดดาบ เจ้ากรมสารบรรณทหารบกทูลเกล้าฯ ถวายสูจิบัตรพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนฯ พลแตรเดี่ยวเป่าสัญญาณเตรียมตัว หมู่อเชิญธงชัยเฉลิมพลออกมาหน้าแถวเพื่อเตรียมเชิญฯ ไปยังหน้าพลับพลา

พลแตรเดี่ยวเป่าสัญญาณหน้าเดิน หมู่อเชิญฯ อัญเชิญฯ โดยการเดินเปลี่ยนสูงไปยังหน้าพลับพลา วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงเพลงมหาชัยจนทุกหมู่มาพร้อมกันที่หน้าพลับพลา

นายทหารชั้นผู้ใหญ่ออกมาตั้งแถวหน้าพลับพลาที่ประทับ ผู้บัญชาการทหารสูงสุดทูลเกล้าฯ ถวายพานดอกไม้ ฐูปแพ เทียนแพ

ผู้บัญชาการทหารสูงสุดกล่าวคำถวายพระพร และนำทหารกล่าวคำถวายสัตย์ปฏิญาณตน จบแล้ววงโยธวาทิตบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารทูลเกล้าฯ ถวายความเคารพและขับร้องเพลงสรรเสริญพระบารมีถวาย ทหารปืนใหญ่ยิงสลุตเฉลิมพระเกียรติ 21 นัด ตามจังหวะเพลงในสนามเสือป่ามีการปล่อยลูกโป่งสีและแพรถวายพระพร

พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงมีพระราชดำรัสตอบทหาร จบแล้ววงโยธวาทิต
บรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ทหารทูลนายถวายเป็นความเคารพ

หมู่เชิดธงฯ ทุกหมู่กลับเข้าประจำแถวของตน ดุริยางค์บรรเลงเพลงมาร์ชธงไชย
เฉลิมพล

พลแต่เดิยวให้สัญญาณเตรียมตัว ผู้บังคับกองผสมสังทหารติดตาม และสังแถว
ทหารแปรขบวนเตรียมการสวนสนาม

พลแต่เดิยวให้สัญญาณหน้าเดิน กองผสมทำการสวนสนามผ่านหน้าพลับพลาที่
ประทับจนครบทุกกอง วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมาร์ชราชวัลลภ แต่ในขณะที่กองพันที่ 13 คือ กองพัน
ทหารม้าที่ 29 รักษาพระองค์ ซึ่งได้นำม้ามาเข้าร่วมสวนสนามด้วยนั้น ดุริยางค์จะเปลี่ยนไปบรรเลง
เพลง King Cotton แทน เพื่อให้สอดคล้องกับจังหวะการเดินของม้า วงโยธวาทิตกองทัพบกเคลื่อน
ขบวน มายังหน้าพลับพลาที่ประทับ เพื่อขับร้องเพลงถวายพระพร ซึ่งประพันธ์โดยกองดุริยางค์
ทหารบก จบแล้วพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวและพระบรมวงศานุวงศ์เสด็จพระราชดำเนินกลับ วง
โยธวาทิตบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี แตรเดี่ยวเป่าสัญญาณถวายเป็นความเคารพ 3 จบ ผู้บังคับกอง
ผสมกล่าวนำทหารถวายพระพร "ทรงพระเจริญ" 3 ครั้ง

แตรเดี่ยวให้สัญญาณเลิกแถว ผู้บังคับกองผสมสังเล็กแถว วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง
เดิน (เพลงสยามานุสสติ)

ภาพประกอบ 10 วงโยธวาทิตกองทัพบกต้นขบวนแถวทหารบรรเลงนำกองพันสวนสนามเข้าสู่ลานพิธี

การดำเนินงาน

จัดวงโยธวาทิตวงโยธวาทิตวงใหญ่ 144 คน

คัดตัวนักดนตรี ให้มีความสูงใกล้เคียงกัน

ทำการซ้อมเพลงที่ใช้ในพระราชพิธี

ทำการซ้อมเดินแถว สวนสนาม แยกเป็นวง 1 และวง 2

เบิกเครื่องแต่งกายชุดเต็มยศรักษาพระองค์ หมวกฟู่ยอด เข็มขัด กระเป๋าค้นชีพ
รองเท้าดำ และถุงมือ

เพลงที่ใช้

เพลงมาร์ชพล 1 นำขบวนทหารเดินเข้าสู่ลานพิธี

เพลงใกล้รุ่ง รวมวงโยธวาทิต เป็นวงใหญ่

เพลงมาร์ชธงชัยเฉลิมพล อันเชิญธงชัยเฉลิมพล ตรวจพลสวนสนาม

เพลงสรรเสริญพระบารมี รับเสด็จฯ และถวายเคารพ

เพลงมหาชัย เดินเปลี่ยนสูงของหมู่ธงชัยเฉลิมพล

เพลงมาร์ชราชวัลลภ สวนสนามของทหารรักษาพระองค์

เพลง king cotton กองพันม้าเดินสวนสนาม
เพลงพระราชนิพนธ์ วงโยธวาทิตกองทัพบกเดินเข้าร้องเพลงถวาย
เพลงสยามานุสติ นำขบวนทหารออกจากร้านพิธี

การแต่งกาย

ชุดเต็มยศรักษาพระองค์ ร.1 พัน 1 รอ. หมวกยอดฟู่ สีดำ
ชุดเต็มยศรักษาพระองค์ ร.1 พัน 3 รอ. หมวกยอดฟู่ สีชมพู
ชุดเต็มยศรักษาพระองค์ ร.11 รอ. หมวกยอดฟู่ สีน้ำเงิน

พระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน

งานถวายผ้าพระกฐินหลวงประจำปี พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เสด็จพระราชดำเนินไปถวายผ้าพระกฐินด้วยพระองค์เอง หรือโปรดเกล้าฯ ให้พระราชวงศ์ องคมนตรีหรือบุคคลผู้หนึ่งผู้ใด เสด็จไปหรือถวายแทนพระองค์ ตามหมายของสำนักพระราชวัง งานเสด็จพระราชดำเนินบำเพ็ญพระราชกุศลตามราชประเพณี การเฝ้าฯ รับเสด็จนอกพระราชฐานที่สำนักพระราชวังออกเป็นหมายกำหนดการ มีการแต่งเครื่องแบบเต็มยศ มีกองเกียรติยศทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ พร้อมทั้งตำรวจ ธงประจำกอง และทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ฯ ตั้งแถวรับ

วงโยธวาทิตกองทัพบกมีบทบาทหน้าที่กับพระราชพิธีทางศาสนาโดยการสมทบแถวกองทหารเกียรติยศ เฝ้าฯ รับ-ส่งเสด็จ เพื่อถวายความปลอดภัย และถวายพระเกียรติ กองทหารเกียรติยศ ประกอบด้วย วงโยธวาทิต 21 นาย หมู่แถวเดี่ยว 4 นาย หมู่ธงชัยเฉลิมพล แถวทหารถือปืน 39 นาย ผบ.กองทหารเกียรติยศ 1 นาย และผบ.ดุริยางค์(ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต) 1 นาย โดยมีการบรรเลงในขั้นตอนต่างๆ ที่สำคัญตามลำดับคือ

ภาพประกอบ 11 วงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศรักษาพระองค์ตั้งแถวรับส่งเสด็จงานกุสินหลวง

พิธีอัญเชิญธงชัยเฉลิมพล

วงโยธวาทิตเดินทางไปถึงหน่วยที่สมทบแถวกองทหารเกียรติยศ จะมีการทำพิธีเชิญธงชัยเฉลิมพลเข้าประจำแถว โดยเชิญธงจากกองบังคับการของหน่วยนั้น โดยเริ่มจากการที่ ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ ติดตาม" ทหารในแถวติดตามปลายปืน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ แสดงการเคารพธงชัยเฉลิมพล ตรงหน้าระวาง" ขั้นตอนนี้ ผบ.ดุริยางค์(ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต)ให้สัญญาณ นำเครื่องมือขึ้นพร้อมปฏิบัติ

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "วันทยาอวุธ" วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาชัย หมู่งเดินตบเท้าเข้าจังหวะกับเสียงกลองใหญ่ นำธงชัยเฉลิมพลเข้าสู่แถวกองทหารเกียรติยศโดยอยู่ด้านหลังหมู่แถวเพลงจบเรียบร้อยแล้ว วงโยธวาทิตอยู่ในท่าบรรเลงเครื่องมือค้างไว้ก่อน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ เรียบอาวุธ" วงโยธวาทิตเอาเครื่องดนตรีลงมาอยู่ในท่าถือเครื่อง อย่างพร้อมเพรียงกัน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ ปลดดาบ" ทหารปลดดาบปลายปืนจากนั้นจะเชิญธงชัยเฉลิมพลขึ้นรถ แถวกองทหารเกียรติยศแยกย้ายกันขึ้นรถเพื่อเดินทางไปรับเสด็จฯ ณ พระอารามหลวงที่กำหนดไว้

ภาพประกอบ 12 กองทหารเกียรติยศทำพิธีอันเชิญธงชัยเฉลิมพล วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาชัย

ขบวนการเดินทาง ประกอบด้วย รถนำ รถตู้นายทหาร รถธงชัยเฉลิมพล และรถบัสนั่ง 3 คัน สำหรับ วงโยธวาทิต กับแถวทหารเกียรติยศ ตลอดทางมีทหารคอยเคาะสัญญาณ และกันมิให้ประชาชนใช้สะพานลอยเวลารถธงชัยเฉลิมพลผ่านบริเวณนั้น เมื่อเดินทางถึงสถานที่พักซึ่งส่วนใหญ่เป็นสถานที่ราชการ หรือโรงเรียนที่ใกล้กับวัดในการรับเสด็จ กองทหารเกียรติยศจะตั้งแถวเชิญธงจากรถเข้าประจำแถวอีกครั้ง ซึ่งมีขั้นตอนเหมือนการเชิญธงครั้งแรก ไม่ต้องบรรเลงเพลง ผบ.ดุริยางค์ (ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต) ทำวันทยาหัตถ์ ในขั้นตอนแสดงการเคารพธง ตามคำสั่งของ ผบ.กองเกียรติฯ

บรรเลงเดินนำแถวทหาร

วงโยธวาทิตกองทัพบกได้แสดงบทบาทหน้าที่อีกครั้ง โดยการเป็นต้นขบวนแถวทหาร ขึ้นด้วยกลอง 2 หมู่แล้วบรรเลงเพลงมาร์ชราชวัลลภ และให้จังหวะในการตบเท้าฟันมือของทหารก้าวเดินให้พร้อมเพรียงกันทั้งแถวกองทหารเกียรติยศในลักษณะเหมือนการเดินสวนสนาม จังหวะกลองหมู่ที่ 3 เสียงเพลงมาร์ช ราชวัลลภ และจังหวะกลองที่หนักแน่น สร้างบรรยากาศของความฮึกเหิมความภูมิใจในเกียรติยศศักดิ์ศรีการเป็นทหารรักษาพระองค์ซึ่งชุดเครื่องแบบที่สวมใส่อยู่ รู้สึกถึงพลังสามัคคี

ภาพประกอบ 13 บรรเลงนำขบวนแถวกองทหารเกียรติยศรักษาพระองค์ เข้าจู่ดรับ ส่งเสด็จ

และความพร้อมเพรียง ในการเคลื่อนแถวอย่างองอาจ และสง่างาม เมื่อเดินถึงที่พักแล้ว ผู้ควบคุมวงโยธวาทิตให้สัญญาณย่ำกลองเพื่อหยุดเพลง แต่ยังคงชอยเท้าอยู่ เพื่อบอกให้ผู้บังคับแถวกองเกียรติยศสั่งแถวหยุดพร้อมๆ กันทั้งแถว ต่อจากนั้น ผบ.กองเกียรติยศสั่ง เรียบอาวุธแล้ว จึงทำขั้นตอนการอัญเชิญธงชัยจากแถวเข้าที่พัก

การบรรเลงรับ-ส่งเสด็จฯ

ใกล้ได้เวลาเสด็จประทับรถพระที่นั่ง ออกจากพระตำหนักในพระราชวัง หรือก่อนการเสด็จฯ ประมาณ 1 ชม. กองทหารเกียรติยศจะตั้งแถวเพื่อตรวจเครื่องแต่งกายประมาณ 5 นาที ต่อจากนั้นทำพิธีอัญเชิญธงชัยเฉลิมพลจากที่ปักเข้าประจำแถว เสร็จแล้ว ฝบ.กองเกียรติยศสั่ง แบกออาวุธ ตามด้วยคำสั่งหน้าเดิน วงโยธวาทิตกองทัพบกปรับบทบาทในการเดินนำทหารกองเกียรติยศเดินเข้าสู่บริเวณจุดที่เฝ้ารับ-ส่งเสด็จฯ อย่างเข้มแข็ง และพร้อมเพรียง โดยเริ่มจากการนำด้วยกลอง 2 หมู่ แล้วจึงบรรเลงมาร์ชราชวัลลภ ก้าวเท้าออกเดินในหมู่กลองที่ 3 พร้อมกัน เมื่อเข้าสู่จุดที่ยืนของกองทหารเกียรติยศเรียบร้อย เสียงกลองใหญ่จากวงโยธวาทิตจะย่ำเพื่อหยุดบรรเลง แต่ยังคงซอยเท้าอยู่ในท่าบรรเลงอยู่ เสียงฝบ.กองเกียรติยศสั่งแถวหยุดจึงหยุดซอยเท้าพร้อมกันทั้งหมด ต่อด้วยคำสั่งเรียบอาวุธ ทหารนำปืนที่แบกพาดบ่าลง วงโยธวาทิตนำเครื่องมือที่บรรเลงลงอย่างพร้อมเพรียง จากนั้นส่งซ้ายหัน แถวตอนจะกลายเป็นแถวหน้ากระดานเพื่อยืนรอรับเสด็จในรูปแถวลักษณะหน้ากระดาน

ภาพประกอบ 14 วงโยธวาทิตสมทบแถวทหารกองเกียรติยศ บรรเลงเพลงรับ ส่งเสด็จ

รถยนต์พระที่นั่งเสด็จฯ จากพระตำหนัก ผบ.กองเกียรติยศฯ ติดตาม เมื่อรถยนต์พระที่นั่งวิ่งใกล้ถึง หรือเข้าบริเวณวัด ผบ.กองเกียรติยศฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ ถวายความเคารพ เอ๋ยพระนาม.....ตรงหน้าระเวง" ขึ้นตอนนี้ ผู้ควบคุมวงโยธวาทิตให้สัญญาณโดยใช้ไม้บาคองนำ เครื่องมือขึ้นเตรียมบรรเลง ผบ.กองเกียรติยศฯ สั่ง "วันทยาอู่" วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี ถวายพระเกียรติฯ นำรถยนต์พระที่นั่งวิ่งเข้าสู่ที่รับเสด็จฯ ซึ่งมีทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ และราชองครักษ์ชั้นผู้ใหญ่คอยรับเสด็จฯ โดยรถยนต์พระที่นั่งจอด เพลงจะบรรเลงจบพอดี ผู้ควบคุม วงโยธวาทิต กลับหลังหัน ถวายความเคารพด้วยท่า วันทยาอู่ ส่วนวงโยธวาทิตยังอยู่ในท่าบรรเลงเครื่องมืออยู่ รอจนกว่าผบ.กองเกียรติยศฯจะสั่ง เรียบอาวูห์ จึงค่อยนำเครื่องมือลง

การส่งเสด็จฯ เมื่อใกล้เสด็จออกจากพระอุโบสถ ผบ.กองเกียรติยศฯจะสั่ง ติดตามทวงออกจากพระอุโบสถเสด็จมาที่รถยนต์พระที่นั่ง ผบ.กองเกียรติยศฯสั่ง "กองทหารเกียรติยศ ตรงหน้า ระเวง" ผู้ควบคุมวงโยธวาทิตให้สัญญาณนำเครื่องมือขึ้นพร้อมปฏิบัติ เมื่อเสด็จประทับ รถยนต์พระที่นั่ง เคลื่อนออก ผบ.กองเกียรติยศฯสั่ง "วันทยาอู่" วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เสร็จแล้ว ผบ.กองเกียรติยศฯสั่ง เรียบอาวูห์ และปลดดาบ ตามลำดับ

การนำแถวออก ผบ.กองเกียรติยศฯสั่ง ขวาทันเพื่อให้แถวหน้ากระดานเปลี่ยนเป็นแถวตอน จากนั้นจะสั่ง แบกอวูห์ และหน้าเดินตามลำดับ วงโยธวาทิตนำแถวออกโดยกลองนำ 2 หมู่ แล้วจะบรรเลงเพลงมาร์ชราชวัลลภ พร้อมแถวทหารก้าวเดินออกพร้อมกัน

เมื่อขึ้นรถกลับถึงหน่วยแล้ว ถึงพิธีการสุดท้ายคือ การอัญเชิญธงชัยเฉลิมพลกลับเข้าประจำหน่วย โดยวงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาชัย เป็นอันเสร็จพิธี

เพลงที่ใช้ สรรเสริญพระบารมี รับ-ส่งเสด็จฯ
มหาชัย อัญเชิญธงชัยเฉลิมพล
มาร์ชราชวัลลภ นำขบวนแถวกองทหารเกียรติยศ

การแต่งกาย วงโยธวาทิตกองทัพบกแต่งกายชุดเต็มยศรักษาพระองค์ ของหน่วยที่ไปสมทบ

งานรับพระราชอคันตุกะ

การเจริญสัมพันธไมตรีระหว่างผู้นำของประเทศในอดีตได้ใช้กองแตรทหารมหาดเล็ก เมื่อเวลาผ่านมาถึงปัจจุบันพิธีการรับแขกบ้าน แขกเมืองยังคงอยู่ เช่นเดียวกันวงโยธวาทิตกองทัพบก ที่พัฒนาการมาจากกองแตรทหารมหาดเล็กยังคงมีบทบาทหน้าที่ ในการบรรเลงถวายพระเกียรติฯของ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และบรรเลงเคารพพระราชอคันตุกะสืบทอดมายังรุ่นลูกหลาน

เมื่อวงโยธวาทิตทั้งสองวง เดินทางไปยังหน่วยที่ต้องไปสมทบแถวทหารกองเกียรติยศ แล้ว จะทำพิธีการัญญเชิญธงชัยเฉลิมพล เข้าประจำแถว โดยเชิญธงจากกองบังคับการของหน่วยนั้น โดยเริ่มจากการที่ ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ ติดตาม" ทหารในแถวติดตามปลายปืน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ แสดงการเคารพธงชัยเฉลิมพล ตรงหน้า ระวัง" ขั้นตอนนี้ (ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต) ให้สัญญาณ นำเครื่องมือขึ้นพร้อมปฏิบัติ

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "วันทยาอู่" วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงมหาชัย หมู่งเดินตบเท้า เข้าจังหวะกับเสียงกลองใหญ่ นำธงชัยเฉลิมพลเข้าสู่แถวกองทหารเกียรติยศโดยอยู่ด้านหลังหมู่แถว เพลงจบเรียบร้อยแล้ว วงโยธวาทิตอยู่ในท่าบรรเลงเครื่องมือค้างไว้ก่อน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ เรียบอาวูธ" วงโยธวาทิตเอาเครื่องดนตรีลง มาอยู่ในท่าถือเครื่อง อย่างพร้อมเพรียงกัน

ผบ.กองเกียรติฯ สั่ง "กองทหารเกียรติยศ ปลดดาบ" ทหารปลดดาบปลายปืน จากนั้นจะเชิญธงชัยเฉลิมพลขึ้นรถ แแถวกองทหารเกียรติยศแยกย้ายกันขึ้นรถเพื่อเดินทางไปรับเสด็จฯ ณ พระบรมหาราชวัง

เมื่อครั้งได้กำหนดเวลากองทหารเกียรติยศทั้งสองกองจะเดินแถวไปยังจุดเฝ้ารับ ส่ง เสด็จหน้าพระที่นั่งจักรีมหาปราสาท โดยมีวงโยธวาทิตบรรเลงนำแถว ด้วยเพลงมาร์ช ราชวัลลภ เมื่อ เข้าประตูพระที่นั่งจักรี วงโยธวาทิตสมทบแถวกองเกียรติยศพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจะนำขบวน เลี้ยวไปทางด้านซ้าย และวงโยธวาทิตสมทบแถวกองเกียรติยศพระราชองค์นั้นจะนำขบวนเลี้ยวไป ทางด้านขวา เมื่อเข้าสู่จุดที่กำหนดจะยืนนิ่งรอรับเสด็จพระราชดำเนิน

การบรรเลงรับเสด็จฯ

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ ถึง กองทหารเกียรติยศสั่งถวายความเคารพ พร้อมกันทั้ง 2 กอง เฉพาะวงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพียงกองเดียวบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ หรือมาถึง กองทหารเกียรติยศสั่งถวายความเคารพ พร้อมกันทั้ง 2 กอง เฉพาะวงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศเพียงกอง เดียวบรรเลงเพลงชาติของประเทศนั้น

การบรรเลงส่งเสด็จฯ

เมื่อประมุขต่างประเทศเสด็จฯ กลับ กองทหารเกียรติยศสั่งถวายความเคารพพร้อมกัน ทั้ง 2 กอง เฉพาะวงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศสำหรับประมุขต่างประเทศเพียงกองเดียวบรรเลง เพลงชาติของประเทศนั้น

เมื่อพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวเสด็จฯ กลับ กองทหารเกียรติยศสังถวายความ
เคารพพร้อมกันทั้ง 2 กอง เฉพาะวงโยธวาทิตสมทบกองทหารเกียรติยศสำหรับพระบาทสมเด็จพระ
เจ้าอยู่หัวเพียงกองเดียวบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี

จบพิธีการ วงโยธวาทิตทั้ง 2 กอง บรรเลงมาร์ชราชวัลลภนำขบวนแถวทหารกอง
เกียรติยศออกจากพระราชวัง

ภาพประกอบ 15 วงโยธวาทิต 2 วง สำหรับถวายพระเกียรติของค์พระประมุขไทย และพระราชองค์ันตุกะ

การดำเนินงาน

จัดวงโยธวาทิต 2 วง เพื่อสมทบแถวกองทหารเกียรติยศ

ทำการซ้อมเพลงประกอบพิธี และเพลงชาติของประเทศไทย ในขั้นตอนต่างๆ ก่อนขึ้น
รถออกไปปฏิบัติจริง

ทำการตรวจความเรียบร้อยชุดแต่งกาย เครื่องหมาย ทรงผม ก่อนแถวออก

เพลงที่ใช้

เพลงมหาชัย ใช้สำหรับอัญเชิญธงชัยเฉลิมพล

เพลงมาร์ชวัลลภ ใช้สำหรับบรรเลงนำขบวนแถว

เพลงสรรเสริญพระบารมี ใช้สำหรับรับ ส่งเสด็จฯ

เพลงชาติ ใช้รับ ส่งพระราชองค์ันตุกะ

การแต่งกาย

ชุดเต็มยศ หมวกยอดพู่ เข็มขัด กระเป๋าคันชีพ รองเท้าหนังหุ้มข้อสีดำ

พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ

ภาพประกอบ 16 วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงเพลงพญาโคก ในริ้วขบวนอัญเชิญพระศพมายังพระเมรุ

การดำเนินงาน

ภารกิจกองดุริยางค์ทหารบกในพระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ จัดกำลังพลนักดนตรี จำนวน 300 นาย ประกอบด้วย

วงดุริยางค์ทหารนำ	จำนวน 84 นาย	
วงดุริยางค์ทหารตาม	จำนวน 84 นาย	
วงดุริยางค์สมทบแถวกองทหารเกียรติยศ	ร.1 รอ.	จำนวน 25 นาย
วงดุริยางค์สมทบแถวกองทหารเกียรติยศพระศพ		จำนวน 25 นาย
วงดุริยางค์สมทบแถวกองทหารเกียรติยศ 3 เหล่า		จำนวน 31 นาย
พลแตรเดี่ยว		จำนวน 2 นาย
พลแตรเดี่ยวในริ้วขบวนที่ 2		จำนวน 1 นาย
กำลังพลอะไหล่		จำนวน 25 นาย
กำลังพลส่วนอำนวยการและสนับสนุน		จำนวน 23 นาย

เพลงที่ใช้บรรเลง เพลงพญาโศก

2.2.2 งานวัฒนธรรม ประเพณีไทย

ถวายพระพรชัยมงคลในวันสำคัญของชาติ

วันเฉลิมพระชนมพรรษา พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ฯ และ วันเฉลิมพระชนมพรรษา สมเด็จพระนางเจ้า ฯ พระบรมราชินีนาถ ในวันที่ 5 ธันวาคม และวันที่ 12 สิงหาคม ของทุกปี เวลา 16.00น.วงโยธวาทิตกองทัพบก ได้เข้าร่วมกับวงโยธวาทิตกองทัพเรือ ทักษอากาศ และตำรวจ ในการ เดินนำริ้วขบวนเครื่องราชสักการะ จากบริเวณอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย โดยการบรรเลงเพลงมาร์ช สีเหล่านำ เคลื่อนขบวนตามเส้นทาง เข้าสู่บริเวณท้องสนามหลวงด้วยเพลงพระราชนิพนธ์ ยามเย็น

ภาพประกอบ 17 วงโยธวาทิตสีเหล่านำทัพ เดินนำริ้วขบวนเครื่องราชสักการะ ไป ณ ท้องสนามหลวง

เมื่อริ้วขบวนเข้ายังจุดบริเวณมณฑลพิธีแล้ว เมื่อถึงเวลา 18.00น. วงโยธวาทิตสีเหล่านำทัพ บรรเลงเพลงชาติไทย โดยมีข้าราชการชั้นผู้ใหญ่ แขกผู้มีเกียรติ พสกนิกรทุกหมู่เหล่า ร่วมร้องเพลงชาติเสร็จ จะเริ่มพิธีอันเชิญพานพุ่มสักการะเพื่อถวาย

เวลา 19.00น.นายกรัฐมนตรีประธานในพิธีเดินทางมาถึง วงโยธวาทิตสีเหล่านำ บรรเลงเพลงมหาฤกษ์ จากนั้นประธานมูลนิธิฯ กล่าวรายงาน และเรียนเชิญประธาน ถวายเครื่องราชสักการะ กล่าวถวายราชสดุดี และกล่าวนำถวายพระพรชัยมงคล ต่อหน้าพระบรมฉายาลักษณ์ วงโยธวาทิตสีเหล่านำบรรเลงเพลง สรรเสริญพระบารมี และจุดเทียนชัยถวายพระพร วงโยธวาทิตสีเหล่านำ บรรเลงเพลง สดุดีมหาราชา 2จบ พร้อมกับการเปล่งเสียงร้องเพลงแสดงความจงรักภักดีของพสกนิกรทุกคน

ภาพประกอบ 18 วงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพ บรรเลงในขั้นตอนจุดเทียนชัย ถวายพระพรชัยมงคล

ในวันรุ่งขึ้น วงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพ จะเดินนำริ้วขบวนเครื่องราชสักการะจากลานพระบรมรูปทรงม้าเคลื่อนไปยังพระราชวังสนามจันทร์

การดำเนินงาน

วงโยธวาทิตกองทัพบกจัดแถวเดินบรรเลง และประสานวงโยธวาทิตเหล่าทัพอื่น ในเรื่องเพลง ขั้นตอนลำดับพิธีการ จากนั้นจึงกำหนดการซ้อมเพลงที่ใช้ในพิธีที่ใช้ในการเดินนำขบวน และถวายพระพรชัยมงคล ให้มีแม่นยำ ถูกต้อง และไพเราะ เนื่องจากวงโยธวาทิตกองทัพบกเป็นวงหลัก นำในการบรรเลง ซึ่งผู้ควบคุมวงโยธวาทิตกองทัพบก จะเป็นผู้ควบคุมวงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพด้วย

นักดนตรีทำการเบิกชุดบรรเลง ให้พร้อมในเรื่องความสะดวก ดูแลเครื่องหมายทุกชิ้นให้เกิดความเงางาม ทรงผมสั้นเรียบร้อย รองเท้าขัดมัน เนื่องจากก่อนออกปฏิบัติงาน ผู้ควบคุมจะทำการตรวจเช็คในเรื่องจำนวนผู้ปฏิบัติครบหรือไม่ การบรรเลงเพลงตามขั้นตอนของพิธี และการแต่งกายทรงผม

เพลงที่ใช้

เพลงมาร์ชสี่เหล่า นำริ้วขบวนพาเหรด จากอนุสาวรีย์ประชาธิปไตย

เพลงพระราชนิพนธ์ใกล้รุ่ง ยามเย็น เมื่อขบวนพาเหรดเริ่มเข้าสู่มณฑลพิธี ท้อง
สนามหลวง

เพลงสรรเสริญพระบารมี สดุดีมหาราชา ถวายราชสดุดี จุดเทียนถวายพระพรชัยมงคล
เพลงมหาฤกษ์ รับนายกรัฐมนตรี ประธานในพิธี

การแต่งกาย

ชุดปกติขาวคอตั้ง หมวกหม้อตาลขาว ประดับสายโยงยศเหลือง

วันสำคัญทางศาสนา

พิธีกรรมทางศาสนายังคงมีให้พุทธศาสนิกชนได้เห็นตั้งแต่จำความได้ และปฏิบัติสืบ
ต่อกันมา วันสำคัญทางศาสนาในวันพระใหญ่ วันวิสาขบูชา วันมาฆบูชา และวันอาสาฬหบูชา ในวัน
สำคัญนี้ ทุกคนรู้ดีว่ากิจกรรมที่นิยมทำกัน คือต้องตื่นเช้าทำบุญใส่บาตร ฟังเทศน์ถวายสังฆทาน
ทำบุญพระประจำวันเกิด ปิดทองพระพุทธรูป ตลอดจนการเวียนเทียนในช่วงหัวค่ำ ณ บริเวณวัดใกล้
บ้านของตน เพราะมีความเชื่อและศรัทธาว่าถ้าทำบุญในวันพระใหญ่แล้ว จะได้บุญอย่างมาก

ถ้าศาสนาช่วยอบรมขัดเกลาให้คนมีจิตใจที่ดีงามแล้ว ดนตรีก็คงจะมีส่วนช่วยในการ
กล่อมเกลาให้อารมณ์ของผู้ได้ยินเสียงดนตรีนั้นมีความผ่อนคลาย ไม่หยาบกระด้างและมีความ
อ่อนโยนเกิดขึ้นภายในใจท่ามกลางความยุ่งเหยิง และสับสนวุ่นวายในสังคมยุคปัจจุบัน

บทบาทหน้าที่

นอกจากการทำบุญตักบาตรในช่วงเช้าแล้ว นักดนตรีทหารในวงโยธวาทิตยังมี
บทบาทหน้าที่สำคัญด้านพุทธศาสนา คือ ใช้เสียงดนตรีในการสร้างบรรยากาศในงานโดยบรรเลงเพลง
ไทยเดิมด้วยวงโยธวาทิตร่วมกับนักร้องที่ฝึกและร้องเพลงทางไทยเดิมมาโดยเฉพาะ และรับ-ส่ง ผู้แทน
พระองค์ ในการมาเป็นประธานพิธีเวียนเทียนบริเวณองค์พระ ณ พุทธมณฑลสถาน

ภาพประกอบ 19 วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงไทยเดิม วันสำคัญทางศาสนา ณ พุทธมณฑล

ประมาณ 14.00 น. เมื่อวงโยธวาทิตกองทัพบกเดินทางมาถึงบริเวณหน้าองค์พระ จะทยอยนำเครื่องและอุปกรณ์ดนตรีลงจากรถมาในตำแหน่งที่จัดไว้ เพื่อจัดวงนั่งบรรเลงโดยเริ่มจากการตั้งสแตนด์โน้ต จัดเก้าอี้ที่นั่ง ติดธงเสตนด์สีแดงมีตรากองทัพบกสีทอง แจกโน้ตเพลงไทยเดิม ประเภทเพลงไหมโรง และเพลงเถา

เมื่อได้เวลา 15.00 น. การตั้งและเทียบเสียงเริ่มขึ้นโดยใช้เสียงปี่คลาริเน็ต เป็นหลัก ทุกคนจะใช้หูฟังและปรับข้อ ดึงท่อแตรเพื่อให้เสียงเครื่องมือของตนเข้ากับเสียงหลักมากที่สุด เมื่อทั้งวงเป่าพร้อมกันและเสียงที่เป่าออกมานิ่ง เข้ากันดีแล้ว จึงพร้อมที่จะบรรเลงเพลงต่อไป การบรรเลงเริ่มขึ้นเมื่อเสียงปี่คลาริเน็ตนำขึ้นทำนองเพลงในตอนต้น แล้วจึงรับพร้อมโดยทุกเครื่องมือในวงโยฯ เพลงแรกเป็นเพลงไทยเดิมประเภทไหมโรง มีท่วงทำนองที่พลัดกันล้อ พลัดกันรับ ของโน้ตที่ถี่ยิบของปี่ เครื่องลมไม้ เล่นเข้ากันกับทำนองหลักของแตรทรมเปท โดยมีแตรใหญ่อย่าง ยูโฟเนียม ทูบา และ ชูซาโฟน คอยอุ้มเสียงทำนองแบบห่างๆ อย่างลงตัว และนำฟัง โดยเริ่มจากตอนต้นเพลงที่บรรเลงอย่างช้าๆ จนมีความกระชับขึ้นในช่วงกลางเพลง ตอนท้ายเพลงจังหวะจะรุกเร็วขึ้น แล้วจึงจบเพลงด้วยการโยกทำนองลงอย่างไพเราะ

การบรรเลงเพลงไทยเดิมด้วยเครื่องเป่านั้น ใช้เวลานานพอสมควร สังเกตได้จากโน้ตที่ติดกันเป็นถั่วอกยาวติดต่อกันหลายหน้ากระดาษ เมื่อบรรเลงจบแต่ละเพลง นักดนตรีแสดงความโล่งใจ และความเมื่อยล้าริมฝีปากออกมาให้เห็นทางสีหน้าอย่างชัดเจน

หลังจากพักปาก ได้ประมาณ 5 นาที เพลงดังขึ้นอีกครั้งด้วยเสียงร้องของผู้หญิงที่นั่งอยู่ด้านหน้าวงดนตรีระหว่างกลองแขก และฉิ่ง น้ำเสียงที่นิ่ง ผนวกกับการเอื้อนที่ทอดเสียงยาวให้ความรู้สึกนุ่มนวล เยือกเย็น ชวนให้ผู้ที่ได้ยินได้ฟังเสียงตามสายออกเครื่องขยายเสียง เต็มไปด้วยความรู้สึกที่สัมผัสได้กับบรรยากาศแบบไทยสมัยอดีต นักร้องจะร้องสลับกับการบรรเลงของวงโยธวาทิตไปทีละท่อน ตั้งแต่สามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว จากนั้นวงโยฯ จะจบเพลงด้วยลูกหมุดด้วยความเร็วและพร้อมเพรียง

การรับ-ร้องในแต่ละท่อน มักใช้ปี่คลาริเน็ตในการรับสวมกับเสียงร้องเพื่อจะบรรเลงในท่อนต่อไป ตอนจบของแต่ละท่อนทางวงดนตรีจะโยยจังหวะลงเล็กน้อย เพลงไทยเดิมประเภทเพลงเถา จะเริ่มต้นจากจังหวะช้า ใน 3 ชั้น กระชับขึ้นใน 2 ชั้น จังหวะเร่งเร็วใน ชั้นเดียว โดยยึดจังหวะจากการตีของกลองแขก ฉิ่ง ฉาบ กรับเครื่องจังหวะไทยอย่างสนุกสนาน

ภาพประกอบ 20 นักดนตรีบรรเลงเพลงไทยเดิม ประเภทโหมโรง และเพลงเถา

เวลา 16.00 น. โดยประมาณ เป็นพิธีการบรรเลงรับเสด็จฯ หรือรับผู้แทนพระองค์ ซึ่งเป็น องคมนตรี เมื่อขบวนรถนำและรถติดตามวิ่งเข้าสู่บริเวณพุทธมณฑล จะได้ยินเสียงไซเรนดังมาแต่ไกล วงโยธวาทิตจะยืนขึ้นอยู่ในท่าพร้อมปฏิบัติเครื่องมือนดนตรี จากนั้นรถวิ่งถึงบริเวณงาน ผู้แทนพระองค์ลงจากรถยนต์หลวงมายืนเรียบร้อยแล้ว ผู้ควบคุมวงโยธวาทิตให้สัญญาณมือบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี เพลงจบลงข้าราชการชั้นผู้ใหญ่เข้ารายงาน จากนั้นผู้แทนพระองค์และคณะผู้ติดตามจึงเดินเข้าไปประกอบพิธีเวียนเทียนที่บริเวณรอบๆ องค์พระ ซึ่งข้างทางจะมีข้าราชการ หัวหน้าสถานศึกษา นักเรียนเข้าแถวหน้ากระดานตลอดทางเดินเข้าสู่บริเวณพิธี ใช้เวลาในการประกอบพิธี

เวียนเทียนประมาณ 1 ชั่วโมง ส่วนการบรรเลงส่งผู้แทนพระองค์กลับ ก่อนขึ้นรถยนต์หลวงวงโยธวาทิต จะบรรเลงเพลงสรรเสริญพระบารมี อีกครั้งเป็นการถวายพระเกียรติและระลึกในพระมหากรุณาธิคุณ เพราะผู้แทนพระองค์เป็นผู้ที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ และทางราชการ ก็จัดส่งรถยนต์หลวงไปรับ จึงมีความตั้งใจที่จะถวายพระเกียรติอย่างสูง เพลงจบผู้แทนพระองค์ขึ้น รถยนต์หลวง ขบวนจึงเคลื่อนออกไปอย่างช้าๆ ถือว่าเป็นการเสร็จงานของวงโยธวาทิตกองทัพบก

การจัดรูปแบบวง และจำนวนนักดนตรี

ผู้ควบคุมวง นักร้อง นักดนตรี 30 นาย

ภาพประกอบ 21 รูปแบบการจัดวงในการนั่งบรรเลงเพลงไทยเดิม

เพลงที่ใช้

เพลงใหม่โรง 1 เพลง เพลงเถา 1 เพลง

เพลงไทยเดิม โหมโรงขวัญเมือง โหมโรงกาญจนาภิเษก โหมโรงพม่า วัด โหมโรงแขก มอญ โหมโรงสามม้า แสนคำนิ่งเถา โยสลัมเถา อาถรรพ์เถา ทยอยญวนเถา ทยอยนอกเถา แขก มอญบางขุนเพรหมเถา แขกขาวเถา เพชรน้อยเถา

เพลง รับ-ส่ง สรรเสริญพระบารมี

การแต่งกาย

ชุดเครื่องแบบปกติขาวคอตั้ง หมวกหม้อตาลขาว

เครื่องดนตรีไทย

กลองแขก ฉิ่ง ฉาบ กรับ

อุปกรณ์

แสดนต์ไม้ 12 ตัว ธงติดแสดนต์ ไม้หนีบกระดาษไม้

สถานที่

หน้าองค์พระ ณ บริเวณพุทธมณฑล

งานบวชนาค

วงโยธวาทิตกองทัพบก มีบทบาทหน้าที่ในงานอุปสมบท คือการจัดวงในแบบ แตรวงชาวบ้านเพื่อบรรเลงทำขวัญนาคในงานช่วงก่อนวันบวช บรรเลงแห่หน้านาคไปอุปสมบทที่วัด บรรเลงฉลองเพลงพระใหม่

เริ่มจากในวันทำขวัญนาค เมื่อวงโยธวาทิตเดินทางไปถึงงาน จะเริ่มพิธีบูชาครูอาจารย์ หรือที่เรียกว่า ไหว้ครู โดยมีเครื่องประกอบจากเจ้าภาพนำมาให้คือ เงิน 12 บาท เหล้า 1 ขวด บุหรี่ 1 ซอง ดอกไม้ ธูป เทียน ผู้ควบคุมวงอาวโส เริ่มด้วยการบริกรรม คาถาในการไหว้ครู เพื่อให้สำนึกถึงคุณครูอาจารย์ ในการประสิทธิ์ประสาทวิชา การดนตรีให้สามารถมีอาชีพเลี้ยงตน เลี้ยงครอบครัว และยังเป็นการสร้าง ความมั่นใจ ความสามัคคีในวง ต่อด้วยการขึ้นเพลงมาร์ชกองทัพบก มาร์ชทหารของชาติ มาร์ชสี่เหล่า ตามลำดับ พักรับประทานอาหาร ได้เวลาพ่อนาคปลงผม จึงบรรเลงในรอบที่สอง โดยเริ่มจากเพลงจังหวะช้าในจังหวะปิกิน เช่น คำน่านม ไครหนอ เป็นต้น ในช่วงอาบนํ้านาค วงโยธวาทิตบรรเลง เพลง ลงสรวง ตามด้วยเพลงไทยเดิม เมื่อเสร็จปิดท้ายด้วยเพลงจังหวะสนุกสนานแบบ ลูกทุ่งสามช่า เช่น สามสิบยังแจ๋ว เริงลีลาศ และเพลงที่กำลังเป็นที่นิยมในเวลานั้น

พิธีทำขวัญนาคจะเป็นการรับ ร้องระหว่างหมอขวัญ กับแตรวง ซึ่งส่วนใหญ่เป็นเพลงไทย เริ่มด้วย เพลงสาธุการ จึงต้องอาศัยผู้อาวโสในวงเป็นหัวหน้าเรื่องการรับร้อง ทำนองเพลง และบันไดเสียงที่ต้องรับให้ตรงกับเสียงหมอขวัญ ช่วงการแห่จะให้จังหวะกลอง ฉิ่ง ฉาบ ตีคลอ ประครองไป มีการบรรเลงเพลง ลูกทุ่งสามช่า ช่วงรับหมอร้องลิเก มีการบรรเลงเพลงหน้าพาทย์ เชิด รัว ในเหตุการณ์ที่หมอขวัญร้องบรรยาย พิธีเวียนเทียนเสร็จ พ่อนาคขอขมา เป็นอันเสร็จการทำขวัญนาค

ภาพประกอบ 22 การจัดวงลักษณะแถวชาวบ้าน ในการแห่หน้าค รอบพระอุโบสถ

เข้าวันรุ่งขึ้น แถววง บรรเลงเพลงมาร์ชปลูก เรียกคนในระแวกนั้น เมื่อได้เวลาแห่ จะเริ่มบรรเลงเพลงในจังหวะกราว ตามด้วยจังหวะรำวง และลูกทุ่งสามช่า จนเวียนครบสามรอบ ช่วงไปรยทาน แถวจะบรรเลงเพลงจังหวะสนุกสนาน เมื่อเข้าโบสถ์ บรรเลง เพลงเชิด แล้วจึงไปรดน้ำด้านหลังโบสถ์ เมื่อพระครองผ้า แถววงบรรเลงเพลงไทยเดิม เช่น แหกเชิญเจ้า เขมรชมจันทร์

การบรรเลงช่วงพระฉันเพล ใช้เพลงประเภทเพลงไทยเดิม เพลงเถา เช่น แสนคำนึง อาถรรพ์ โยสลัม เป็นต้น

การดำเนินงาน

จัดวงรูปแบบ แถวชาวบ้าน ยังคงรักษาแบบดั้งเดิมไว้

จัดนักดนตรีที่มีประสบการณ์ทางด้านเพลงไทยเดิม เพลงแห่หน้าค 15 คน

จัดผู้ควบคุมอาวุโส ในการไหว้ครู รับ ร้องหมอลำขวัญ การขึ้นเพลงแห่หน้าค

เพลงที่ใช้

เพลงไทยเดิม เพลงลูกทุ่งสามช่า รำวง

การแต่งกาย

ชุดเครื่องแบบปกติกาเกี่ยมเขียวคอพับแขนสั้น ,ชุดสุภาพ

วงโยธวาทิตกับงานศพ

วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงในวันสวดอภิธรรม โดยจะเดินทางถึงบริเวณงานประมาณ 16.00 น, จากนั้นนักดนตรีที่มีอาวุโสน้อยจะเริ่ม จัดรูปวงด้านนอกหรือด้านในศาลาที่ตั้งศพ ตั้งแสดงดนตรี ผูกธงตราสัญลักษณ์ของกองทัพบกหันออกทางด้านหน้าวง พร้อมทั้งแจกน้ำดื่มแต่ละ

เครื่องมือจนครบ ในระหว่างนี้นักดนตรีที่ตีเครื่องหนัง และฉิ่ง ฉาบ (หางเครื่อง) ทำการตั้งเสียงที่กลอง ตะโพนมอญ กลองแขก และเปิงมางคอก นักดนตรีในแต่ละเครื่องมือ จะมีโน้ตเพลงไทยเดิมอยู่ 2 ชุด คือ ประเภทเพลงมอญ และเพลงเถา จำอาวสุไฉในวงทำการบูชาครู โดยมี ดอกไม้ ธูป เทียน เหล้า บุหรี่ และเงิน 12 บาท จัดเรียงเตรียมไว้ใส่พานจากเจ้าภาพ เปิดเหล้ารินใส่แก้ว แกะซองบุหรี่ จดรูป เทียน เพื่อเป็นการบูชา และระลึกพระคุณ ครู อาจารย์ที่ได้สั่งสอน ประสิทธิ์ประสาทสรรพวิชาการทาง ดนตรี พร้อมทั้งยังเป็นการสร้างขวัญกำลังใจให้นักดนตรีในวงทำการบรรเลงสำเร็จลุล่วง ปราศจาก อุปสรรคทั้งปวง

เมื่อบริกรรมคาถา จนมีความเป็นอันหนึ่งอันเดียวกันแล้ว เสียงปี่คลาริเน็ตเป่าตั้ง เสียง เพื่อให้ นักดนตรีในแต่ละเครื่องมือเทียบเสียง และปรับความเพี้ยนสูง ต่ำของเครื่องดนตรีโดยการ ขยับเมาท์ ชักเข้า ชักออกท่อเครื่องของแต่ละคนอย่างตั้งใจ เมื่อเสียงที่เป่าออกมาเข้ากันดีแล้ว เครื่อง หนึ่ง เครื่องประกอบจังหวะพร้อม จึงเริ่มบรรเลงเพลงแรก

เสียงกลองตะโพนมอญดังขึ้น ตามด้วยเสียงแตรทั้งเครื่องลมทองเหลือง และเครื่อง ลมไม้กว่าสิบชิ้น ประกอบกับ เครื่องหนัง ฉิ่ง ฉาบที่ตีประโคนกันอย่างอึกทึก ทำนองเพลงมอญประโคน ศพ ประจำวัดบรรเลงดำเนินจังหวะไปอย่างช้าๆ สร้างความไพเราะระคนอารมณ์เศร้าโศก อาลัยแก่ เจ้าภาพและแขกที่ได้รับฟัง ทำยบทเพลงจังหวะและเสียงดนตรีจึงโรยช้าลง ท่ามกลางเสียงเปิงมางและ ตะโพนที่ยังคงดังกระหึ่มอยู่

เสียงเพลงแรกบรรเลงสิ้นสุดลง นักดนตรีส่วนใหญ่ในวงที่มีอายุสักหน่อยจะยกมือไหว้ แล้วจึงวางเครื่องดนตรี พอดีกับที่แม่ครัวเริ่มยกสำรับอาหารกับข้าว คาวหวาน ใส่ถาดมาหลายชุด ครั้น เมื่อนักดนตรีรับประทานอาหาร และล้างปากด้วยผลไม้เรียบร้อยแล้ว จึงแยกย้ายกันไปทำธุระส่วนตัว บ้าง ก็เข้าห้องน้ำ บ้างก็จับกลุ่มดูดนตรีที่หยิบมาจากพานบูชาครู

เมื่ออาหารเริ่มย่อยได้สักพัก ดนตรีทุกคนเริ่มเดินกลับเข้าวงอีกครั้ง เสียงเพลงเริ่มดัง ขึ้นอีก เพลงมอญและเพลงนางโหงเรื่อง ทอยยกกันออกจากการบรรเลงของวงโยธวาทิตกองทัพบก สลับ กับการหยุดพักปากเมื่อจบเพลงในแต่ละเพลง แขกที่ทยอยมาเริ่มเต็มศาลา บ้างคุยกัน บ้างนั่งฟัง เพลงด้วยแววตาสัมผัสได้ถึงความสุขเสีย และเป็นการประกอบพิธีทางศาสนาให้แก่ผู้ตายเป็นครั้ง สดท้าย จนถึงเวลาประมาณ 1 ทุ่ม พระสงฆ์ 4 รูปเดินขึ้นศาลา วงดนตรีจึงบรรเลงรับพระ ด้วยบทเพลง สั้นๆ นักดนตรีเรียกกันว่า เพลงเร็ว จนกระทั่งพระนั่งบนอาสนะเรียบร้อยแล้ว เสียงดนตรีจึงโรยจังหวะ จบลง เจ้าภาพจุดเทียน ธูป บูชาพระพุทธรูป เพลงเร็วจากวงโยธวาทิตดังประโคนขึ้น เสมือนแจ้งให้รู้ว่า เริ่มเข้าสู่ขั้นตอนพิธีทางศาสนา

การบรรเลงเพลงของวงโยธวาทิต สลับกับการสวดอภิธรรมของพระสงฆ์ เมื่อสวด ครบ 3 จบ เจ้าภาพถวายของแด่พระสงฆ์ กรวดน้ำอุทิศส่วนกุศลเรียบร้อยแล้ว เป็นอันเสร็จพิธี

จากนั้นวงโยธวาทิตบรรเลงส่งพระ จันทานเดินหลับตาไป และบรรเลงเพลงไทยเดิม ประเภทเพลงเถา อีก 1-2

ภาพประกอบ 23 ลักษณะในการจัดวงโยธวาทิตนั่งบรรเลงเพลงไทยเดิม ในงานสวดอภิธรรมศพ

วงโยธวาทิตในวันฉาปนกิจ

การบรรเลงเพลงของวงโยธวาทิตในวันฉาปนกิจ หรือวันเผานั้น เริ่มกันตั้งแต่ช่วงสายๆ เมื่อศาลาเปิด คณะเจ้าภาพมาถึงวัด ทางวงโยธวาทิตมาถึงวัด จัดวงเรียบร้อย จะเริ่มบรรเลงเพลงไทยเดิม ประเภทเพลงมอญไปจนถึงเวลา ประมาณ 10.30น. จึงบรรเลงรับพระที่ทางคณะเจ้าภาพได้นิมนต์ไว้ ในขณะที่พระทยอยขึ้นศาลา จนนั่งอาสนะเรียบร้อย แล้วบรรเลงอีกครั้งเมื่อเจ้าภาพจุดเทียน ฐูปบูชาพระรัตนตรัย โดยบรรเลงเป็นบทเพลงสั้นๆ ทั้งตอนรับพระ และจุดเทียน ฐูปนักดนตรีในวงเรียกกันว่า เพลงเร็ว

มรรคทายกกกล่าวนำรับศีลเสร็จ พระเริ่มเจริญภาวนาคาถาอยู่หลายบท ประมาณ 15-20นาที ทั้งแม่ครัว เจ้าภาพ แขกที่มาช่วยในงานยกสำรับอาหารคาว หวาน ผลไม้ และน้ำมามาถวายพระ เมื่อพระเริ่มฉันอาหาร วงดนตรีเริ่มบรรเลงโดยการขึ้นนำของปี่คลาริเน็ต เป็นเพลงไทยเดิม ประเภทเพลงเถา ดำเนินท่วงทำนองจากช้า และเริ่มกระชับเร็วขึ้น จนถึงท้ายเพลงเร่งเร็วขึ้น คือ จาก

สามชั้น สองชั้น ชั้นเดียว ออกลูกหมด เพลงไทยเดิมบางเพลงผู้แต่งได้ทำท่อนไว้ให้นักดนตรีในแต่ละเครื่องมือได้แสดงความสามารถ หรืออวดฝีมือกันโดยการ เดี่ยว ทำให้สร้างบรรยากาศของความสนุกสนานแก่แขกในงานที่ได้ฟังได้ยิน อดที่จะอมยิ้มกับความไพเราะ ของเสียงเครื่องดนตรีในแต่ละชนิด และทางเดี่ยวที่แตกต่างกันไปในแต่ละเครื่องมือ สำหรับเพลงที่ใช้ในการบรรเลงช่วงพระฉันเพล จะใช้ประมาณ 2-3 เพลง ส่วนเพลงที่ร่วมบรรเลงกับนักร้อง จะสวมทำนองรับ-ร้อง โดยปีคลาริเน็ต ในแต่ละท่อนของเพลงสลับกันไป

ครั้นพระฉันเสร็จ จะเริ่มบริกรรมคาถาอีกครั้ง เมื่อคณะเจ้าภาพถวายของ กรวดน้ำ อุทิศส่วนกุศลให้แก่ผู้ล่วงลับ พร้อมกับ บทพระสัพพัญญูของพระสงฆ์ เมื่อเสร็จพระลูกก้มลงกราบพระพุทธรูป วงดนตรีบรรเลงเพลงเร็วส่งพระอีกครั้ง จนกระทั่งพระสงฆ์เดินลงศาลาไป จากนั้นนักดนตรีและแขกผู้มาร่วมงานร่วมรับประทานอาหารกลางวัน

ต่อจากนั้นวงโยธวาทิตบรรเลงเพลงย่ำเพียง นางโหงเรือ เพลงออกภาษา ซึ่งแต่ละเพลงล้วนแต่เป็นเพลงที่มีความยาวมาก ในช่วงนี้เสียงเพลงจากวงโยธวาทิตช่วยให้บรรยากาศไม่เงียบเหงา และหดหู่มากนัก ทางคณะเจ้าภาพกลับไปแต่งตัวเพื่อเตรียมตัวในการรับแขกช่วงพิธีการ ในช่วงบ่ายวงโยธวาทิตบรรเลงในการรับ ส่งพระที่มาเทศน์ และจุดธูปเทียน

เสร็จจากการเทศน์แล้ว คณะเจ้าภาพเชิญแขกที่ร่วมงาน ถ่ายรูปหมู่หน้าโรงศพเพื่อเก็บภาพไว้เป็นครั้งสุดท้าย รอเวลาที่จะแห่ศพไปยังเมรุ การเคลื่อนศพนั้น วงโยธวาทิตเริ่มบรรเลงเพลงพญาโศก นำขบวนศพเวียนด้านขวาของเมรุ การเดินแห่เป็นไปอย่างช้าๆ เพื่อรอรถศพไม่ให้ขบวนที่แห่ศพขาดตอน เมื่อวนเมรุ จนครบ 3 รอบ วงโยธวาทิตจะได้ฉีกขบวนออกมาเวียนบรรเลง และทำซำยหันปรับจากแถวตอน เป็นแถวหน้ากระดาน บรรเลงโดยการหันหน้าไปทางเมรุ จนยกศพขึ้นตั้งบนเมรุเรียบร้อยแล้ว

ภาพประกอบ 24 การจัดรูปแถวเพื่อแห่เคลื่อนศพจากศาลาไป เวียนเมรุ

ในช่วงก่อนเวลาฌาปนกิจ วงโยธาติบรรเลงเพลงเบาๆ ที่มีความไพเราะให้แขกที่มา ร่วมในงานการฌาปนกิจนี้ได้ฟัง แม้ว่าแวตของเจ้าภาพและแขกผู้ร่วมงานจะสัมผัสได้ถึง ความสูญเสีย เสียงเพลงไทยเดิมที่บรรเลงไปนั้นได้ทำหน้าที่คลายความโศกเศร้า อาลัยได้บ้างในระดับหนึ่ง ใกล้เคียงเวลาประชุมเพลิงศพ พิธีกรดำเนินการเชิญผู้ทอดผ้าบังสุกุล ทั้งฝ่ายฆราวาส และฝ่ายสงฆ์ จากนั้น ทำการอ่านประวัติของผู้วายชนม์และยื่นทำการสงบนิ่งตามลำดับ เมื่อได้เวลาพิธีกรประกาศเชิญ ประธานในพิธีทอดผ้ามหาบังสุกุล ประธานสงฆ์พิจารณาผ้า ประธานวางดอกไม้ วงโยธาติที่ยืน บรรเลงเพลงพญาโศก หลังจากเสียงกริ่งจากเมรุดังขึ้น เป็นสัญญาณว่าการประชุมเพลิงได้เริ่มขึ้นแล้ว โดยการบรรเลงเพลงพญาโศกในช่วงนี้จะบรรเลงเพียงท่อนแรกท่อนเดียว จบแล้วนักดนตรีจะนั่ง บรรเลงเพลงประจำบ้าน ต่อด้วยทำนองประจำบ้านจนแขกที่มาร่วมงานขึ้นวางดอกไม้จนเสร็จ จึงตัดลง ท่อนจบด้วยการโรยจันทระลง ถือเป็นอันเสร็จงาน

บทบาทหน้าที่

บรรเลงในงานวันสวดอภิธรรม ในช่วงก่อนเวลาพระสวด บรรเลงสลับช่วงกับพระ สวด 3 จบ ยังใช้บรรเลงรับ ส่งพระ ช่วงจุดเทียน รูป

บรรเลงในขณะพระฉันเพล บรรเลงนำขบวนตอนแห่ศพ บรรเลงก่อนพิธี และพิธี ประชุมเพลิงศพ

จำนวนนักดนตรี 15 คนขึ้นไป หรือแล้วแต่ความต้องการของเจ้าภาพ

เพลงที่ใช้	เพลงไทยเดิม ประเภท เพลงเถา เพลงมอญ เพลงนางโหรงเรือ เพลงพญาโศก
การแต่งกาย	ชุดเครื่องแบบเขียว ปกติคอแขนสั้น หรือแขนยาว
เครื่องดนตรีไทย	ตะโพน เปิงมาง กลองแขก ฉิ่ง ฉาบ กรับ
อุปกรณ์ที่ใช้	แสตนไนต์ ธงติดแสตน

งานแต่งงาน

ในงานมงคลสมรส บทบาทหน้าที่ของวงโยธวาทิตจะอยู่ในขั้นตอนของ การแห่ขันหมาก โดยจัดวงในลักษณะ แตรวงดั้งเดิม มิได้มีการประยุกต์ใช้เครื่องไฟฟ้า ยังคงรักษารูปแบบของ แตรวงชาวบ้าน ในการบรรเลงนำขบวนขันหมากของเจ้าบ่าว เคลื่อนไปยังบ้านเจ้าสาว เป็นการให้ความสนุกสนาน รื่นเริงแก่แขก ผู้มาร่วมในงาน วงโยธวาทิตในรูปแบบแตรวงยังสามารถบรรเลงสร้างให้บรรยากาศของงานเปี่ยมไปด้วยความรัก ความสุขด้วยเสียงเพลงที่มีความสอดคล้องกับงาน

ภาพประกอบ 25 การจัดรูปแบบแตรวงชาวบ้านในการ นำขบวนแห่ขันหมาก ไปยังบ้านเจ้าสาว

การดำเนินงาน

จัดในรูปแบบ แตรวงชาวบ้าน นักดนตรีประมาณ 10-15 คน

จัดนักดนตรีที่มีประสบการณ์ในการเป่าเพลงแห่แตรวง

จัดผู้ขึ้นเพลง นำในการออกเพลงที่สื่อความหมายเป็นมงคลกับงาน

เพลงที่ใช้

เพลงรำวง เพลงลูกทุ่งสามช่า

การแต่งกาย

เสื้อลายดอก ชุดสุภาพ

2.2.3 งานอนุรักษ์เผยแพร่วัฒนธรรมไทย

บันทึกเสียงเพลงไทยเดิม

เพลงไทยเดิมกับวงโยธวาทิตกองทัพบก นับว่าเป็นสิ่งคู่กันมาตั้งแต่ครั้งอดีต ความเป็นเลิศในการบรรเลงทางเพลงไทยเดิม เพลงตับ เพลงเถาทั้งบรรเลงและขับร้อง โดยการแยกเสียงประสานจากพระปรีชาสามารถของ สมเด็จพระเจ้าฟ้าฯ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ต่อมาได้มีการถ่ายทอดโน้ตเพลงและทางขับร้อง มาสู่วงโยธวาทิตกองทัพบก และกองทัพเรือ ซึ่งถือได้ว่ากองทัพบกมีส่วนสำคัญในการพัฒนาและส่งเสริมดนตรีไทย ทั้งยังเป็นการรักษา อนุรักษ์ชุมทรัพย์ทางปัญญาที่เป็นรากฐานดั้งเดิมส่วนหนึ่งของวัฒนธรรมดนตรีไทย ซึ่งเป็นที่นิยมมาตลอดระยะเวลาตั้งแต่สมัยรัชกาลที่ 5 ในการเสด็จประพาสพักแรมที่พระราชวังบางปะอิน ทางราชการได้จัดหน่วยทหารแตร ตามเสด็จในขบวนด้วย ทรงมีรับสั่งให้แตรวงทหารบกบรรเลงเพลงไทยเดิมเมื่อทรงประทับที่ริมสระน้ำภายในพระราชวังบางปะอิน จนมาถึงปัจจุบัน แสดงให้เห็นถึงความสำคัญของรูปแบบโยธวาทิตบรรเลงเพลงไทย แม้ว่าเวลาจะผ่านมายาวนานหลายทศวรรษ จากความสำคัญนี้จึงได้มีการบันทึกเสียงเพลงพระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เนื่องในโอกาสครบรอบหนึ่งร้อยปีแห่งวันประสูติ ณ วันที่ 29 มิถุนายน พ.ศ. 2524

พระราชประวัติสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์

สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต หรือที่รู้จักกันในพระนาม ทูลกระหม่อมบริพัตร พระราชโอรส องค์ที่ 33 ในพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัวรัชการที่ 5 และ พระนางเจ้าสุชุมาลมารศรีพระราชเทวี ประสูติในพระบรมมหาราชวัง กรุงเทพฯ เมื่อวันที่ 29 มิถุนายน 2424 เมื่อยังทรงพระเยาว์ทรงเริ่มศึกษาในโรงเรียนราชกุมาร โดยทรงหัดดนตรีไทยจนทรงชอได้ดี ในครั้งนั้น ถึงปี พ.ศ. 2437 พระชันษา 13 ปี ได้เสด็จไปทรงศึกษาต่อที่ประเทศอังกฤษ แล้วย้ายไปทรงศึกษาวิชาทหารต่อที่ประเทศเยอรมันรวมเวลาที่ประทับต่างประเทศนานถึง 10 ปีเศษ ระยะเวลาที่ประทับในเยอรมันนี้เองได้ทรงเรียนดนตรีกับครูฝรั่ง จนทรงเปียนโนได้ดี ทรง

อ่านและเขียนโน้ตสากลได้คล่อง ทรงเรียนวิชาการแยกเสียงประสาน ซึ่งเป็นวิชาที่เร้นลับและเป็นที่ยาก
 แหวนของครุฑดนตรีฝรั่งในยุคนั้นและทรงเรียนได้ดีมาก แต่เป็นที่น่าเสียดายที่นามท่านครูฝรั่งทั้งหลาย
 ไม่ได้มีการบันทึกไว้

ทูลกระหม่อมทรงเรียนจบวิชาทหารจากเยอรมัน เสด็จกลับมาประเทศไทยเมื่อเดือน
 พฤษภาคม 2446 ทรงมีพระชันษา 22 ปี และโปรดดนตรีมาก ณ วังบางขุนพรหมที่ประทับจะมีวงปี่
 พาทย์ไม้แข็ง วงเครื่องสาย วงมโหรี บรรดาครุฑดนตรี และพระประยูรญาติที่เป็นดนตรีไทย เข้ามาเฝ้า
 เป็นเวลานาน ๆ อยู่เสมอ มีทั้งที่มาบรรเลงเพลงถวาย มาคุยแลกเปลี่ยนเรื่องดนตรี จนถึงบางท่านได้ต่อ
 เพลงถวาย เช่น ทรงต่อซ้องวงใหญ่กับครูทับ พาทย์โกสัล (หลวงกัลยาณมิตตาวาส) ต่อซ้อสามสายกับ
 ครูบัว บุญเกิด และเจ้าเทพกัญญา ณ เชียงใหม่ ทรงปรึกษาและทบทวนเพลงต่าง ๆ กับจางวางทั่ว
 พาทย์โกสัลเป็นประจำ โดยจางวางทั่วเป็นคนตีซ้องวงใหญ่ แล้วทรงจดบันทึกลงเป็นโน้ตสากล
 ปรากฏว่า ทรงดนตรีไทย ได้แทบทุกชนิด และทรงเปียโนอยู่เป็นประจำโดยเฉพาะเวลาที่ทรงแต่งเพลง
 มีหลักฐานยืนยันว่า ทรงเป็นนักแต่งเพลงที่มีสมาธิดียิ่ง ทรงคิดเพลงได้แล้วก็ทรงบันทึกเป็นโน้ตสากล
 ลงบรรทัดโน้ต 5 เส้น โน้ตเพลงที่ทรงได้เป็นทางซ้องนั้น ต่อมาจะทรงเขียนขึ้นใหม่ แยกเป็นทางสำหรับ
 เครื่องดนตรีฝรั่งกลุ่มต่าง ๆ และในที่สุดก็ออกมาเป็นโน้ตเพลงแตรว (Score) ที่ทรงคิดทางแยกเสียง
 ประสานมาอย่างเรียบร้อย

ตลอดระยะเวลาที่ทรงรับราชการนานถึง 3 แผ่นดิน นับตั้งแต่รัชกาลที่ 5 ถึงรัชกาลที่
 7 (พ.ศ. 2446-2475) เป็นเวลา 29 ปี ทรงใช้เวลาว่างจากราชการส่วนหนึ่งมาพัฒนาดนตรีไทย และ
 สร้างเพลงอย่างฝรั่งขึ้นในประเทศไทยเป็นครั้งแรกในสมัยรัชกาลที่ 5 และ 6 ทรงพัฒนาการดนตรี
 สำหรับแตรวที่กองทัพเรือก่อนและต่อมายังกองทัพบกจนการดนตรีของทั้งสองกองทัพมีความเจริญ
 ขึ้นเป็นอันมาก ทรงทำให้เพลงไทยไพเราะขึ้นด้วยการประสานเสียงแบบตะวันตก ที่สำคัญทรงส่งเสริม
 ให้จัดหาครูดี ๆ ทั้งในประเทศและต่างประเทศเข้ามาสอนบางครั้งทรงสอนและทรงปรับวงด้วยพระองค์
 เอง ทรงหาแผ่นเสียงเพลงฝรั่งต่าง ๆ จากต่างประเทศ นำมาเปิดให้นักดนตรีไทยฟัง เพื่อเป็นแบบอย่าง
 จนนักดนตรีไทยสามารถบรรเลงเพลงฝรั่งได้ดี สามารถบรรเลงอวดชาวต่างประเทศได้เป็นอย่างดีใน
 งานสำคัญ ๆ ต่างทรงนิพนธ์ทางบรรเลงแตรว โดยมีการแยกเสียงประสานอย่างทันสมัยในยุคนั้นซึ่ง
 ปัจจุบันเพลงที่ทรงนิพนธ์แยกเสียงประสานไว้ มีความไพเราะดีเยี่ยมทันสมัย เป็นที่นิยมชื่นชมและ
 กล่าวขวัญถึงอย่างกว้างขวาง ในกลุ่มนักวิชาการดนตรีทุกสมัยว่า ทูลกระหม่อมทรงมีพระปรีชา
 สามารถ สมควรแล้วที่จะยกย่องว่าเป็นพระอาจารย์ดนตรีของชาติท่านหนึ่ง และจากการที่ได้ทรงนิพนธ์
 เพลงฝรั่งไว้เป็นพระองค์แรกในประเทศไทย วงการเพลงไทยสากลจึงถวายพระสมัญญาว่า “พระบิดาแห่ง
 เพลงไทยสากล”

หลังจากเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 ทูลกระหม่อมได้เสด็จไปประทับอยู่ ณ เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย ทรงใช้เวลาว่างทั้งหมดทรงพระอักษรซึ่งทรงเชี่ยวชาญทั้งภาษาอังกฤษ เยอรมัน ฝรั่งเศส และดัตช์ ที่สำคัญได้นิพนธ์เพลงไทยสำหรับบรรเลงด้วยวงปี่พาทย์เพิ่มขึ้นอีกมากมาย หลายเพลง ต่อมาสายพระเนตรมัวลงทรงพระอักษรไม่ได้แต่ก็ยังทรงดนตรีอยู่ลำพังพระองค์เดียวตลอด พระชนมายุ 63 ชันษา ประมาณว่ามีเพลงที่ทรงนิพนธ์ไว้ประมาณ 70 เพลง บางเพลงสูญหายไปเหลือแต่ชื่อ บางเพลงเพิ่งจะค้นพบภายหลังจากที่สิ้นพระชนม์ไปแล้วหลายสิบปี

งานเพลงชิ้นเอก ที่ทรงนิพนธ์ไว้มีมากมาย ที่นิยมกันมากที่สุดคือเพลงแขกมอญบาง ขุนพรหมเถา แขกสายเถา ครอบจักรวาลเถา เทวาประสิทธิ์เถา นารายณ์แปลงรูปเถา และอาถรรพ์เถา เพลงที่ไพเราะมากบรรเลงยากมากแต่ไม่เป็นที่แพร่หลาย เช่นเพลงจิ้งจกทองเถา สุดถวิลเถา เพลงที่ทรงค้างไว้อย่างไม่แล้วเสร็จสมบูรณ์ก็มีบ้างเช่นเพลง จินลั่นถัน(ยังไม่จบเถา) เพลงจินเด็ดดอกไม้ว เพลง ดอกไม้วรง เป็นต้น ที่สำคัญทุกเพลงที่นิพนธ์ไว้จะมีหลักฐานเป็นโน้ตสากลทุกเพลง เพลงที่ทรงแยกเสียงประสานไว้สำหรับวงโยธวาทิตนั้นมีอยู่เป็นจำนวนมาก ที่นับว่ายอดเยี่ยมได้แก่เพลงทยอยนอก ทยอยใน ถอนสมอเถา พวงร้อยเถา พม่าห้าท่อน เขมรพวงเถา เพลงหน้าพาทย์ บาทสกุณี เป็นต้น

ทูลกระหม่อมบริพัตรสิ้นพระชนม์ที่เมืองบันดุง ประเทศอินโดนีเซีย เมื่อวันที่ 18 มกราคม 2487 พระศพฝังไว้ ณ สุสานที่ทรงตั้งชื่อว่าสวนสวรรค์ นอกเมืองบันดุง จนถึงเดือนกันยายน 2491 จึงเคลื่อนพระศพกลับมายังกรุงเทพฯ โดยทางเครื่องบิน ได้ตั้งโกศพระศพ ณ พระที่นั่งทรงธรรม วัดเบญจมบพิตร และถวายพระเพลิง ณ พระเมรุมาศท้องสนามหลวงต่อจากงานพระบรมศพ พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวอานันทมหิดล เมื่อวันที่ 10 เมษายน 2493

สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาสยามบรมราชกุมารี ได้ทรงมีรับสั่ง ให้จัดการรวบรวม เพลงพระนิพนธ์ ใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต เพื่อทำการ บันทึกเสียงไว้ จะได้เป็นการเผยแพร่พระเกียรติคุณ ด้วยทูลกระหม่อมบริพัตร ได้ทรงมีพระกรุณาธิคุณ แก่ชาติไทยในอดีต โดยได้ทรงบำเพ็ญคุณประโยชน์ให้แก่ วงการทหาร การปกครอง และการศึกษา นอกจากนี้ ยังทรงใช้เวลาว่างส่วนพระองค์ นิพนธ์เพลงไทยและเพลงสากลขึ้นเป็นอันมาก นับเป็น มรดกของชาติไทยอีกแขนงหนึ่ง สมควรที่จะได้รวบรวมไว้มิให้สูญ ในการนี้ ได้ทรงมีพระบัญชา ให้ กองทัพบก กองทัพเรือ และกรมตำรวจ รวมทั้งผู้แทนจากตระกูลพาทย์โกสัล ดำเนินการนี้ให้สำเร็จสม ตามพระราชประสงค์ ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้หัวหน้าวงดนตรีทั้งสามเหล่าข้างต้นเข้าเฝ้ารับ พระบัญชา โดยทรงมอบหมายให้ คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรรณ รับหน้าที่เป็นผู้ฝึกซ้อม คุณหญิง มณีนีดีย์ วณิกกุล และนายแพทย์พูนพิศ อมาตยกุล เป็นผู้ประสานงาน

เพลงที่มอบหมายให้วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลง

1. แขกมอญบางขุนพรหมเถา
2. แขกสายเถา
3. แขกมัสซีเถา
4. เขมรปากท่อเถา
5. เขมรโพธิสัตว์เถา
6. แขกสี่เกลอเถา
7. ทยอยนอกสามชั้น
8. ทยอยเขมรเถา
9. แขกสาหร่ายเถา
10. จิ้งจกทองเถา
11. เขมรพวงเถา
12. ตั๊บนางลอยตั้งแต่ต้นจนจบ
13. โหมโรงขวัญเมือง

รายชื่อเพลงทั้งหมดนี้ มีทั้งเพลงที่ทูลกระหม่อมทรงนิพนธ์ขึ้นใหม่ ทรงแยกเสียงประสานสำหรับบรรเลงด้วยเครื่องดนตรี รวมทั้งทางขับร้อง สำหรับเพลงที่ทรงแยกเสียงประสานนั้นมียุ่่มากมาย การบันทึกเสียงก็ยังทำได้ไม่มาก เพราะนอกจากจะบรรเลงยากแล้ว การบันทึกเสียงยังมีอุปสรรคในทางเทคนิคนานาประการอีกด้วย นอกจากนั้น ยังปรากฏว่า บางเพลงมีแต่ชื่อ ยังหาโน้ตไม่พบก็มี เพลงที่มีเครื่องหมาย มีชื่อเพลงพระนิพนธ์ทูลกระหม่อม แต่ให้รวบรวมไว้เพราะหายาก

อนึ่งพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวในรัชกาลปัจจุบัน ได้ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าพระราชทานให้ท่านผู้มีนามต่อไปนี้ ทำหน้าที่บันทึกเสียง ณ ศาลาดุสิดาลัย พระราชวังดุสิต

1. ม.ร.ว. พงษ์เกษม เกษมศรี
2. นายธรรมรักษ์ ทินกร ณ อยุธยา
3. นายสิทธิศักดิ์ พยัคฆเดช

นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณล้นเกล้าล้นกระหม่อม ตลอดเวลาที่มีการบันทึกเสียง สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ได้พระราชทานอาหารและเครื่องดื่ม สำหรับนักดนตรี และเจ้าหน้าที่โดยตลอดด้วย นับเป็นพระมหากรุณาธิคุณยิ่ง ทุกครั้งที่มีการบันทึกเสียง คุณหญิงไพฑูรย์ กิตติวรธนา จะควบคุมการบรรเลงและขับร้องอย่างใกล้ชิด โดยพยายามยึดถือแนวทางตามที่ทูลกระหม่อมทรงไว้อย่างเคร่งครัด

รายชื่อนักดนตรีและนักร้องวงโยธวาทิตกองทัพบก

พ.อ.ชลอ	คงสุวรรณ	(อำนวยการ)
พ.ต.วิชิต	ให้ไทย	(ควบคุมการฝึกซ้อม)
ร.ท.พิสิทธิ์	โปร่งน้ำใจ	(คลาริเน็ต)
ร.ต.สนม	น้อยเล็ก	(คอร์เน็ต-ควบคุมวง)
ร.ต.ศรีนาค	ชูวัน	(ร้องประกอบ)
จ.ส.อ.สมพร	จิตตานนท์	(คลาริเน็ต)
จ.ส.อ.มานิตย์	พ่วงเจริญ	(คลาริเน็ต)
จ.ส.อ.ณรงค์	คำเวียงจันทร์	(คลาริเน็ต)
จ.ส.อ.วีระ	พรวลวรรณ	(อัลโต้แซ็ก)
จ.ส.อ.เกียรติชัย	โสดทะนง	(อียูฟอว์เนียม)
จ.ส.อ.เกษม	พงษ์ทองดี	(เปร์คัสชั่น)
จ.ส.อ.อุบล	คงสิน	(นักร้อง)
จ.ส.อ.ม้วน	สังขวรรณ	(นักร้อง)
จ.ส.อ.จักรี	กรมวังก้อน	(ร้องประกอบ)
ส.อ.ประโยชน์	กิจวิธิ	(ฟลูต)
ส.อ.ชอบ	เกาะแก้ว	(คลาริเน็ต)
ส.อ.สุเทพ	แก้วน้ำเย็น	(ทรมเป็ต)
ส.อ.ชวลิต	เสื่อสีห์	(อัลโต้แซ็ก)
ส.อ.นิกร	มโนษร	(ฮอว์น)
ส.อ.ชาตรี	กาบแก้ว	(บาริโตน)
ส.อ.ธวัช	ปานกุล	(ทอมโบน)
ส.อ.วิเชียร	กองโชค	(ฉิ่ง)
ส.อ.ไพศาล	ปิ่นบุญ	(กลองแขก)
ส.อ.ประสิทธิ์	แจ้งจรัส	(กรับ)
ส.อ.องอาจ	โปร่งน้ำใจ	(ฉาบใหญ่)
ส.อ.ทวี	พูนทรัพย์	(เจ้าหน้าที่เพลง)
ส.อ.ภูเบศร์	ภาณุมาศเมธิ	(เจ้าหน้าที่เพลง)
ส.อ.วันชาติ	ผลมีทรัพย์	(พลขับ)
จ.ส.อ.จำลอง	สีมา	(คลาริเน็ต)

จ.ส.อ.วินัย	ชำนาญสุธา	(คลาริเน็ต)
จ.ส.อ.วิเชียร	เกิดคล้าย	(ทรัมเป็ต)
จ.ส.อ.สิน	รัตนันท์	(บาริโตนแซ็ก)
จ.ส.อ.วิษระ	ลวสุต	(ทรอมبون)
จ.ส.อ.บุญรอด	ทองวิวัฒน์	(กลองแขก)
จ.ส.อ.ญ.ชลอรัตน์	อ่วมห่วย	(นักร้อง)
จ.ส.อ.ญ.สุดสงวน	คงสิน	(นักร้อง)
ส.อ.สุพิศ	วิศวามิตร	(ปิกโกโล)
ส.อ.สมัคร	กรานแหยม	(โอโบ)
ส.อ.ประสิทธิ์	สมิตผลิน	(คลาริเน็ต)
ส.อ.พินิจ	ภูกรรณ	(คอร์เน็ต)
ส.อ.ประยุทธ์	ผู้่นสุวรรณ	(เทเนอร์แซ็ก)
ส.อ.เงิน	ครอบตะคุ	(ฮอว์น)
ส.อ.สมพงษ์	บัญชา	(อียูฟอร์เนียม)
ส.อ.สมจิตร	พิจันท์	(เบส)
ส.อ.ฉลอง	เอี่ยมสะอาด	(ฉาบเล็ก)
ส.อ.ทองหล่อ	กัญญาพันธ์	(เปอร์ดัสซัน)
ส.อ.สุทิน	หรรณเกษม	(ร้องประกอบ)
ส.อ.วิบูลย์	อรุณสุข	(ร้องประกอบ)
จ.ส.อ.เรียม	คงชาติ	(เจ้าหน้าที่เพลง)
ส.อ.น้ำเงิน	บารบรักษ์	(พลขับ)

รวม 50 คน

ภาพประกอบ 26 การอัดบันทึกเสียงเพลงไทยเดิม โครงการเพลงในพระนิพนธ์ ทูลกระหม่อมมบริพัตร

การบันทึกเสียงเพลงไทยเดิม กันยายน 2553 ห้อง มหิธร ธนาคารไทยพาณิชย์ ในโครงการ เพลงพระนิพนธ์ ทูลกระหม่อมมบริพัตรฯ เป็นโครงการจัดทำครั้งที่ 2 เนื่องจากข้อจำกัดของคุณภาพแถบบันทึกเสียงต้นฉบับซึ่งอายุกว่า 30 ปี อีกทั้งครูเพลงและนักดนตรีที่มีความรู้ความเชี่ยวชาญในเพลงพระนิพนธ์นี้มีอายุมาก จำเป็นต้องบันทึกไว้ให้คนรุ่นหลังได้ศึกษา เป็นการแสดงให้เห็นถึงความทรงคุณค่าของบทเพลง ซึ่งวงโยธวาทิตได้เป็นส่วนหนึ่งโดยมีบทบาทหน้าที่ในการสืบทอดอนุรักษ์ เผยแพร่ ดนตรีไทยอันเป็นประวัติศาสตร์การดนตรีของชาติ

บรรเลงเพลงไทยเดิมในงาน และสถานที่สำคัญ

การอนุรักษ์วัฒนธรรมทางด้านเพลงไทยเดิม ของวงโยธวาทิตได้ปฏิบัติมาอย่างต่อเนื่อง มิใช่โดยการอัดบันทึกเสียงเพียงอย่างเดียว ยังออกเผยแพร่ตามสถานที่ต่างๆ ในโอกาสงานสำคัญอีกด้วย เช่น

งานโขนพราหมณ์ เณรพระเกียรติคุณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
 งานครอบ 120 ปี 3 ครุฑดนตรีไทย ณ ศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย
 ดับอีเหินา ตอนบุษบาเสี่ยงเทียน ณ ราชภัฏสุราษฎร์ธานี
 จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ครั้งที่ 153 ตอนวงโยธวาทิต วิชิต ให้ไทย ณ เรือนไทยจุฬาฯ
 งานสำนักดนตรีไทยฝั่งธน พาทย์โกศล ณ หอประชุมจุฬาฯ

ดับอีเหินา บุษบาเสี่ยงเทียน

ภาพประกอบ 27 บรรเลงเพลงไทย ชุดดับอีเหินา บุษบาเสี่ยงเทียน

วันที่ 20 มิถุนายน 2554 วงโยธวาทิตกองทัพบกบรรเลงเพลงไทยเดิม ชุดดับอีเหินา
 ตอนบุษบาเสี่ยงเทียน ในคอนเสิร์ต ราชพฤกษ์ ครั้งที่ 1 ณ อาคารที่บังกรรค์มีโชติ มหาวิทยาลัยราชภัฏ
 สุราษฎร์ธานี จัดขึ้นเพื่อเฉลิมพระเกียรติ สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี

การดำเนินงาน

จัดวงโยธวาทิตนั่งบรรเลงเพลงไทยเดิม 30 คน

ทำการซ้อมเพลงภายในหน่วย ให้เกิดความเคยชิน และผ่านตา

ซ้อมร่วมกับนักเรียนจากสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

ภาพประกอบ 28 บรรยากาศการฝึกซ้อม ร่วมกับนักร้องก่อนถึงวันแสดงจริง

ซ้อมรับร้อง ส่งร้องในท่อนต่างๆ รวมทั้งลำดับขั้นตอนในการ
ดำเนินการเปิดชุดบรรเลง และเครื่องประกอบต่างๆ

เพลงที่ใช้

เพลงลมพัดชายเขา เพลงเร็ว เพลงขับไม้บัณเฑาะว์ อ่อนอาลัย สีนวล นกจาก
เพลงแฟนแฟร์1 ท่อน บรรเลงแทนฆ้องวง เพลงศุภพาทย์ลา เป็นต้น

อุปกรณ์

ตะโพนไทย กลองแขก ฉิ่ง ฉาบ

การแต่งกาย

ชุดบรรเลงแดง กช.

จุฬาวาทิต ครั้งที่ 153

วงโยธวาทิต วิชิต ให้ไทย เป็นชื่องานที่วงโยธวาทิตกองทัพบกต้องบรรเลงใน จุฬาวาทิต ครั้งที่ 153 นี้ ซึ่งการแสดงเริ่มขึ้นในตอนเย็น ของวันศุกร์ที่ 5 มิถุนายน 2552 เพลงที่บรรเลง โหม

โรงเทพลีลา ล่องลม เถา เขมรไทรโยค สามชั้น ไฉ่ลาว เถา มาร์ชบริพัตร แหกสาย เถา ณ เรือนไทยจุฬาฯ การมาบรรเลงสถานที่นี้ไม่ใช่ครั้งแรก วงโยธวาทิตกองทัพบกเคยมาแสดงการบรรเลงดนตรีในโอกาสงานต่าง เช่น การบรรเลงในชุดดับพรหมาส การบรรเลงประกอบการแสดงเรื่อง เพลง 12 ภาษา เป็นต้น

วังสวนผักกาด

ภาพประกอบ 29 การบรรเลงเพลงสี่เกลอ เถา ของวงโยธวาทิตสี่เหล่าทัพ ณ วังสวนผักกาด

ในปลายปี พ.ศ.2544 ได้มีการจัดแสดงการบรรเลงเพลงไทยเดิมในรูปแบบของคอนเสิร์ตวงโยธวาทิต ประกอบด้วย วงโยธวาทิตกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ และตำรวจ ร่วมกันบรรเลงเพลงพระนิพนธ์ ของทูลกระหม่อมบริพัตรฯ

การบรรเลงเพลงไทยเดิมของวงโยธวาทิต 4 เหล่าทัพ ดังนี้

เพลงมาร์ชบริพัตร อำนวยเพลงโดย น.ท. สราญ เรืองณรงค์

เพลงสี่เกลอ เถา อำนวยเพลงโดย พ.ท. วิจิต ให้ไทย

งานเฉลิมฉลองครั้งใหญ่ที่จัดขึ้นนี้ เป็นการเทิดพระเกียรติเนื่องจากครบรอบวันประสูติ 120 ปี สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต โดยสมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี เสด็จฯ เป็นองค์ประธาน

โขน ตึกพรหมมาศ

ด้วยพระมหากรุณาธิคุณ ของสมเด็จพระนางเจ้าสิริกิติ์ พระบรมราชินีนาถ ที่ทรงมีพระราชปรารภถึงความประณีตงดงามในองค์ประกอบของการแสดงโขน ซึ่งปัจจุบันนั้นได้ลดน้อยเลือนถอยลงไปมากจากตามแบบโบราณ จึงมีพระราชเสาวนีย์ให้ฟื้นฟูการแสดงโขนมืองค์ประกอบทั้งงดงามถูกต้องตามแบบประเพณี โดยเฉพาะในเรื่องเครื่องแต่งกายโขน และศิลปะการแต่งหน้า ดังนั้นทรงพระกรุณาโปรดเกล้าฯ ให้จัดสร้างเครื่องแต่งกายโขน-ละคร เพื่อใช้สำหรับการแสดงพระราชทาน และเป็น การสืบสานฝีมือเชิงช่าง ทั้งช่างทำหัวโขน ช่างปักสะดึงกรั้งไหม ช่างเงินช่างทอง รวมทั้งศิลปะการ แต่งหน้า คณะกรรมการจัดสร้างเครื่องแต่งกายโขน-ละคร จึงสมควรจัดการแสดงถวายเพื่อเป็นการเฉลิมพระเกียรติ เนื่องในมหามงคลวโรกาสที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว ทรงเจริญพระชนมพรรษา 80 พรรษา และสมเด็จพระนางเจ้าฯ พระบรมราชินีนาถ ทรงเจริญพระชนมพรรษา 75 พรรษา

จึงได้เลือกบท เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน พรหมมาศ พระนิพนธ์ในสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ จัดแสดงในรูปแบบการบรรเลงคอนเสิร์ต โดยใช้วงโยธวาทิต บรรเลงประกอบการแสดง ในครั้งนี้ทรงมีพระราชเสาวนีย์ให้จัดการแสดงโขนในรูปแบบจารีตนิยม คือ ใช้วงปี่พาทย์ประกอบการแสดง ท่วงทำนองการขับร้อง การพากย์เจรจาได้เลือกสรรแนวทางตามแบบฉบับโขนหลวงราชสำนักที่สืบทอดผ่านครูอาจารย์จากกรมมหรสพในพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว อย่างเคร่งครัดและครบถ้วน แต่สามารถนำเทคนิคในยุคปัจจุบันเข้าไปประกอบได้ เช่น การใช้ตัวโขนขึ้นรอกกล่องลอยในอากาศ การใช้ฉาก แสงสีให้มีความสมจริง

ภาพประกอบ 30 การแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติ ตอนศึกพรหมาศ บรรเลงโดยวงโยธวาทิตกองทัพบก

19-21 มิถุนายน 2552 ณ หอประชุมใหญ่ ศูนย์วัฒนธรรม การแสดงเฉลิมพระเกียรติ เรื่อง รามเกียรติ์ ตอน พรหมาศ ได้เริ่มขึ้นด้วย

การแสดงใหม่โรง บรรเลงโดยวงโยธวาทิตกองทัพบก รับการขับร้องลำทองย่อน ลำมอญแปลง ท่อน 2 และท่อน 3 บทพระนิพนธ์ใน สมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมพระยานริศรานุวัดติวงศ์ ซึ่งทรงพระนิพนธ์ไว้ในบทละครดึกดำบรรพ์ เรื่อง คาวี ส่วนทางดนตรีโยธวาทิต โดย จ.ส.อ.สมักร กรานแฮม เนื้อความแสดงถึง การถวายพระพรและขออำนาจบารมีเทพเจ้าผู้มีมหิทธิฤทธิ์ได้โปรดอภิบาลรักษาพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว และสมเด็จพระบรมราชินีนาถ ตลอดจนพระบรมวงศ์ทุกพระองค์ จะมีพระชนมายุยืนนาน ปราศจากพระโรคอันตรายใดได้ทั้งปวง เป็นมิ่งขวัญของอาณาประชาราษฎร์ตราบเทือกกาลนาน

การแสดงเบิกโรง ชุดรำประเลง ซึ่งมีมาตั้งแต่ครั้งกรุงศรีอยุธยา สืบทอดมาจากละครหลวงในรัชกาลพระบาทสมเด็จพระพุทธเลิศหล้านภาลัย ผ่านมายังคณะละครวังสวนกุหลาบของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้ากรมหลวงนครราชสีมา จนถึงกรมศิลปากร และสถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์

รูปแบบการแสดง เป็นการร่ายรำประกอบเพลงหน้าพาทย์ ผู้แสดงสมมุติเป็นเทวดา ถือกำหนดนทกยออกมาว่ารำรำ แต่เดิมกำหนดให้ใช้ผู้แสดง 2 คน ในครั้งนี้ปรับเปลี่ยนให้ใช้ผู้แสดง 4 คน เพลงหน้าพาทย์ มีความหมายเรียบลำดับดังนี้ เพลงกลม หมายถึง เทวดาสัญญาเดินทางมายังมณฑลพิธี เพลงชำนาญ หมายถึง เทวดาประสาธน์มงคล เพลงกลม (ครั้งที่ 2) หมายถึง เทวดาแสดงความรื่นเริงยินดี เพลงเชิดหมายถึง เทวดาเหล่านั้นเสด็จกลับสู่ทิพย์วิมาน คราวนี้นำมาแสดงเพื่อเป็นการรักษาจารีตประเพณีการแสดงตามรูปแบบราชสำนักที่มีให้เห็นบ่อยครั้งนัก และที่สำคัญเป็นการขออำนาจบารมีเทพเจ้าผู้มีมหิทธานภาพได้โปรดประสาธน์มงคลให้การแสดงครั้งนี้ประสบผลสำเร็จ เป็นที่พอพระราชหฤทัยต่ออันเกล้าอันกระหม่อม

พรหมศาสตร์ โขน ศิลปะการแสดงที่ยิ่งใหญ่ ประณีตงดงาม และเป็นเอกลักษณ์ของชาติไทย ประกอบการบรรเลงโดยวงโยธวาทิตกองทัพบกได้เริ่มขึ้น โดยฉากที่ 1

โหมโรง
พากย์

เมื่อนั้นทศพัศตรัยักษ์	ออกมุขมนตรี
แลตรัสประภาษาวิชาการ	
สารันต์ทูตพูลบนิมาน	สมเด็จพระเจ้าหลาน
ไปรณรงครามา	
เสียดรเสียดทโยธา	เสียดรเสียดตรา
พระองค์ก็เสียดชีวัน	
ฟังข่าวฝ่าฝืนเพียงเพลิงกัลป์	เจ็บใจจาบัลย์
แล้วนั่งคะนึ่งในใจ	

เจรจา

ไทท้าวเจ้าอสุรี มีพระราชบัญชา สั่งเสนากาลสุร ให้ไปทูลอินทรีชิต ว่าแสงอาทิตย์ชีวัน มังกรกรรฐ์เสียดชีวาทม์ ศ็องอาจอีกอัก จะหนักมา พระนคร เร่งขุบศรพรหมาศ ยกไปพิฆาตไฟรี อย่าช้าที่ชิงชัย รีบไปบอก ลูกรัก ภูบดิน

ร้องเพลงกราวใน

บัดนั้น
รับสั่งบังคับทศพัทธ์
วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง เฑิด

กาลสุรเสนีมีศักดิ์
ขุนยักษีรบหาะระเห็จไป

ฉากรที่ 2

ร้องมอบฎาำดาบ

ครั้นถึงโรงราชพิธี กาลสุริยเสนีบังคมไหว้
ทูลว่าพระปิตุรงค์ทรงไชย ให้มาทูลข่าวปัจฉามิตร
แสงอาทิตย์ฤทธิรอนมั่งกรกรรัฐ ไปโรมรันเสียทัพดับจิต
ขอให้พระองค์ทรงฤทธิ ไปเฝ้าฆ่าปัจฉามิตรให้มรณา ฯ

ร้องว่ายัดฉัน

เมื่อนั้น
ได้ยินบอกออกความอัปรา
ลุกขึ้นกระที่บาทหवादไหว
มาพูดให้เป็นลางกลางพิธิ
นี้หากคตินิดเดียวว่ารับสั่ง
ว่าพลางทางทรงศรชัย
วงโยธวาทิตบรรเลง พราหมณ์ออก
อินทราชิตสิทธิศักดิ์ยศษา
โกธาลืมเนตรเห็นเสนี
เหมไฉกาลสุรยักษี
ชีวิตมึงถึงที่จะบรรลัย
จะหยุดยั้งยกโทษโปรดให้
คลาไคลออกจากโรงพิธิ ฯ

ร้องข้างประธานฯ

จึงตรัสสั่งรื้อทการชาญกำแหง จะเปลี่ยนแปลงกายภูเป็นโกสีย์
 จงให้การรณราชขอสุรี แปลงอินทรีย์เป็นคชาเอราวัณ
 อันโยธาทั้งหลายให้กลายเพศ เป็นเทเวศร์สุรางค์นางสวรรค์
 ให้สำหรับขับวาระบำบรพพ์ เร่งเตรียมไว้ให้ทันฤกษ์ดี ฯ

วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง ร้องฝรั่งควง

บัดนั้น รุทการประณตบทศรี
มาเร่งรัดจัดหม้อสุรี คอยตามภูมีรณรงค์ ฯ

๒ ร็องตระ

เมื่อนั้น อินทรพิทักษ์ขึ้นชนสมประสงค์
จึงขับบนแท่นสุวรรณบรรจง จำแลงแปลงองค์อสุรา

๒. ร่องขมตลาด

เป็นโกสีย์ทรงเครื่องเหลืองอร่าม ล้วนแก้วเก้าแงงามวามเวหา
 จัปพระแสงพรหมาศยาตรา เสด็จจมาเกษสุวรรณทันใด
 วงโยธวาตีตบรวเพลง บาทสกุณี

ฉากรที่ 3

๒ ร่องกราวนอก

ขุนทรงคอคชาเระวณัณ ทหารแห่ให้ส่นั่นห้วนไหว
ขยายยกโยธาคลาไค ลอยฟ้ามาในโยมมานะ

๒ ร่องทะเลแยกคลองโยน

ข้างเอยข้างนิมิต เหมือนไม่ผิดข้างมัววาน
เริงเรงกำแหงหาญ ชาญศึกสู้รู่ท่วงที
ผูกเครื่องเรือกทองทอ กระบิลทองหล่อทองแสงศรี
ห้อยหูพู่จามรี ปกตระพองทองพรรณราย
เครื่องสูงเรียงสามแถว ลายกาบแก้วแสงแพรวพราย
อภิรุมลับชุมสาย บั้งแทรกอยู่เป็นคู่เคียง
กลองชนะประโคมครึก มโหระทึกก็ก้องเสียง
แตรสังข์ส่งสำเนียง นางจำเรียงเคียงข้างทรง
สาวสุรางค์นางรำฟ้อน ดั่งกินนรแน่นนวลหงส์
นักสิทธิฤทธิรงค์ ถือทวนธงลือลอยมา
วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง เชิด

ฉากที่ 4

ร้องเพลงกระบอก

ครั้นถึงที่ประจัญบานราญรอนเห็นวานรนับแสนแน่นหนา
 กับทั้งองค์พระลักษมณ์ศักดิ์ดา ยืนรอตนาอยู่กลางพล
 จึ่งหยุดช้างทรงองอาจ ลอยเลื่อนเกลื่อนกลาดกลางเวหน
 ให้กุมภัณฑ์บรรดาจำแลงตน ใส่กลขับรำระบำบรรพฯ

ร้องแขกอะหัง

บัดนั้น รูปนิมิตฤทธิแรงแข็งขัน
 สาวสุรางค์นางฟ้าเทวัญ บังคมคัลค่านับรับบัญชาฯ

ร้องสร้อยสน

ต่างจับระบำรำฟอน ทอดกรกริดกรายซ้ายขวา
 ร่ายเรียงเคียงคมประสมตา เลี้ยวไล่ไขว่ว่าเป็นท่าทาง
 ซ้อนจังหวะประเท่าเคล้าคล่อง เลี้ยวลอดสอดคล้องไปตามหว่าง
 วงเวียนเหียนหันกันทาง เป็นคู่คู่อยู่กลางอัมพรฯ

ร้องกล่อม

เมื่อนั้นพระลักษมณ์ ผู้ทรงศักดิ์แลทรงศร
 ทั้งพวกพลากร ดุร้ายฟอนบนเมฆา
 หมายว่าสุรินทร สุรอัปสรเธอหรรษา
 พระเพลินเจริญตา ทั้งพลสวาวานรไพเราะ
 วงโยธวาติตบรรเลงเพลง พัดชา

ร้องแมลงวันทอง

เมื่อนั้น อินทรชิตยินดีจะมีไหน
 เห็นข้าศึกเสียเชิงละเลิงใจ จึ่งจับศรไชยขึ้นบูชา

ร่อนเกริ่น

พาดสายหมายเขม้นเข่นเขี้ยว น้าวเหนียวด้วยกำลังอัสสา
 สังกะตงองค์พระลักษณอนุชา อสุราก็ลั่นไปพันใดฯ
 วงโยธวาทิต เชิดกลอง

ร่อนเข็ดร้าย

ลูกศรกระจายดังสายฝน ตกถูกถึงพลไม่ทนได้
 แล้วต้องพระอนุชาเสนาใน สลบไปไม่เป็นสมประดีฯ
 วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง โอด

ร่อนลิดโลด

บัดนั้น หนุมานไม่ต้องศรศรี
 ยืนทะยานดาลโกรธดังอัคคี ชี้หน้าว่าเหวยสหัสไนย
 เหตุใดไปเข้าข้างพวักยักษ์ มาแผลงผลาญพระลักษณให้ตักษัย
 กูจะล้างชีวันให้บรรลัย ให้สัจใจอินทราที่อาธรรม์
 ว่าพลางแผ่นไผ่นโจนทะยาน ขึ้นตีความุททำยคชาอาสาญ
 ง้างหักคอปญาเอราวัณ ชิงคั่นศรศักดิ์มีฆวานฯ

ร่อนลึงลาน

เมื่อนั้น อินทรชิตฤทธิไกรใจหาญ
 ไม่หลีกหลบขบพันประจัญบาน รอนราญผัดผ่นพันท่งที่
 หันเหียนเปลี่ยนท่าง่าศรจ้อง ตีต้องหนุมานชาญชัยศรี
 ตกกระเด็นไปกับเศียรกรี่ สลบพับอยู่กับที่ยุทธนาฯ
 วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง โอดแหบ

ร่อนกราวรำพม่า

ดีใจไพร่พินาศสิ้น อสุรินสรวลสันต์หรรษา
 ทั้งโยธีสุมคะเนเฮฮา คืบเข้าลงกาธานีฯ
 วงโยธวาทิตบรรเลงเพลง วาลาโรง

บท “พราหมณ์” (เพิ่มเติม)
(จัดทำขึ้นเพื่อการแสดงในครั้งนี้)

วงโยธวาทิตบรรเลง เพลงทยอย

พาทย

ครั้นถึงสนามราวี	เห็นพลกระปี่
พินาศดาษพื้นพสุธา	
ทั้งองค์พระลักษมณ์อนุชา	ศรศักดิ์ปักอุรา
พระเข้าอุศลักศรชัย	

พาทยโอง

ไม่เขยื้อนแลเลือนหลุด	เกรงน้อยนุชจะบรรลัย
กรตระกองพระน้องไว้	ชลนัยไหลลงทรงศอกา

วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงโอดสองชั้น

เจรจา

หนุมาน	หนุมานชาญคฤดาขุนพานรินทร์ เมื่อพระพายพัดต้องกายนก็ กลับฟื้นคืนสมประดี ครั้นแลเห็นพระจักรี จึงคลานเข้ามาใกล้ ถวายบังคมพระตรีภูวไนยแล้วกราบทูลมุลลิตี ว่าวันนี้ ตรีเนตรกับเทพบุตรและอัปสรมาจับระบำรำฟ้อนบนเวหา แล้วแผลงศรต้องพระศรีอนุชาและพลากร ข้าพระบาทจึงเข้า ราญรอนหักคอคชา ต้องคันศรบีอินทราปี่มว่าชีวันจะบรรลัย ขอพระองค์ผู้ทรงชัยทรงทราบได้เบื้องพระบาท
พระราม	ดูกรพระยาพิเภกเอกโหราผู้รักดี เหตุไฉนเฝ้าโกสีย์จึงมีจิตคิด อาธรรม์ พระลักษมณ์และพลสวาจะอาสัญหรือหาไม่ จะมี วิธีที่จะแก้ไขอย่างไรบ้าง จงแถลงให้แจ้งกระจ่างเถิดโหรา
พิเภก	ข้าแต่สมเด็จพระจักรารามาวตาร อันอินทรชิตขุนมารมัน จำแลงแปลงกายา เป็นองค์อมรินทราสมาชิงชัย ซึ่งศรีสิทธิฤ ทธิไกรชื่อว่าพราหมณ์ พระอิศวรเธอประสาทประสิทธิ์ให้ สรรพยาที่จะแก้ไขอยู่ในภูผาชื่ออาวรุท ขอพระองค์จงใช้ให้ วายุบุตรรุดไปยกเอาสิงขรบีไคลคลามาแก้ศรก่อนรุ่งแจ้ง แสงอุทัย ขอสมเด็จพระตรีภูวไนย ได้ทรงทราบเถิด พระพุทเจ้าชา

พระราม	ดูรา หนุมานทหารเอก จงไปทำตามคำพิพากที่แจ้งไว้อย่า ชักช้าจงรีบไปให้ทันการ
หนุมาน	กำแหงหนุมานน้อมรับพระราชบัญชา สำแดงฤทธิ์เหาะขึ้น ฟากฟ้านภาลัย

วงโยธวาทิตบรรเลง เพลงเชิด

ร้องเพลงแขกบรเทศ

แล้วครอบคี่กับปี่พล

เคาะยาให้หล่นจากเขาใหญ่

ต้องพระอนุชาเสนาใน

บัดใจก็พินคินมา

วงโยธวาทิตบรรเลง เพลงรำ

วงโยธวาทิตบรรเลง เพลงเชิด

ภาพประกอบ 31 ภาพบรรยากาศในการนั่งบรรเลงประกอบการแสดงโน้ตอยู่ใต้เวที ณ ศูนย์วัฒนธรรม

การดำเนินงาน

ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต ทำการประชุมปรึกษาในเรื่องการคัดเลือกนักดนตรีที่มีทักษะความสามารถ และมีประสบการณ์ในการบรรเลงเพลงไทยเดิม พร้อมความเรียบร้อย และคล่องตัวในการบรรเลง เนื่องจากเป็นการแสดงที่ใช้เวลานาน โน้ตเพลงมีความยาวหลายหน้า พร้อมทั้งประสานงาน เรื่องเพลง และทางเพลงที่ใช้สำหรับบรรเลงครั้งนี้ การนัดหมายเพื่อกำหนดวันซ้อมร่วมกับนักร้อง และนักแสดงจาก สถาบันบัณฑิตพัฒนศิลป์ กรมศิลปากร

วงโยธวาทิตกองทัพบก ทำการจัดการเรื่องโน้ตเพลงที่ใช้บรรเลงประกอบการแสดง โขน ชุด ตั๊กพรหมมาศ ทั้งในเรื่องตรวจทาน และชำระ ความถูกต้องของท่านอง และเสียงโน้ต อย่างละเอียด เนื่องจาก เป็นโน้ตเพลงที่เก็บไว้เป็นเวลานานมาก โอกาสในการนำออกมาซ้อม และใช้งาน บรรเลงจึงมีไม่บ่อยนัก จึงต้องมีการตรวจทานโน้ตโดยละเอียด ให้เป็นไปด้วยความถูกต้องตามแบบเพลงจารีต ประเพณี

วงโยธวาทิตกองทัพบก ทำการซ้อมภายใน ให้เกิดความคุ้นเคยกับโน้ต และท่านองเพลง ได้แก่เพลงหน้าพาทย์ เช่น เพลง เชิด รำ ฯลฯ และเพลงไทยเดิม ที่ใช้ ซ้อมการรับร้อง สวม ส่ง ท่านอง ของเครื่องมือเป่าคลาริเน็ต ที่ต้องใช้ความแม่นยำในการรับ ส่งกับผู้ร้อง และดำเนินการซ้อมลำดับการแสดงร่วมกับ ชุดแสดงโขนเรื่องการความสั้น ยาวของการประกอบกริยาท่าทางของตัวละคร ให้ เกิดความ เข้าใจไปในทิศทางเดียวกัน

เตรียมการในเรื่องธุรการต่างๆ การทำความสะอาดเครื่องมือดนตรี และการเบิกชุดการแสดง เสื้อ ผ้า หน้าผมต่างๆให้เรียบร้อย ความเงางามของเครื่องหมายถึงระดับชุด ต้องพร้อม และรักษาวินัยทหารไว้ แม้จะแสดงประกอบตัวละครอยู่ด้านล่างก็ตาม

ผู้บรรเลง วงโยธวาทิต

Military Band (Yotawathit) Member

1.	พ.อ.โชติภณ จันทรอยู่	ผู้บังคับกองดุริยางค์ทหารบก
2.	พ.อ.จิระศักดิ์ สุทธิรักษ์	หน.แผนกดนตรี ดย.ทบ.
3.	ร.ท.สุรินทร์ หนูพวงร้อย	ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต
4.	จ.ส.อ.สมัคร กรานแหยม	ผู้อำนวยการวงโยธวาทิต
5.	จ.ส.อ.พจน์ ท้าวฟ้า	Piccolo
6.	ส.อ.เปี่ยมสถิต เขียมทรัพย์	Piccolo
7.	ส.ท.นิรันดร์ แสนมี	Piccolo
8.	จ.ส.อ.วีรชัย คำเวียงจันทร์	E ^b Clarinet
9.	จ.ส.อ.วิทยา คุ่มฉายา	B ^b Clarinet

10.	ส.อ.อนุสรณ์ พ่วงเจริญ	B ^b Clarinet
11.	จ.ส.ต.สิทธิพร กาญจนลักษณ์	B ^b Clarinet
12.	ส.อ.สมชาย คำนวนมิตร	B ^b Clarinet
13.	ส.อ.อนุกุล บุญเรืองรอด	B ^b Clarinet
14.	ส.ต.หญิง กรกัญจน์ เกตุพันธ์	B ^b Clarinet
15.	ส.อ.อุทัย ทองณรงค์	Alto Sax
16.	ส.ต.กิตติพงศ์ มธุรสาทิส	Alto Sax
17.	จ.ส.อ.ประจวบ ขำละม้าย	Tenor Sax
18.	ส.อ.ขวัญชัย สิทธิราช	Tenor Sax
19.	ส.อ.ฤทธิ์ ศรีคำ	E ^b Baritone Sax
20.	ส.อ.ประวิช ดวงแก้ว	E ^b Baritone Sax
21.	จ.ส.อ.พิษณุ ศักดิ์วิเศษ	Horn
22.	จ.ส.อ.สันติ ยอดสา	Horn
23.	จ.ส.ท.ยอดชาย โพธิ์นิยม	Horn
24.	ส.อ.นาคดล ปรีชาศิลป์	Horn
25.	จ.ส.อ.สุรชัย จันท์หอม	B ^b Baritone
26.	ส.อ.อภิชาติพงษ์พัฒน์	Euphonium
27.	ส.อ.อภิรัฐ ปาปะขัง	Euphonium
28.	ส.อ.ณัฐพล พรหมเลิศ	Euphonium
29.	ส.อ.อิสสระ กลิ่นเยี่ยม	Euphonium
30.	จ.ส.อ.ฉลอง กำเนิดคุณ	Trumpet
31.	จ.ส.อ.บัญชา ชัยวันดี	Trumpet
32.	ส.อ.ปฤษฎางค์ เหลือจ้อย	Trumpet
33.	ส.อ.วิทยา ศรีสะอาด	Trumpet
34.	ส.อ.สมเจต โคสี	Trumpet
35.	ส.อ.สวัสดิ์ สมบุญสุขโข	Trumpet
36.	ส.อ.ประเวช พุ่มบุษบา	Trumpet
37.	จ.ส.อ.เดช กระดี่ทอง	Trombone
38.	ส.อ.มงคล มิ่งเจริญ	Trombone
39.	ส.อ.เกียรติพงษ์ กันดังกุล	Trombone

40.	ส.อ.ณัฐวุฒิ คงคาร์ตัน	Trombone
41.	ส.อ.บวรเจิด ขำประสาท	Tuba
42.	ส.อ.กิตติชัย เปรมฤทัย	Tuba
43.	จ.ส.ต.ดัสกร ยิ่งสวาท	Tuba
44.	ส.อ.สุทธิชัย นุชพุ่ม	Tuba
45.	ส.อ.ไมตรี ศรีเอี่ยมกุล	Tuba
46.	ส.อ.กิตติ ขำคม	Cymbals
47.	จ.ส.อ. อำนวย รุ่งเรือง	ตะโพน
48.	จ.ส.อ.สมบุญ ธรรมกาย	ฉิ่ง
49.	ส.อ.บวรเลง ชิตท้วม	กลองทัด
50.	ส.อ.ไพฑูรย์ แก้วสมนึก	กลองแขก
51.	ส.อ.เสนาะ เรืองผึ้ง	กลองแขก
52.	ส.อ.พงศธร ชมนาค	เครื่องประกอบ
53.	ส.อ.นครินทร์ ศรีชุมพล	เครื่องประกอบ

อุปกรณ์

ตะโพน กลองทัด กลองแขก กลองใหญ่ กลองสนนร์ ฉิ่ง ฉาบใหญ่
โน้ตเพลง ในชุดรำประเลง และตับพรหมมาศ
แสดนโน้ต ธง

งาน 120 ปี 3 ครุดนตรีไทย

วงโยธวาทิตกองทัพบกได้ร่วมกับวงโยธวาทิตอีก 4 สถาบัน คือ จากกองทัพเรือ กองทัพอากาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ และกรมศิลปากร บรรเลงดนตรีและขับร้องผลงานเพลงพระนิพนธ์ใน ทูลกระหม่อมบรมพิตร ซึ่งเป็นวาระครบรอบ 120 ปี ของบรมครูเพลงไทยเดิม 3 ท่านได้เวียนมาบรรจบ พร้อมกันในปี 2544 ท่านแรกคือ สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระนครสวรรค์วรพินิต ท่านที่สอง หลวงประดิษฐไพเราะ และอีกท่าน จางวางทั่วพาทยโกศล โดยบรรเลง ณ หอประชุมใหญ่ของศูนย์วัฒนธรรมแห่งประเทศไทย ในวันจันทร์ที่ 17 ธันวาคม พุทธศักราช 2544

ในช่วงค่ำ ลำดับการแสดงเริ่มจากผลงานของครู หลวงประดิษฐไพเราะ บรรเลงเพลงโหมโรงศรทอง และเชิดโน้ต โดยวงปี่พาทย์ไม้แข็งเครื่องใหญ่ ต่อด้วยวงอังกะลุง ในเพลงชุดยะวา จากนั้นเป็นเพลงมอญ ได้แก่ เพลงค้อมค่าย (เพลงแก้ทัพ) ปิดท้ายด้วยการเดี่ยวระนาดเอกแก้ราว ในเพลงอาหนู ซึ่งทั้งหมดเป็นการแสดงโดยมูลนิธิหลวงประดิษฐไพเราะ (ศร ศิลปบรรเลง)

วงโยธวาทิต 5 สถาบัน ประกอบด้วย วงโยธวาทิตกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติ กรมศิลปากร รับบทบาทในการถ่ายทอดผลงานพระนิพนธ์เพลงของ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ด้วยเพลงมาร์ช และเพลงไทยเดิม เมื่อไม่นานจากบนเวทีเริ่มเปิดออก ผู้อำนวยการเพลงถวายความเคารพสมเด็จพระเทพ องค์ประธานในพิธีงานเรียบร้อย มาร์ชบริพัตร เพลงในพระนามของสมเด็จพระเจ้าบรมวงศ์เธอ เจ้าฟ้าบริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ได้ดั่งกระหึ่มขึ้น โดยนาวาโทสราญ เรืองณรงค์เป็นผู้อำนวยการเพลง เป็นบทเพลงที่มีกระบวนลีลาหนักแน่น สง่างาม และไพเราะ

จากนั้น เพลงทยอยนอก สามชั้น เป็นเพลงไทยเดิมได้ถ่ายทอดบรรเลงผ่านเครื่องดนตรีประเภทเครื่องเป่าทองเหลือง เครื่องเป่าลมไม้แบบตะวันตกนานาชนิด ผสมผสานเครื่องจังหวะของไทย คือ กลองแขก ฉิ่ง อย่างลงตัวโดยการอำนวยเพลงของ พันโทวิเชียร ให้ไทย ซึ่งเป็นผู้ทรงคุณวุฒิทางด้านดนตรีของกองทัพบก มีความเชี่ยวชาญทางด้านเครื่องเป่าและเพลงไทยเดิม เริ่มขึ้นเพลงโดยการขับร้องด้วยการทอดเสียง และเอื้อนเสียงอย่างนุ่มนวลของนักร้องจากกองทัพบกใน สามชั้นท่อน 1 ผลัดกันขับร้องโดยกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ สำนักงานตำรวจแห่งชาติคนละท่อนตามลำดับ ในช่วงแรกของเพลงหลังจากที่วงดนตรีได้รับสวมทำนองจากนักร้องแล้ว นักดนตรีทั้ง 5 สถาบัน ได้ยืนเดี่ยวแสดงความสามารถ สลับกันเป็นท่อนทำนองลูกล้อ ลูกชัดอย่างงดงามในแต่ละเครื่องมือเวียนกันไปจนครบท่อนเพลงจึงรับพร้อมกันเต็มวง การบรรเลงและทำนองเพลงที่ได้ยินเต็มไปด้วยความวิจิตร ประณีตของการประดิษฐ์ร้อยเรียงจากผู้แต่ง ทำนองที่ลื่นไหลและขัดกันตามแบบฉบับของเพลงทยอยดั้งเดิม มีการใช้เสียงร้องแบบประสานเสียงเป็นตัวโน้ต โด เร มี ฟา แทนการบรรเลงด้วยวงดนตรี ซึ่งวงดนตรีส่วนใหญ่หยุดบรรเลง คงไว้บางเครื่องดนตรีที่คุมจังหวะ ผสานเข้ากับการแยกเสียงประสานแบบตะวันตกยิ่งเพิ่มความไพเราะ

เสียงจากวงโยธวาทิต ขนาดใหญ่ที่ใช้ให้นักดนตรี กว่า 120 ชีวิต สะกดผู้ชม ผู้ฟังในหอประชุมให้เกิดความซาบซึ้ง และรับรู้ถึงพระปรีชาสามารถในการดนตรีแบบตะวันตก และแบบไทยเดิมซึ่งเป็นศิลปวัฒนธรรมทางดนตรี ถือเป็นสมบัติล้ำค่าของชาติ

การดำเนินงาน

- ผู้ควบคุมวงโยธวาทิต 5 สถาบัน ประชุมร่วมกัน ปรีกษาในเรื่อง การจัดรูปแบบในการนั่งบรรเลง การจัดจำนวนนักดนตรี เรื่องการเลือกเพลง และโน้ตเพลง เรื่องการแบ่งท่อนในการเดี่ยวแต่ละท่อน เรื่องการนัดซ้อมร่วมกัน ในการซ้อมย่อย และซ้อมใหญ่

- หลังจากนั้น วงโยธวาทิตกองทัพบกได้ดำเนินการคัดเลือกนักดนตรีประเภทเครื่องเป่าทองเหลือง เครื่องลมไม้ และเครื่องประกอบจังหวะไทย เช่น กลองแขก ฉิ่ง ฯลฯ ที่มีความชำนาญและประสบการณ์ในการบรรเลงเพลงประเภทไทยเดิม เนื่องจากเพลงทยอยนอก เป็นบทเพลงที่มีความสลับซับซ้อนของท่วงทำนองในแต่ละเครื่องมือ

- ทำการฝึกซ้อมเพลงมาร์ชบริพัตร ในเรื่องความหนักเบา สั้นยาว เบาแรง ของ โน้ต และเพลงทยอยนอก ในการรับ สวม และส่งร้องในแต่ละท่อนเพื่อให้เกิดความไพเราะ ซ้อมท่อน เดี่ยวในแต่ละเครื่องมือที่แบ่งความรับผิดชอบไว้ให้มีความชำนาญและลื่นไหล

- วงโยธวาทิตทั้ง 5 สถาบัน ซ้อมย่อยเพื่อที่จะชำระโน้ตเพลง ปรับลีลาของเพลง ให้ไปในทิศทาง และอารมณ์เดียวกัน จากนั้นจะซ้อมใหญ่ร่วมกันอีกครั้งเพื่อแก้ไขปัญหา และอุปสรรค ทุกๆเรื่องในการบรรเลงร่วมกัน ซึ่งอาจจะเกิดขึ้นในวันแสดงงานจริง

- นักดนตรีทำการเบิกชุดบรรเลง ทำความสะอาด ตรวจสอบสภาพความพร้อมใช้ งานของเครื่องดนตรี

- ผู้บรรเลงดนตรีและขับร้องผลงานเพลงพระนิพนธ์ในทูลกระหม่อม บริพัตรของวงโยธวาทิตกองทัพบก มีดังนี้

1. Piccolo	ส.ท. เทอดศักดิ์ สมพงษ์
2. Oboe	ส.อ. สมนึก แสงอรุณ
3. Clarinet	จ.ส.อ. วีระชัย คำเวียงจันทร์
จ.ส.อ. สมัคร กรานแหยม
ส.อ. อนุสรณ์ พ่วงเจริญ
ส.อ. วรวิมล คำชวนชื่น
ส.อ. อนุกุล บุญเรืองรอด
4. Alto Sax	ส.อ. วัฒนา พันธุ์สวัสดิ์
ส.ต. สมชาย คำนวนมิตร
5. Tenor Sax	ส.อ. ประจวบ ขำละมัย
6. Baritone Sax	ส.อ. ประวิธ ดวงแก้ว
ส.อ. ฤทธิ ศรีคำ
7. Bassoon	ส.ท. ธวัชชัย สุริยวงค์ศรี
8. Horn	ส.อ. นกมล ปรีชาศิลป์
ส.อ. ยอดชาย โพธิ์นิยม
9. Trumpet	ส.อ. ปราโมทย์ สังข์เสื่อโพธิ์
ส.อ. ศักดิ์ชาย อินทร์บ้าน
10. Trombone	จ.ส.อ. เดโช กระดือทอง
ส.ท. เกียรติพงษ์ กันตังกุล
11. Baritone	จ.ส.อ. ณรงค์ จันทร์แหยม

12. Euphonium	ส.อ. อภิชาติ พงษ์พิพัฒน์ ส.อ. กร สุดแก้ว
13. Tuba	ส.อ. กิตติชัย เปรมฤทัย ส.อ. บรรเจิด ขำประสาท
14. นักร้องหญิง	ส.อ.หญิง เสาวรจน์ สังข์สุวรรณ ส.อ.หญิง พจณีย์ พรรณพลีวรรณ
15. นักร้องชาย	ส.อ. ประชุม ภิมมัยนา
16. เครื่องประกอบจังหวะ	ร.ต. อนันต์ ดุริยพันธุ์ จ.ส.อ. อำนวย รุ่งเรือง จ.ส.อ. สุรธี สอนชุมพล จ.ส.อ. ประสาน ไวยวุฒิ จ.ส.อ. วิเชียร กองโชค
17. ผู้ควบคุมวงและประสานเสียง	ร.อ. ชาติชาย คงเทียน
18. ผู้อำนวยการ	พ.ท. วิจิต ไม้ไทย
รวม 32 คน	
ซึ่งวงโยธวาทิตสถาบันต่างๆจัดตั้งนี้ คือ	
วงโยธวาทิตกองทัพเรือ	24 คน
วงโยธวาทิตกองทัพอากาศ	21 คน
วงโยธวาทิตสำนักงานตำรวจแห่งชาติ	15 คน
วงโยธวาทิตกรมศิลปากร	9 คน

อุปกรณ์

- โน้ตเพลงมาร์ชบริพัตร และเพลงทยอยนอก ซึ่งได้ชำระ ปรับแก้ไข ตรวจสอบให้ถูกต้องและครบถ้วนเหมือนกันทั้ง 5 สถาบันดนตรี โดยผู้เชี่ยวชาญเฉพาะด้านของแต่ละสถาบัน
- เครื่องหนัง ประกอบจังหวะ เช่น กลองแขก ฉิ่ง
- แสตนด์

การแต่งกาย ชุดบรรเลงกากีแกมเขียวคอแบะ ประดับสาย

ผังธนบุรีสำนักดนตรี บ้านพาทยโกศล

การบรรเลงเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาทิตกองทัพบก ในนิทรรศการแสดงโครงการ
ปริญญานิพนธ์ทางดุริยางคศิลป์ ของนิสิตชั้นปีที่ 4 สาขาวิชาดุริยางค์ไทย ภาควิชาดุริยางคศิลป์ คณะ
ศิลปกรรมศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย เมื่อวันที่พฤหัสบดีที่ 24 กุมภาพันธ์ พ.ศ.2554 ซึ่งเป็น
งานที่เปิดโอกาสให้ผู้ที่มีความสนใจในผลงานของ สำนักดนตรีบ้านพาทยโกศลได้รับชมรับฟัง ซึ่งมีการ
แสดงดนตรีไทยหลายรายการ เช่น เพลงหมโรงกัลยาณมิตร จากวงปี่พาทย์เสภาเครื่องใหญ่ สำนัก
บ้านพาทยโกศล เพลงมหานิมิตร โดยการเดี่ยวระนาดเอก เพลงพญาโศก เพลงแขกสายเถา บรรเลง
โดยวงโยธวาทิตกองทัพบก เพลงช้างประสาธนาทางมอญ เดี่ยวจะเข้หมู่ เพลงจีนซิมใหญ่ เพลง
พระอาทิตย์ชิงดวง

ภาพประกอบ 32 การบรรเลงเพลงไทยเดิม แขกสาย เถา ณ หอประชุมจุฬา

เพลงแขกสาย เถา เป็นบทเพลงที่วงโยธวาทิตกองทัพบกได้บรรเลงในงานนี้ เป็นเพลง
ที่มีท่วงทำนองเยือกเย็นน่าฟังมาก เดิมเป็นเพลงสำเนียงแขก ในสมัย ร. 5 มีผู้นำมายืดเป็นอัตราสอง
ชั้น เรียกเพลง แขกโมง

ทวนกระหม่อมบริพัตร ทรงนำเพลงแขกโมงนี้มายืดขึ้นเป็นสามชั้น และตัดลงเป็นชั้น
เดียว จนครบเป็นเพลงเถา ทรงเพิ่มสร้อยตรงท่อน 2 เข้าไป ทำให้ไพเราะน่าฟังยิ่งขึ้น ได้ทรงแยกทาง
ประสานเสียงสำหรับตำรวจ เมื่อ พ.ศ.2471 เป็นอีกบทเพลงที่มีผู้นิยมบรรเลงจนถึงทุกวันนี้

การดำเนินงาน

หัวหน้าวงโยธวาทิต คัดเลือกนักดนตรีที่มีประสบการณ์ในการบรรเลงเพลงไทยเดิม และประสานงาน ขอนักร้องจากวงดนตรีไทย

ทำการซ้อมในส่วนของคนตรีให้มีความคุ้นหูและเคยชินกันโน้ตในแต่ละท่อน และจึงซ้อมบรรเลงร่วมนักร้อง โดยเน้นและทำความเข้าใจในการรับร้องของแต่ละท่อนเพลงโดยใช้ปี่คลาริเน็ตในการสวมร้อง และส่งร้อง

การแต่งกาย

ชุดปกติกาภิเษมเขียวคอพับแขนยาว ประดับสายโยงยศเหลือง รองเท้าหนังดำขัดมัน เครื่องหมายต่างๆให้สะอาด เงามาม

3. การดำเนินงาน และรวบรวมผลงานที่สำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

3.1 การดำเนินงานภายในวงโยธวาทิตกองทัพบก

ภาพประกอบ 33 ภาพแสดงจำนวนอัตรากำลังพลของหมวดโยธวาทิต

3.1.1 การคัดเลือกนักดนตรี

อัตรากำลังพลจาก กองทหารแตร มาเป็น กองแตรวง และมาถึงวงโยธวาทิตกองทัพบกในปัจจุบัน แต่ละยุคสมัยมีจำนวนมากน้อยไม่เท่ากัน และจะมีจำนวนที่ไม่คงที่ ซึ่งเกิดจากปัจจัยหลายประการ เช่น อัตราที่ได้รับบรรจุตามนโยบาย และงบประมาณจากกรมกองต้นสังกัด ภารกิจงานของกองทัพที่ปรับเปลี่ยนไปในแต่ละยุคสมัย และปัจจัยจากตัวกำลังพลเอง คือ การลาออกจากราชการทหารไปประกอบอาชีพอื่น การย้ายจากวงโยธวาทิตไปวงประเภทอื่น และย้ายไปประจำยังส่วนภูมิภาค การเสียชีวิต เป็นต้น

ดังนั้นการคัดเลือกทรัพยากรบุคคลที่มีคุณภาพเข้าทดแทน นับเป็นสิ่งสำคัญประการแรก เพื่อคัดเลือกผู้ปฏิบัติเครื่องดนตรีที่ พร้อมด้วยความรู้ความสามารถพื้นฐานทางด้านดนตรี เช่นการอ่านโน้ต เป็นต้น เพื่อที่จะได้นำไปฝึกสอน อบรมต่อยอดวิชาการด้านดนตรีต่อไป และยังได้คัดกรองผู้ที่มีลักษณะท่าทาง ร่างกายที่แข็งแรง กระฉับกระเฉง รวมทั้งจิตใจที่แน่วแน่และทัศนคติที่เหมาะสมกับการเข้ามาเป็นนัก ดนตรีทหาร ได้มาโดย 2 ลักษณะใหญ่ คือ

จากการบรรจุเป็นข้าราชการวงโยธวาทิตของนักเรียนดุริยางค์ทหารบกที่สำเร็จการศึกษาปัจจุบันเป็นหลักสูตร 3 ปี ซึ่งแต่เดิมเป็นหลักสูตร 5 ปี และ 6 ปี ประดับยศสิบตรี ส่วนหนึ่งจะบรรจุลงวงโยธวาทิต และวงต่างๆในกองดุริยางค์ทหารบก เช่น วงหีสดนตรี วงสากล วงดนตรีไทย และหน่วยบรรจุตามภูมิภาคต่างๆ บุคลากรที่ได้มานี้จะมีความรู้ความสามารถทางดนตรี ทั้งทางทฤษฎีและปฏิบัติในระดับสูง มีคุณภาพ

จากพลเรือนที่มีความสามารถปฏิบัติเครื่องดนตรีได้อยู่แล้ว บุคคลภายนอกสมัครเข้ามาสอบคัดเลือกเพื่อเข้ารับราชการ นอกจากนี้ยังมีบรรจุมาจากพลทหารประจำการ ที่มีความรู้ทางดนตรีอยู่บ้าง เพื่อทดแทนกำลังพลที่เกษียณอายุ และลาออกหรือโยกย้าย ยังมีอีกส่วนหนึ่งมาจากนักเรียนนายสิบทหารบกที่สำเร็จการศึกษาแล้วเลือกลงเหล่าทหารดุริยางค์ บุคลากรที่ได้มาพวกนี้จะมี ความสามารถที่รอบตัว หลากหลายเนื่องด้วยมาจากแหล่งชุมชนที่มีความแตกต่าง และหลากหลายทางด้านวัฒนธรรมดนตรี จะเรียกว่า "พลอาสาสมัคร"

3.1.2 โครงการฝึกอบรม

กำลังพลวงโยธวาทิตเมื่อปฏิบัติงานได้ตามวาระ จะได้รับการพิจารณาจากหัวหน้าวง เพื่อส่งไปอบรมความรู้ในหลักสูตรต่างๆ เช่น

หลักสูตรนายสิบชั้นต้น เหล่าทหารดุริยางค์

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาต้องเป็นนายทหารชั้นประทวนเหล่าทหารดุริยางค์ ชั้นยศไม่เกินสิบเอก อบรมในเรื่อง ทฤษฎีดนตรี โสตประสาธ ปฏิบัติเครื่องดนตรี การประพันธ์เพลง การประสานเสียง การแปรชบวน และออกแบบการแสดง การเรียบเรียงเสียงประสาน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดนตรีไทย นอกจากนี้จะเป็นวิชาการทางทหาร

หลักสูตรนายสิบอาวุโส เหล่าทหารดุริยางค์

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาคือต้องเป็นนายทหารประทวนเหล่าทหารดุริยางค์ ชั้นยศ จ่าสิบตรี ถึงจ่าสิบเอก อบรมในเรื่อง ทฤษฎีดนตรี โสตประสาท การประพันธ์เพลง การประสานเสียง การแปรขบวน และออกแบบการแสดง การเรียบเรียงเสียงประสาน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดนตรีไทย นอกจากนี้จะเป็นวิชาการทางทหาร

หลักสูตรชั้นนายร้อย เหล่าทหารดุริยางค์

คุณสมบัติของผู้เข้ารับการศึกษาคือต้องเป็นนายทหารสัญญาบัตรเหล่าทหารดุริยางค์ ชั้นยศ ร้อยตรี ถึงร้อยเอก อบรมในเรื่อง ทฤษฎีดนตรี โสตประสาท และการอำนวยเพลง การประพันธ์เพลง การประสานเสียง การแปรขบวน และออกแบบการแสดง การเรียบเรียงเสียงประสาน ความรู้ทั่วไปเกี่ยวกับดนตรีไทย นอกจากนี้จะเป็นวิชาการทางทหาร

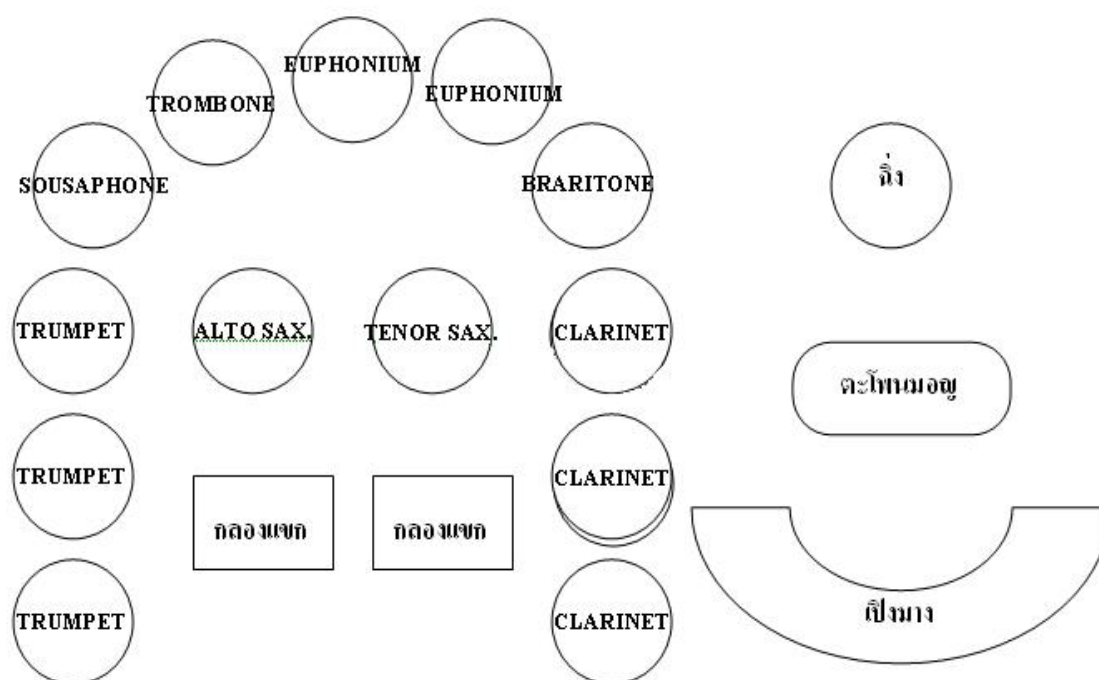
3.1.3 การจัดรูปแบบ และขนาดของวง

ในแต่ละภารกิจที่แสดงดนตรีทหารนั้น การจัดรูปแบบ และขนาดของวงโยธวาทิตขึ้นอยู่กับปัจจัย และองค์ประกอบต่างๆ เช่น สถานที่ มีพื้นที่มากน้อยเพียงใด สถานที่กลางแจ้งหรือห้อง ลักษณะงานและพิธีการเป็นอย่างไรได้ ไครมาเป็นประธาน โดยรวมแล้วการจัดรูปแบบของวงโยธวาทิต มี 2 ลักษณะ การนั่งบรรเลง และการเดินแถว

การจัดรูปแบบและขนาดของวง

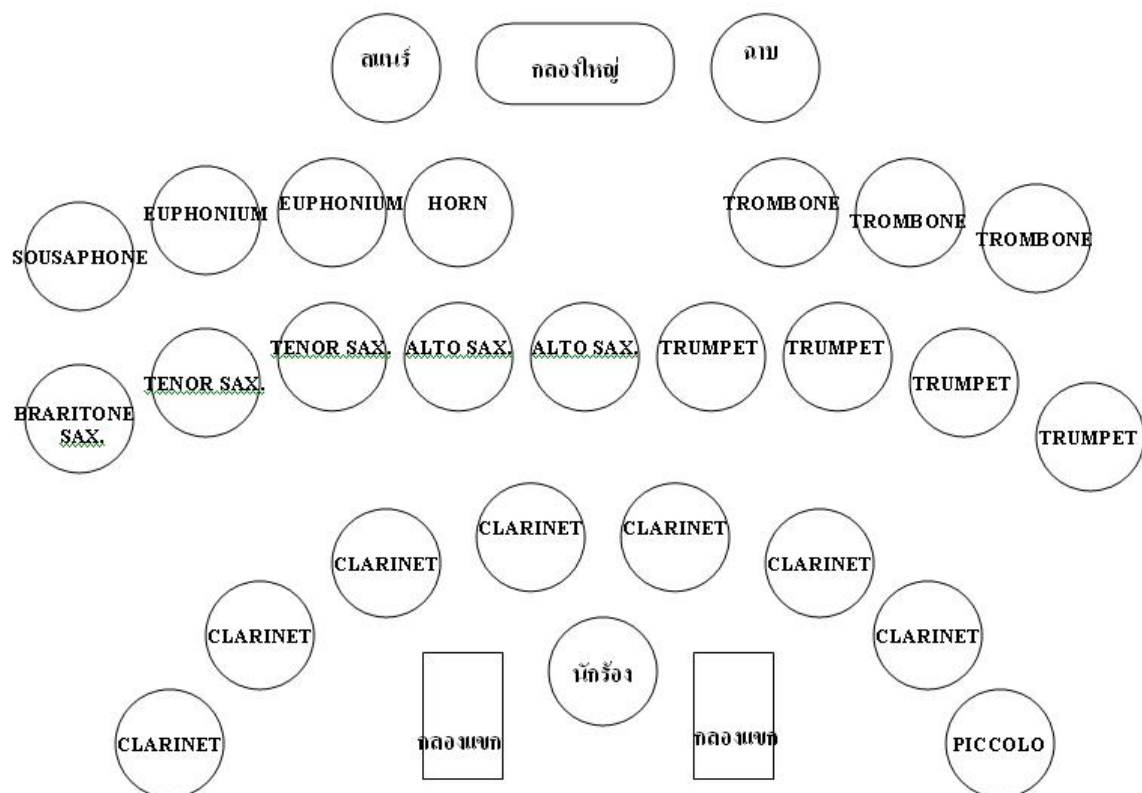
1. รูปแบบการนั่งบรรเลง

งานศพ

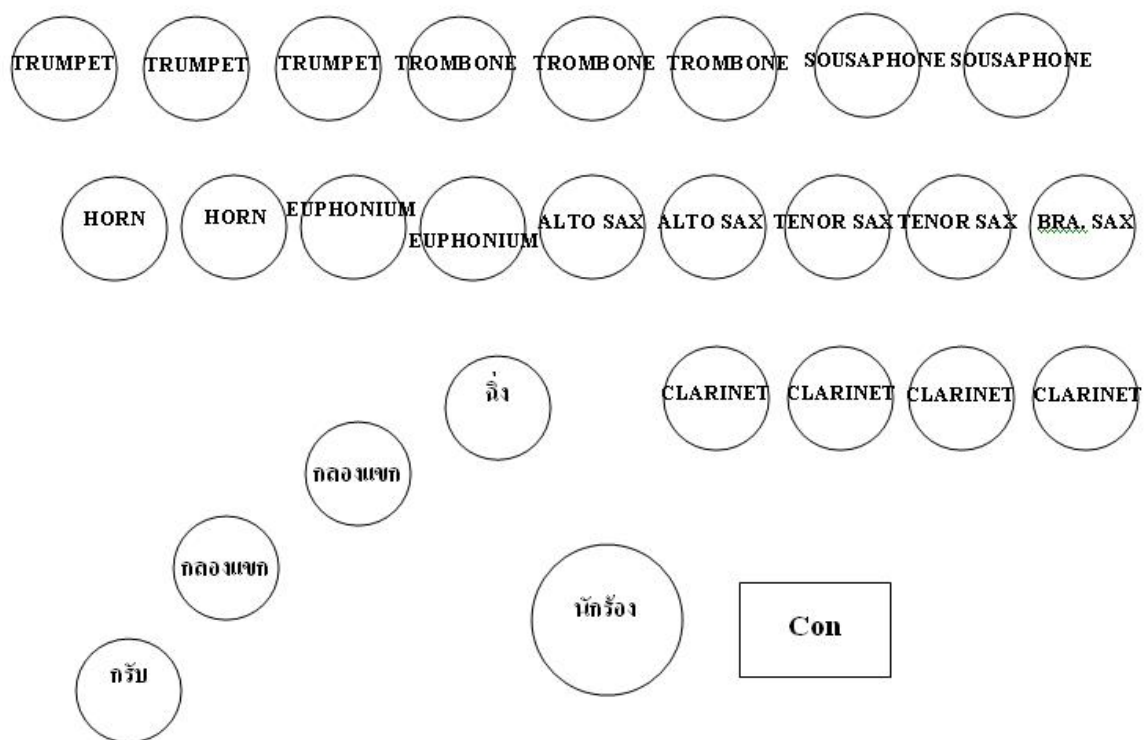
ภาพประกอบ 34 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั่งบรรเลงงานศพ

บรรเลงเพลงไทยเดิม ณ พุทธมณฑล

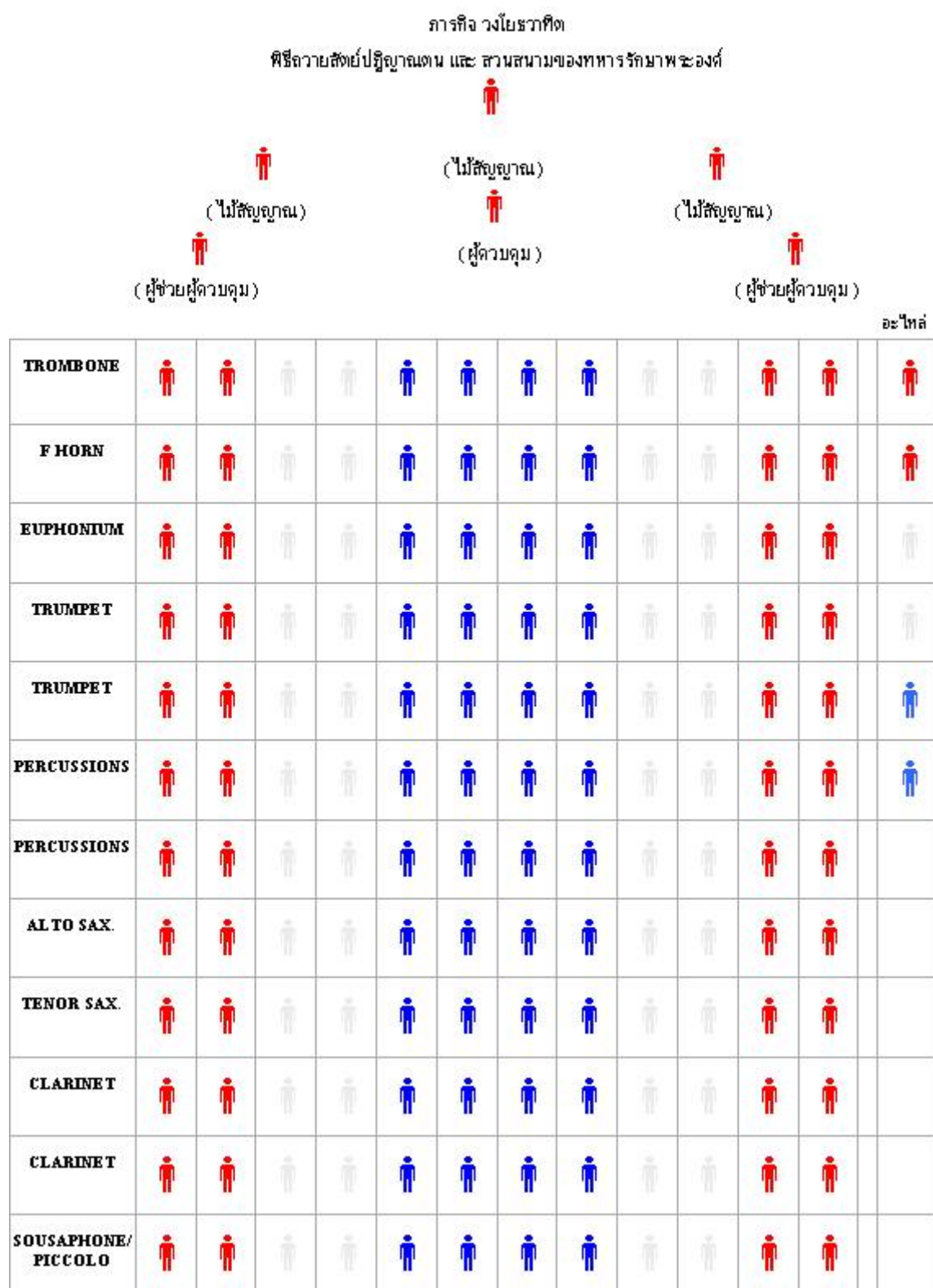
ภาพประกอบ 35 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั้บบรรเลงเพลงไทยเดิม

บรรเลงเพลงไทยจุฬา

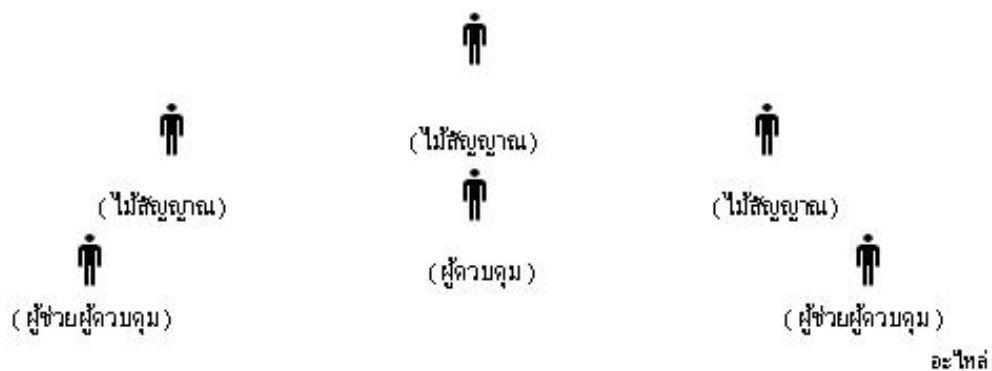
ภาพประกอบ 36 การจัดรูปแบบวงโยธวาทิต นั้บรรเลงในหอประชุม

2. รูปแบบการเดินแถว

ภาพประกอบ 37 การจัดรูปแบบแถววงโยธวาทิต สวนสนามของทหารรักษาพระองค์

การจัด วงโยธวาทิต
พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณหน้าต่อธงชัยเฉลิมพล

TROMBONE												
F HORN												
EUPHONIUM												
TRUMPET												
TRUMPET												
PERCUSSIONS												
AL TO SAX.												
TENOR SAX.												
CLARINET												
SOUSAPHONE/ PICCOLO												

ภาพประกอบ 38 การจัดรูปแบบแถววงโยธวาทิต พิธีกระทำสัตย์ปฏิญาณหน้าต่อธงชัยเฉลิมพล

ภารกิจ วงโยธวาทิต

TROMBONE			
F HORN / EUPHONIUM			
TRUMPET			
PERCUSSIONS			
SAX.			
CLARINET			
SOUSAPHONE/ PICCOLO			

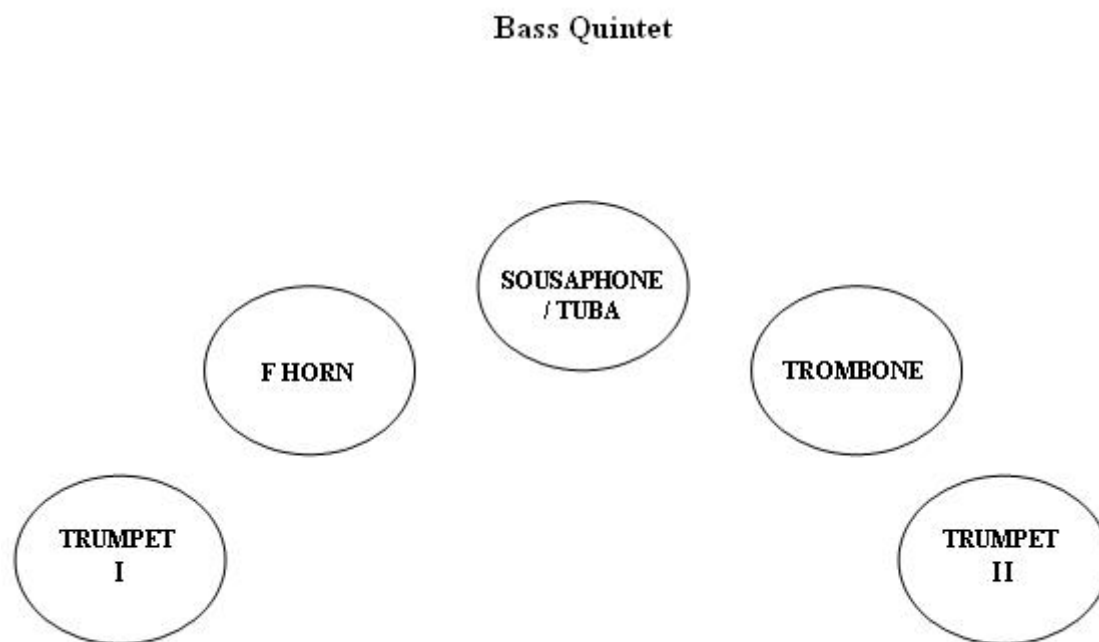
ภาพประกอบ 39 การจัดรูปแบบแถววงโยธวาทิต ขนาด 21 นาย

ภารกิจ วงโยธวาทิต

TROMBONE			
F HORN / EUPHONIUM			
TRUMPET			
PERCUSSIONS			
SAX.			
CLARINET			
SOUSAPHONE/ PICCOLO			

ภาพประกอบ 40 การจัดรูปแบบแถววงโยธวาทิต ขนาด 24 นาย

ภาพประกอบ 41 การจัดวงและตำแหน่งการบรรเลงวง Bass Quintet

Bass Quintet

วงโยธวาทิต เป็นวงดนตรีที่ใช้นักดนตรีจำนวนมาก เป็นผลทำให้การใช้พื้นที่ในการบรรเลงมากตามไปด้วย และเสียงที่มาจากเครื่องดนตรีประเภทลมทองเหลือง กับเครื่องลมไม้รวมกับเครื่องประกอบจังหวะต่างๆ หลายชิ้นหลากจำนวน อาจทำให้เกิดปัญหาในด้านสถานที่ และลักษณะของงานที่จัดขึ้น เช่นสถานที่เป็นหอประชุมขนาดเล็ก หรือผู้ร่วมงานเป็นผู้อาวุโส การพบปะพูดคุยกันจึงมีความจำเป็น ทำให้วงบาสควินเทรท การแสดงดนตรีขนาดเล็กในกลุ่มเครื่องทองเหลืองนี้ สามารถตอบสนองได้กับงานในสถานที่คับแคบได้เป็นอย่างดี และไม่ต้องการเสียงที่ดังเกินไป จึงเหมาะกับการเป็นวงโยฯ ขนาดเล็ก

บทบาทหน้าที่

โอกาสในการบรรเลงช่วง การบรรเลงรับประธานในพิธี และช่วงสำคัญของงานคือ บรรเลงเปิด - ปิดงานตอนที่ประธานกล่าวเปิด-ปิดงาน และยังสามารถบรรเลงหน้างานก่อนพิธีการจะเริ่มขึ้นได้อีกด้วย

การจัดวงบรรเลง

วงบาสควินเทรต ของวงโยธวาทิตกองทัพบกจัดนั้นประกอบด้วย นักดนตรี 5 นาย และเครื่องดนตรีประเภทเครื่องลมทองเหลือง ได้แก่ Trumpet French Horn Trombone Tuba

การจัดวงประเภทนี้ จำเป็นต้องคัดเลือกนักดนตรีที่มีทักษะในการเล่นเครื่องดนตรีเป็นอย่างดี เนื่องจากเป็นวงขนาดเล็กที่มีผู้บรรเลงจำนวนน้อย อีกทั้งไม่มีเครื่องประกอบจังหวะ จึงต้องอาศัยการฝึกซ้อม และความเป็นทีม ในการขึ้นเพลง รวมไปถึงการดำเนินจังหวะของเพลงที่บรรเลงโดยการฟัง ให้ความพร้อมเพรียงและสม่ำเสมอตั้งแต่ต้นเพลง จนถึงบทเพลง

ภาพประกอบ 42 ตำแหน่งการยืนบรรเลงวงบาสควินเทรต ลักษณะรูปโค้งเป็นเกือกม้า

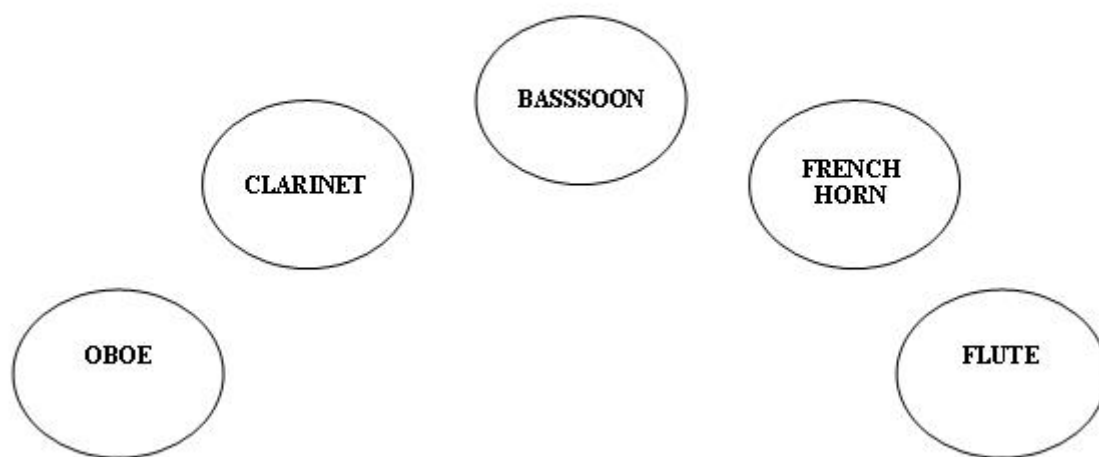
เพลงที่ใช้ในพิธี

มหาฤกษ์

เพลงพระราชนิพนธ์

เพลงบรรเลงทั่วไป

Woodwind Quintet

ภาพประกอบ 43 การจัดวางและตำแหน่งการบรรเลงวง Wood-wind Quintet

Wood-wind Quintet

วงกลุ่มเครื่องลมไม้เป็นลักษณะรูปแบบหนึ่งของวงขนาดเล็กที่วงโยธวาทิตกองทัพบกจัดขึ้นเพื่อบรรเลงประกอบพิธีโดยคำนึงถึงรูปแบบ และลักษณะของงานที่มีเนื้อที่จำกัด ซึ่งวงวูดวิน ควินเตตนี้ทำให้ได้รับความรู้สึกถึงความนุ่มนวล อ่อนโยน ไพเราะของเสียงที่เกิดจากไม้ วัสดุธรรมชาติ ด้วยขนาดวงที่ใช้ผู้บรรเลงเพียง 5 นาย จึงสามารถใช้วงประเภทนี้ประกอบงานพิธี และบรรเลงต้อนรับแขกผู้มีเกียรติก่อนถึงช่วงเวลาพิธีการ ในงานที่มีพื้นที่คับแคบ หรือสถานที่ที่ต้องการใช้เสียงไม่ดังมากนัก เช่น ห้องประชุมขนาดเล็ก ห้องโถงของโรงพยาบาลในการจัดงานนิทรรศการ หรือใช้ดนตรีในการบำบัดผู้ป่วย สถานที่ที่มีผู้สูงอายุ คนชราอยู่จำนวนมาก จึงทำให้การประกอบพิธีการ และงานในลักษณะดังกล่าวเหมาะกับวงประเภทนี้อย่างมาก

บทบาทและหน้าที่

โอกาสในการบรรเลง รับประทานในพิธี ประทานให้อิโวกาท และกล่าวเปิดหรือปิดงาน บรรเลงต้อนรับแขกก่อนเวลา

การจัดวงบรรเลง

วงวูดวิน ควินเต็ท ของวงโยธวาทิตกองทัพบกจัดนั้นประกอบด้วย นักดนตรี 5 นาย และเครื่องดนตรีประเภทกลุ่มเครื่องลมไม้ ได้แก่ Flute Oboe Clarinet Bassoon French Horn

วงประเภทนี้ นักดนตรีที่มีทักษะในการเล่นเครื่องดนตรีจึงมีความจำเป็น เนื่องจากเป็นวงขนาดเล็กที่มีผู้บรรเลงจำนวนน้อย การบรรเลงที่ไม่มีเครื่องดนตรีเปอรค์ันชั้นมากำหนดจังหวะ จึงต้องอาศัยการบรรเลงที่พร้อมเพรียง ในการดำเนินทำนองไปด้วยกัน จังหวะที่สม่ำเสมอเกิดจากการฝึกซ้อม และการฟังกันในขณะที่บรรเลงเท่านั้น ทำให้เกิดความไพเราะและน่าฟังอย่างมาก

ลักษณะการจัดวงบรรเลง

ภาพประกอบ 44 ตำแหน่งการยืนบรรเลงวงวูดวิน ควินเต็ท ลักษณะรูปโค้งเป็นเกือกม้า

เพลงที่ใช้ในพิธี

มหาฤกษ์

เพลงพระราชนิพนธ์

เพลงบรรเลงทั่วไป

3.1.4 การฝึกซ้อมประจำวัน

การฝึกซ้อมของวงโยธวาทิต เกิดขึ้นหลังเลิกรวมแถวประจำวันในช่วงเช้า เมื่อสับเวรจนครบ ๕ ชั่วโมง และส่งยอดเรียบร้อยแล้ว จะนำกำลังพลวงโยธวาทิตเดินแถวเข้าพร้อมกลับมายังหน้าวง เพื่อรับฟังคำสั่งแจ้งจากหัวหน้าวงอีกครั้ง ก่อนจะเลิกแถวเพื่อที่จะไปปฏิบัติงานตามหน้าที่

การฝึกซ้อมประจำวัน

วันจันทร์	วันอังคาร	วันพุธ	วันพฤหัสบดี	วันศุกร์
0930-1000 วอร์มเสียงเทียบเสียง 1000-1200 เพลงบรรเลง (Overture, Selection)	1000-1200 ฝึกซ้อมวง MLT	0930-1000 วอร์มเสียงเทียบเสียง 1000-1200 เพลงบรรเลง (ไทยเดิม)	0930-1000 วอร์มเสียงเทียบเสียง 1000-1200 เพลงพิธีการ เพลงมาร์ช	0930-1000 วอร์มเสียงเทียบเสียง 1000-1200 เพลงบรรเลง (Overture, Selection)
ฝึกซ้อมเดี่ยว 1200-1300				
1300-1630				
ฝึกซ้อมส่วนตัว				

ภาพประกอบ 45 การฝึกซ้อมประจำวัน โดยมีตารางการฝึกซ้อมเป็นตัวกำหนดวัน เวลาและการฝึก

ช่วงเช้า เบิกเครื่องดนตรีประจำตัวในคลัง มาขึ้นแสดง ในระหว่างรอหัวหน้าวงมาอำนวยความสะดวกนั้น จำอาวูโสที่มีประสบการณ์จะมาควบคุมการฝึกซ้อมโดยเริ่มจากการวอร์มปาก เป่าลมเข้าเครื่องดนตรีเป็นการทำให้โลหะอุ่น ต่อด้วยการเป่าลากเสียงยาวเสริมกล้ามเนื้อปาก และฝึกตัดลิ้นพันลมในลักษณะส่วนโน้ตต่างๆ ตามด้วยการไล่บันไดเสียง

ในช่วงที่ 2 เป็นการฝึกซ้อมบทเพลงพิธีการ เพลงเคารพต่างๆ และเพลงมาร์ช เพลงพระราชนิพนธ์ เป็นการซ้อมในลักษณะไม่ดูโน้ต ใช้วิธีการจำเพื่อนำไปใช้การบรรเลงเดินแถว ตลอดจนเพลงประเภทไทยเดิม ซึ่งมีกำหนดตารางซ้อมไว้อยู่แล้วว่า วันไหนซ้อมเพลงประเภทใด เสร็จเรียบร้อยแล้ว หัวหน้าวงจะขึ้นอำนวยความสะดวก ซ้อมบทเพลงประเภทโอเวอร์เจอร์ บทเพลงใหม่ เพื่อให้เกิดทักษะในการอ่านโน้ตแบบทันตาเห็น หรืออาจซ้อมเพลงตามภารกิจที่จะต้องไปทำการแสดง เพื่อให้การปฏิบัติงานเป็นไปด้วยความเรียบร้อย

ช่วงบ่าย ทำการซ้อมแถวตามภารกิจ และฝึกฝนตนเองให้เกิดทักษะในการปฏิบัติเครื่องดนตรีตนเอง ซ้อมเพื่อแก้จุดบกพร่องในการบรรเลงส่วนตัว ในการอ่านโน้ต บทเพลงที่มีความยาก หรือยังบรรเลงได้ไม่ดี

3.1.5 ชุดการแต่งกาย

เครื่องแบบชุดบรรเลง มีการจัดแต่งใช้เพื่อความเหมาะสมกับลักษณะของงาน และเพื่อให้เกิดความสง่างาม มีสีสันสวยงาม เป็นการสร้างบรรยากาศในงาน

ชุดแดงเต็มยศรักษาพระองค์

ภาพประกอบ 46 การแต่งกายด้วยชุดเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์

กองพันทหารราบที่ 1 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

กองพันทหารราบที่ 2 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

กองพันทหารราบที่ 4 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

ใช้ในงานพระราชพิธี เมื่อไปสมทบกับกองทหารเกียรติยศ ร.1 พัน 1, ร.1 พัน2, ร.1 พัน 4

ชุดขาวเต็มยศรักษาพระองค์

ภาพประกอบ 47 การแต่งกายชุดเครื่องแบบเต็มยศรักษาพระองค์กองพันทหารราบที่ 3 กรมทหารราบที่ 1 รักษาพระองค์

ใช้ในงานพระราชพิธี เมื่อไปสมทบกับกองทหารเกียรติยศ ร.1 พัน 3 ชุดเต็มยศแดงขาว จะใช้ในงานพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ งานกฐินหลวง งานออกมหาสมามคมในวโรกาสสำคัญ งานรับพระราชขบวนคันทูกะ

ชุดเครื่องแบบปกติขาว

ภาพประกอบ 48 การแต่งกายด้วยชุดบรรเลงชาวคองตั้ง ในงานทางศาสนา

เครื่องแบบชุดขาวคอตั้ง หมวกหม้อตาลขาว ใช้ในการรับ ส่งเสด็จฯ การบรรเลงหรือ การนำริ้วขบวนด้านทางศาสนา การปฏิบัติงานรัฐพิธีในวโรกาสพิเศษ เช่น งานเฉลิมพระชนมพรรษา การถวายพระพรชัยมงคล ที่ทางรัฐบาลจัดขึ้น

ชุดบรรเลงคอปิด แดง กช.

ภาพประกอบ 49 การแต่งกายในชุดบรรเลงคอปิด แดงการช่าง ในงานกีฬาต่างๆ

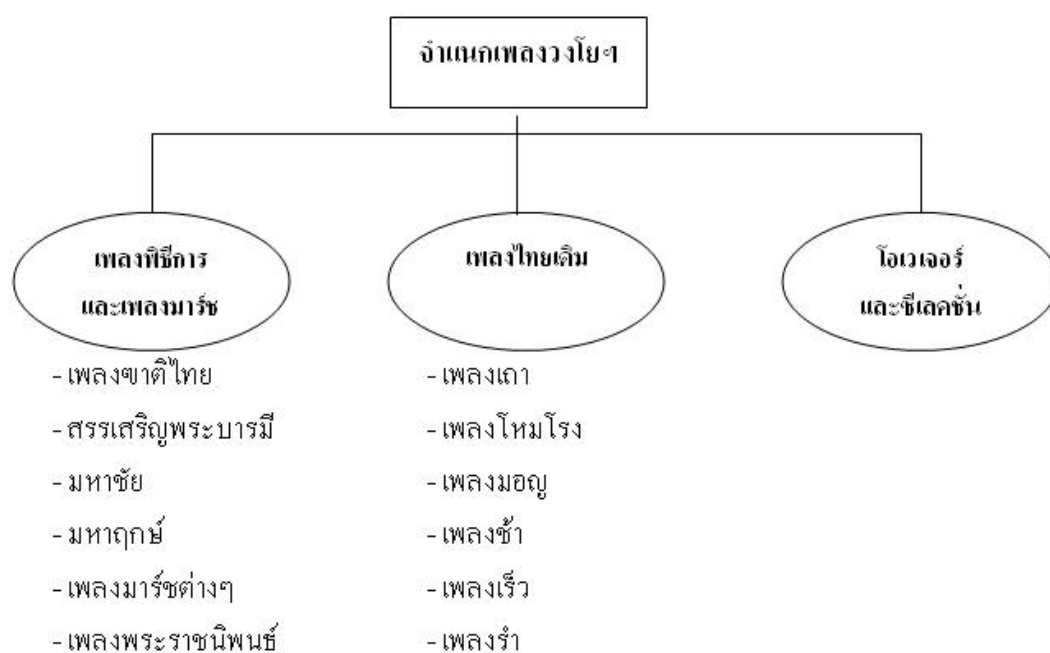
ชุดบรรเลงคอปิด แดงการช่าง วงโยธวาทิตกองทัพบกใช้ในการร่วมบรรเลงงานเกียรติยศต่างๆ งานด้านการเปิด ปิดกีฬา งานนั่งบรรเลงในรูปแบบคอนเสิร์ต หรือ การเดินพาเหรดนำริ้วขบวน

3.1.6 เพลงที่ใช้ตามลักษณะงาน

เพลงพิธีการ เพลงมาร์ช บทเพลงที่ใช้ในวงโยธวาทิตกองทัพบกส่วนใหญ่ มักเป็นเพลงเพื่อใช้แสดงออกถึงความพร้อมเพรียง หนักแน่น เนื่องจากต้องใช้บรรเลงประกอบพิธีในกิจกรรมทหารมาแต่แรก ประกอบด้วยเพลงมาร์ช (March) และเพลงพระราชนิพนธ์ ซึ่งให้จังหวะความรู้สึกอีกเข้มแข็ง ในการเดินแถวอันเป็นลักษณะทางทหาร

โอเวอร์เจอร์ (Oerture) และ **ซีเลคชั่น** (Selection) นอกจากการบรรเลงเพลงในลักษณะมาร์ช วงโยธวาทิตกองทัพบกยังสามารถบรรเลง ในโอกาสที่จะต้องปรับวงให้เปลี่ยนจากเดินแถวเป็นนั่งบรรเลง เป็นการนำเพลง วงซิมโฟนี มาเรียบเรียงดัดแปลงเล่นโดยวงโยธวาทิต เนื่องจากเสียงของเครื่องลมไม้ และเครื่องลมทองเหลือง สามารถนำไปเปรียบกับเสียงของวงเครื่องสายได้

เพลงไทยเดิม เป็นเพลงอีกประเภทหนึ่งที่วงโยธวาทิตของกองทัพบกนั้นได้ให้ความสำคัญตลอดมา สำหรับไว้บรรเลงในโอกาสงานสำคัญต่างในสังคมไทยเสมอมาตั้งแต่เริ่มก่อตั้งจนมาถึงปัจจุบัน ด้วยการนำแนวทำนองเพลงที่บรรเลงด้วยปี่พาทย์ มาเรียบเรียงเสียงประสาน (Arranging) ให้เหมาะสมกับการบรรเลงด้วยเครื่องดนตรีแบบตะวันตกในวงโยธวาทิต แต่ยังคงยึดหลักการบรรเลงในแบบของดนตรีไทยเดิมอยู่ โดยมีกลองแขกและฉิ่งกำกับจังหวะ บทเพลงประเภทนี้เกิดขึ้นโดยสมเด็จพระเจ้าฟ้า กรมพระนครสวรรค์วรพินิต ทรงพระนิพนธ์ไว้สำหรับวงโยธวาทิต โอกาสในการใช้บรรเลงในงานอุปสมบท บรรเลงในงานฉาปนกิจศพ บรรเลงในโอกาสสำคัญทางพระพุทธศาสนา

ภาพประกอบ 50 แผนผังการจำแนกประเภทของเพลงในวงโยธวาทิต

3.2 รวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

3.2.1 ผลงานด้านการแสดงดนตรีต่างประเทศ

- การร่วมบรรเลงกล่อมขวัญทหารในสงครามเกาหลี (2492-2505)
- การร่วมบรรเลงกล่อมขวัญทหารในสงครามเวียดนาม รุ่นจางาศึก (2510-2511)

2514) ● การร่วมบรรเลงกล่อมขวัญวิทยุทหารในสงครามเวียดนาม รุ่นจางจี้ก (2511-

- Austraia 1972
- MAF TATOO 1988 (Malaysia)
- SAF TATOO 1990 (Singapore)
- MAF TATOO 1992 (Malaysia)

วงโยธวาทิตกองทัพบก ร่วมแสดงดนตรี ณ ประเทศสาธารณรัฐเกาหลีใต้ คือ

- World Peace Fanfare 2000
- World Peace Fanfare 2002
- Wonju International Tattoo 2004
- Gyeryong Military Culture Festival 2008
- Gyeryong Military Culture Festival 2010 ครบรอบ 60 ปี สงครามเกาหลี
- Gyeryong Military Culture Festival 2013
- งาน The 38 Musikschal der nationen 2002 ณ เมืองเบอร์ลิน ประเทศเยอรมัน
- งาน Norwegian Military Tattoo 2006 ณ เมืองออสโล ประเทศนอร์เวย์
- งาน Brunei International Tattoo 2006 60 พรรษา สุลต่านบรูไน ประเทศบรูไน
- KL International Tattoo TATU 2007 (Malaysia)
- Malaysia Military Tattoo 2011งาน ร่วมฉลองเอกราช 50 ปี ณ ประเทศ
- Malaysia Military Tattoo 2013
- Japan Self Defense Forces Marching Festival 2013

มาเลเซีย

ภาพประกอบ 51 การแสดงวงโยธวาทิตสนามประกอบการแสดงศิลปวัฒนธรรมไทยในต่างประเทศ

วงโยธวาทิตกองทัพบกไทยร่วมงานเทศกาลแสดงวงโยธวาทิตกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่น

ในงานเทศกาลแสดงวงโยธวาทิตของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นครั้งที่ 49 ประจำปี 2556 ระหว่างวันที่ 15-16 พฤศจิกายน 2556 ณ สนามกีฬาฮิโชนบูโดกัน

ในการแสดงครั้งนี้ วงโยธวาทิตของกองดุริยางค์ทหารบกได้บรรเลงและแปรขบวนเพลงมาร์ช ราชวัลลภ รวมเพลงของเอลวิส เพรสลีย์ ดนตรีประกอบการสาธิตมวยไทย และเพลงเพื่อญี่ปุ่น ตลอดจนแสดงร่วมกับวงโยธวาทิตของกองกำลังป้องกันตนเองญี่ปุ่นและกองทัพสหรัฐฯ ได้รับกำลังใจและเสียงปรบมือจากผู้เข้าชมอย่างเนืองแน่น ปีนี้เป็นครั้งแรกที่วงโยธวาทิตของกองทัพไทยได้รับเชิญเข้าร่วมแสดง ในฐานะตัวแทนของกลุ่มประเทศอาเซียน เพื่อฉลองครบรอบ 40 ปีของการแลกเปลี่ยนระหว่างอาเซียน-ญี่ปุ่น

การร่วมแสดงงานดนตรีทหาร นานาชาติในต่างประเทศ เป็นผลงานสำคัญอีกด้านหนึ่ง ในการเดินทางทุกครั้งวงโยธวาทิตกองทัพบกจะนำศิลปวัฒนธรรมนาฏศิลป์ไทยไปแสดงเผยแพร่ แลกเปลี่ยนในรูปแบบการแสดงวงโยธวาทิตสนามทิต เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น นอร์เวย์ มาเลเซีย บรูไน เวียดนาม ฯลฯ ได้สร้างความตราตรึง ประทับใจให้กับนานาชาติระยะประเทศ และเป็นการใช้ดนตรีเจริญสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศอีกด้วย

3.2.2 ผลงานเพลงที่สำคัญของกองดุริยางค์ทหารบก

เพลงขับร้องถวายฯ หน้าพระที่นั่ง

ในงานพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ในวันที่ 3 ธันวาคม ของทุกปี เป็นวันที่วงโยธวาทิตได้บรรเลงประกอบในพระราชพิธี ตั้งแต่บรรเลงเดินนำทหารรักษาพระองค์เข้าลานพิธี บรรเลงรับเสด็จฯ บรรเลงในการถวายพระพร ตลอดจนสวนสนาม แต่ได้มีโอกาสเข้าไปถวายงานหน้าพระที่นั่ง นับเป็นสิ่งที่น่าภูมิใจที่สุด การขับร้องเพลงถวายหน้าพระพักต์ นับเป็นผลงานที่บรรเลงโดยวงโยธวาทิตกองทัพบก และเพลงส่วนใหญ่เป็นการประพันธ์เพลงและเรียบเรียงเสียงประสานของบุคคลากรจากกองดุริยางค์ทหารบก บางปีอาจต้องบรรเลงเพลงตามที่กองทัพกำหนดให้

- พ.ศ.2548 เพลงปารักน้ำ
- พ.ศ.2547 เพลงอริยกษัตริย์
- พ.ศ.2546 เพลงเทิดทูนจอมทัพ
- พ.ศ.2545 เพลงจอมทัพไทย
- พ.ศ.2544 เพลงทรงสละพระเสโท
- พ.ศ.2543 เพลงหนึ่ง
- พ.ศ.2542 เพลงภูมิแผ่นดินนวมินทร์มหาราชา
- พ.ศ.2541 เพลงร่มบารมี
- พ.ศ.2540 เพลงมหาราชา
- พ.ศ.2539 เพลงพระบิดร-มารดาประชาไทย

บทที่ 5

สรุป อภิปรายผล และข้อเสนอแนะ

การศึกษาวิจยวงโยธาติตกองทัพบก ฉบับนี้ผู้วิจัยได้ดำเนินการศึกษาข้อมูลจากเอกสาร ตำราวิชาการ และจากการสัมภาษณ์บุคคลที่มีความรู้ในหน่วยงานของกองดุริยางค์ทหารบก จัดทำ ขึ้นมาโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการศึกษา

1. ประวัติความเป็นมา และพัฒนาการของวงโยธาติตกองทัพบก
2. ศึกษาบทบาทหน้าที่ของวงโยธาติตกองทัพบกต่อสังคม ประเพณี และวัฒนธรรมไทย
3. ศึกษาการดำเนินงานและรวบรวมผลงานสำคัญของโยธาติตกองทัพบก

การวิจัยนี้เป็นการดำเนินการวิจัยตามหลักการทางมานุษยดุริยางค์วิทยา ใช้ข้อมูลที่ได้จากการศึกษาจากเอกสารและข้อมูลภาคสนามทั้งในส่วนที่เป็นการสัมภาษณ์ การสังเกต โดยนำมาศึกษา วิเคราะห์เรียบเรียงเชิงพรรณนา สรุปผลข้อมูล ผลการวิจัยพบว่า

1. ประวัติและพัฒนาวงโยธาติตกองทัพบก ผลสืบเนื่องจากการรับอิทธิพลทาง วัฒนธรรมจากตะวันตก ทางด้านการทหาร การฝึกกองทหารเกณฑ์อย่างฝรั่งโดยมีการใช้ออก หรือแจ้ง สัญญาณต่างๆในการปฏิบัติ โดยการใช้แตรสัญญาณ เริ่มจากการค้าขาย การแพทย์มิชชันนารี และ การเจริญสัมพันธไมตรี ในสมัยรัชกาลที่ 4 พระบาทสมเด็จพระจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว โดยขณะนั้น พระบาทสมเด็จพระปิ่นเกล้าทรงจ้างครูฝึกทหารอังกฤษ คือ ร้อยเอกน็อกซ์ มาฝึกทหารในวังหน้า ได้นำ แตรสัญญาณ มาฝึกเดินแถวแสดงความเคารพเพื่อให้เกิดความพร้อมเพรียง ต่อมาพระบาทสมเด็จพระ จอมเกล้าเจ้าอยู่หัวได้มีรับสั่งให้ครูฝึกทหารจากต่างชาติเข้ามาฝึกทหาร ในวังหลวงบ้างคือ ร้อยเอกอิม เปย์ เมื่อถึงในสมัย รัชกาลที่ 5 พระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว ทรงจัดตั้ง กองแตรทหาร มหาดเล็กขึ้น และได้จัดแบ่งเป็นกองทัพบก กองทัพเรือ กองทัพอากาศ จึงได้ใช้กองแตรทหารมหาดเล็ก ในกิจการ งานในกองทัพบก เห็นได้ว่าวงโยธาติต มีจุดกำเนิดจาก กองแตรสัญญาณในการฝึกทหาร และได้มีการ รวมกลุ่มนักดนตรีมากขึ้นเป็นวง กองทหารแตร พัฒนาตามลำดับ เป็นกองแตรทหาร มหาดเล็ก กองแตรวงกรมทหารมหาดเล็กรักษาพระองค์ กองแตรวงจังหวัดทหารบกกรุงเทพ ดุริยะ โยธิน กองแตรวงกองทัพบก กองดุริยางค์มณฑลทหารบกที่ 1 และกองดุริยางค์ทหารบกในปัจจุบัน

2. บทบาทหน้าที่ต่อสังคม ประเพณีและวัฒนธรรมไทย บทบาทหน้าที่ต่อสังคมวงโยธาติต กองทัพบกในยุคแรก สมัย ร .4 นั้น มีหน้าที่เพียงในกิจการทางทหาร เช่น บรรเลงในกองเกียรติยศเพื่อ ถวายพระเกียรติ พระมหากษัตริย์ และพระราชวงศ์ชั้นสูง การแสดงแสนยานุภาพของกองทัพบก ใน กำหนดจังหวะสวนสนามให้เกิดความ พร้อมเพรียง ซึ่งบทบาทหน้าที่ที่กล่าวมา ยังคงรักษาสืบต่อมา จนถึงทุกวันนี้ เห็นได้จากวงโยธาติตสมทบแถวทหารกองเกียรติยศในการรับ ส่งเสด็จ ในพิธีต่างๆ

การบรรเลงสวนสนามในวันกองทัพไทย ปัจจุบันวงโยธวาทิตกองทัพบกมีหน้าที่ต่อสังคม โดยการมีส่วนร่วมในการใช้ดนตรีประกอบ พิธีการ เช่นการเปิดแพะปาย อาคร รันค้า วงศิลาฤกษ์ เพื่อเพิ่มความ เป็นสิริมงคล ส่วนในงานรณรงค์ต่างๆ วงโยธวาทิตบรรเลงเพลงปลุกใจ เพื่อกระตุ้นเตือน สำนึกให้มีความสมัครสมานฉันท์ในการร่วมมือกันทำกิจกรรมร่วมกัน งานกีฬาและขบวนพาเหรด และเสียงดนตรีจากวงโยธวาทิต ให้เกิดความรัก ความสามัคคี ความสวยงามในการนำริ้วขบวนพาเหรด จนการมีส่วนร่วมในงานด้านจิตอาสา ซึ่งเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับสา ธารณะสังคมเช่น ดนตรีในสวนของกองทัพบก จุดประสงค์เพื่อเข้าไปบรรเลงดนตรีในชุมชนเสมือนการปฏิบัติการทางจิตวิทยา เพื่อปลอบขวัญ บำบัดทุกข์ ทางดำ นจิตใจด้วยการแสดงดนตรี โดยใช้เสียงดนตรีผ่อนคลายความเครียด วิตกกังวล จากเหตุการณ์ที่ชุมชนหรือสังคมนั้นได้ประสบ การบรรเลงในพิธีรับบุคคลสำคัญของรัฐบาลนับเป็นบทบาทของวงโยธวาทิตกองทัพบกยังปรากฏในงานภาครัฐ

บทบาทหน้าที่ต่อประเพณี และวัฒนธรรม ซึ่งงานในด้านพระราช พิธี และรัฐพิธี วงโยธวาทิตกองทัพบกได้เป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ สืบทอดตั้งแต่เริ่มก่อตั้งหน่วยในอดีต จนถึงปัจจุบัน ในการทำหน้าที่บรรเลงประกอบพระราชพิธีสำคัญมาโดยตลอด อาทิ พระราชพิธีปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ พระราชพิธีพระราชทานเพลิงพระศพ การสมทบ ทหารกองเกียรติยศเฝ้ารับ ส่งเสด็จในพระราชพิธีถวายผ้าพระกฐิน นอกจากนี้ในงานวันเฉลิมพระชนมพรรษา ได้รับบทบาทหน้าที่บรรเลงเดินนำริ้วขบวนเครื่องราชสักการะ บรรเลงประกอบพิธีจุดเทียนถวายพระพรชัยมงคล และถวายราชสดุดี

ความนิยมใช้แดรแท่นนำหน้ากระบวน มีมาในครั้ง ร.5 แตรวงทหารมหาดเล็กมีชื่อเสียงมากในเรื่องการบรรเลงเพลงไทยแท้ ใช้เพลงสองชั้นเป่านำหน้าขบวนแท้ เช่น คลื่นกระทบฝั่ง ทะเลบัว ติดहुคนไทยในยุคนั้น อีกทั้งยังใช้บรรเลงแท่นนำกระบวนต่างๆ และใช้ประกอบพิธีกรรมทางศาสนาตามประเพณีชาวบ้าน อย่างเช่น การแห่นาค แห่กฐิน แห่ศพ หรือใช้บรรเลงตอนพระฉันเพล ซึ่งมีบทบาทสำคัญและผูกพัน เกี่ยวข้องในวิถีของประเพณีวัฒนธรรมไทย

งานด้านอนุรักษ์และเผยแพร่วัฒนธรรมไทย วงโยธวาทิตกองทัพบกได้มีบทบาทหน้าที่ในการอนุรักษ์และเผยแพร่งานทางด้านเพลงไทยเดิม โดยมีมาแต่ในอดีต เห็นได้จากในการอัดเสียงเพลงไทยเดิม และออกบรรเลงตามสถานที่ต่างๆ ในโอกาสวันสำคัญของชาติ ตั้งแต่เมื่อครั้งยังเป็น กองแตรทหารมหาดเล็ก จนถึงปัจจุบัน ยังคงทำหน้าที่สืบสาน ถ่ายทอดวัฒนธรรมของชาติในรูปแบบของการบรรเลงเพลงไทยเดิมโดยวงโยธวาทิต คือการใช้ คลาริเนตบรรเลงตามแนวระนาดเอก ทรัมเปตบรรเลงตามแนวระนาดทุ้ม เครื่องมือที่เหลือ เช่น ทธอมโบน ยูโฟเนียม และเบสบรรเลงตามแนวฆ้องวงใหญ่ ได้อย่างกลมกลืน เหมาะสม

3. การดำเนินงานและรวบรวมผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก

การดำเนินงานบริหารจัดการของวงโยธวาทิตกองทัพบก ในด้านการคัดเลือกนักดนตรี หรือ การได้มาของกำลังพลวงโยธวาทิตนั้น ปัจจุบันได้มาจาก พลอาสาสมัคร และนักเรียนดุริยางค์ทหารบก ซึ่งทำการสอบคัดเลือก เพื่อให้ได้ผู้ที่มีลักษณะทางทหาร เช่น มีความเข้มแข็ง อดทน มีวินัย และมีความสามารถทางการปฏิบัติเครื่องดนตรี เมื่อบรรจุทำงานได้สักระยะ ทางผู้ควบคุมวงจะพิจารณา ส่งไปเข้าโครงการฝึกอบรม ซึ่งมีหลักสูตรนายสิบชั้นต้น หลักสูตรนายสิบอาวุโส และหลักสูตรชั้นน้อย ร้อย นอกจากวิชาทางด้านการทหารแล้ว ยังมีการสอนในเรื่องดนตรี ในเรื่องทฤษฎี และปฏิบัติเครื่องดนตรี การจัดรูปแบบ และขนาดของวง วงโยธวาทิตจัดรูปแบบการบรรเลงสามารถจัดได้ทั้งวงโยธวาทิตนั่งบรรเลง และวงโยธวาทิตเดินแถว ขนาดวงที่จัด วงเล็กหรือวงใหญ่ ต้องมีความสอดคล้องเหมาะสมกับภารกิจในระดับต่าง สำหรับการฝึกซ้อมประจำวัน มีตารางกำหนดตารางการฝึกซ้อมไว้แล้ว โดยเริ่มจากการ เทียบเสียง ลากเสียงยาว ไหล่สเกล โดยจำอาวสุ จากนั้นผู้ควบคุมวงจะขึ้นซ้อมเพลง ตามภารกิจหรืองานที่เข้ามา ส่วนช่วงบ่าย เป็นการซ้อมเพื่อฝึกฝนตนเอง หรือซ้อมแถว ชุดการแต่งกาย สำหรับวงโยธวาทิต ต้องมีชุดการบรรเลงไว้ครบเพื่อจะได้ปฏิบัติงานได้ทันที พร้อมรับในภารกิจ

ชุดเต็มยศรักษาพระองค์ ในงานพระราชพิธี

ชุดขาวคอตั้ง ในงาน รับ ส่งเสด็จ

ชุดบรรเลงแต่งการช่าง ในงานกีฬา

ชุดแดง มทบ.11 ในงานสมทบแถวกองเกียรติยศ

เพลงที่ใช้ในวงโยธวาทิต ส่วนใหญ่เป็นเพลง บรรเลง และเพลงมาร์ช สามารถจำแนกได้ คือ เพลงพิธีการและเพลงมาร์ช เพลงโอเวเจอร์และซีเลคชั่น เพลงไทยเดิม

เพลงที่ใช้จะเปลี่ยนไปตามลักษณะของงาน เช่น งานเดินแถว พาเหรด งานนั่งบรรเลง งานทางประเพณี ศาสนา การตรวจสอบทดสอบความสามารถทางดนตรี เป็นโครงการที่ทางกองดุริยางค์ทหารบก จัดขึ้นทุกปีเพื่อเป็นการกระตุ้นให้นักดนตรีมีความพร้อมอยู่ตลอดเวลา ในการตรวจสอบได้มีสถานียของวงโยธวาทิตนั่งบรรเลง และโยธวาทิตสนามแปรชบวนเอาไว้ด้วย โดยมีผลลำดับคะแนนเพื่อเป็นการแข่งขัน

ผลงานสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก ได้ปรากฏไว้ทั้งในประเทศและต่างประเทศ อาทิ การขับร้องเพลงถวายหน้าพระพักต์พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว องค์ประธาน ในพระราชพิธีถวายสัตย์ปฏิญาณตนและสวนสนามของทหารรักษาพระองค์ ซึ่งเป็นเพลงบรรเลงโดยวงโยธวาทิตและประพันธ์โดยบุคลากรของกองดุริยางค์ทหารบก และการนำศิลปะ วัฒนธรรมไทยไปแสดง เผยแพร่ แลกเปลี่ยนในรูปแบบการแสดงวงโยธวาทิตนามทิต เช่น เกาหลี ญี่ปุ่น นอร์เวย์ มาเลเซีย บรูไน เวียดนาม ฯลฯ ได้สร้างความตราตรึง ประทับใจให้กับนานาชาติอารยะประเทศ และเป็นการใช้ดนตรีเจริญสัมพันธไมตรีกับมิตรประเทศอีกด้วย

อภิปรายผล

จากการวิเคราะห์ประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของวงโยธวาทิตกองทัพบก มีความสอดคล้องกับแนวคิดของ กาญจนา อินทรสุนานนท์ (ม.ป.ป.: 18) ได้ให้ความคิดเห็นในเรื่อง การเผยแพร่ และกระจายทางวัฒนธรรมจากต่างชาติเข้ามายังสังคมไทย ทำให้เกิดการผสมผสาน บ้าง แต่ด้วยสังคมไทยมีดนตรีไทย และวัฒนธรรมที่เป็นเอกลักษณ์เฉพาะ ซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะของตนเอง คือ ไม่เหมือนกับสังคมอื่น ทำให้การนำดนตรีประเภทวงโยธวาทิตมาใช้ในพิธีกรรม พิธีการ หรือ ประเพณีไทย โดยการ นำเครื่องดนตรีแบบฝรั่งตะวันตกมาบรรเลงเพลงแบบไทยเดิม รับใช้สังคมวิถีแบบไทย ผสมผสาน สอดคล้อง อย่างแนบสนิท จนกลายเป็นวัฒนธรรมของไทยที่มีลักษณะเฉพาะของเราที่แตกต่างจากชาติอื่นๆ และมีความเชื่อมโยงกับงานวิจัยของ ปริญา รัตนแสนสุข (2546: 4) ซึ่งได้ทำการศึกษาวิจัยเรื่องการศึกษาแพร่สัญญาณที่ใช้ในกองทัพไทย ทำให้พบความต่อเนื่องของประวัติความเป็นมาและพัฒนาการของ วงโยธวาทิตกองทัพบกถือได้ว่าเป็น สถาบันดนตรีทหาร อันเป็นต้นแบบของวงโยธวาทิตในเหล่าทัพต่างๆ และเป็นจุดเริ่มต้นของวงโยธวาทิตในสถาบันการศึกษา ตลอดจนการถ่ายทอดวัฒนธรรมดนตรีลงไปสู่ตำรวจชาวบ้าน

การผสมผสานวัฒนธรรมดนตรีตะวันตกกับวัฒนธรรมดนตรีไทยอย่างกลมกลืน เหมาะสมถูกแบบแผนการบรรเลงแบบไทย มีบทบาทสำคัญในการนำมารับใช้ในสังคมไทยในทุกระดับชั้น ตั้งแต่งานพระราชพิธี รัฐพิธี บรรเลงถวายพระเกียรติยศการแสดงแสนยานุภาพของกองทัพ ใช้ประกอบพิธีกรรมตามประเพณีไทย เช่นงานบวช งานศพ ตลอดจนบรรเลงในการสร้างบรรยากาศให้เกิดความรู้สึกอีกheim หรือโศกเศร้า ผ่อนคลาย กระตุ้นปลุกเร้าให้เกิดความร่วมมือร่วมใจตามโอกาสในแต่ละงาน อีกทั้งการบรรเลงเพลงไทยเดิม ทำให้เห็นถึงคุณค่าและตระหนักถึงความสำคัญของวงโยธวาทิตกองทัพบก ซึ่งเป็นส่วนหนึ่งในการอนุรักษ์ สืบสาน และเผยแพร่ ประเพณีวัฒนธรรมดนตรี อันเป็นมรดกล้ำค่าของชาติมาโดยตลอด

ข้อเสนอแนะ

จากการศึกษาวงโยธวาทิตกองทัพบก ผู้วิจัยเห็นว่ามีความเห็นว่ามีความที่ศึกษาค้นคว้าได้อีกดังนี้

1. ศึกษางานพระราชพิธี ที่ใช้วงโยธวาทิตในการบรรเลงประกอบพิธีกรรม
2. ศึกษาการใช้วงโยธวาทิต ในการบรรเลงประกอบการแสดงโขนเฉลิมพระเกียรติ
3. ศึกษาสืบค้นบทเพลงมาร์ชไทย ในยุคเริ่มก่อตั้งวงโยธวาทิตในประเทศไทย

บรรณานุกรม

- กาญจนา อินทรสุนานนท์. (2532). *การวิเคราะห์รูปแบบเพลงพื้นบ้าน*. มนุษยศาสตร์ปริทัศน์. ----- . (2542). *พื้นฐานมานุษยวิทยาภาควัฒนธรรม*. (เอกสารการสอน). กรุงเทพฯ: คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ ประสานมิตร.
- ไชแสง สุขะวัฒนะ. (2525). *สังคีตนิยมว่าด้วยดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: ไทยวัฒนาพานิช.
- เจนดุริยางค์, พระ. (2521, 15 กุมภาพันธ์). *ชีวประวัติของข้าพเจ้า*. ในงานพระราชทานเพลิงศพ ณ วัดเทพศิรินทราวาส.
- ณรงค์ชัย ปิฎกัธ. (2542). *สารานุกรมไทยวัฒนธรรมไทยภาคกลาง เล่ม 5*. มูลนิธิสารานุกรมวัฒนธรรมไทย ธนาคารไทยพาณิชย์. กรุงเทพฯ: สยามเพรส แมนเนจเม้นท์.
- ธนิธ อยู่โพธิ์. (2530). *เครื่องดนตรีไทย*. กรุงเทพฯ: กรมศิลปากร.
- นริศรานุวัดติวงศ์, สมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา และสมเด็จพระเจ้าดำรงราชานุภาพ. (2526). *สาส์นสมเด็จพระเจ้าฟ้ากรมพระยา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภาลาดพร้าว.
- บุญยงค์ เกศเทศ. (2536). *วัฒนธรรมเผ่าพันธุ์มนุษย์*. อุบลราชธานี: ยงสวัสดิ์การพิมพ์.
- ประทีป เล้ารัตนอารีย์. (2538). *ดนตรีมีคุณทุกอย่างไป ในกาญจนาภิเษกสมโภชน์ เฉลิมฉลองพระเกียรติพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว*. ชลบุรี: ชลบุรีการพิมพ์.
- ปัญญา รุ่งเรือง. (2542). *แนวทางการเตรียมตัวเพื่อเป็นนักมานุษยดุริยางควิทยา : ในการประชุมวิชาการดนตรี ครั้งที่ 3*. วิทยาลัยดุริยางคศิลป์. มหาวิทยาลัยมหิดล. กรุงเทพฯ: พิมพ์สืบเนื่องต่อ.
- ประณต มีสอน. (2538). *ชีวิตและผลงานของนารถ ถาวรบุตร: ศิษษาเฉพาะเพลงมาร์ช*. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.
- ประเวศ วะสี. (2537). *วัฒนธรรมกับการพัฒนา*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์คุรุสภา ลาดพร้าว.
- ปริญญา รัตนแสนสุข. (2546). *การศึกษาเศรษฐกิจที่ใช้ในกองทัพไทย*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- ปรีชา ออกกิจวัตร. (2548). *ตรวจราชการบ้าน: กรณีศึกษาความเข้มแข็งทางวัฒนธรรมของตำรวจในจังหวัดสมุทรสาคร*. วิทยานิพนธ์ ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ. ถ่ายเอกสาร.
- พูนพิศ อมาตยกุล. (2539). *ดนตรีวิจิตร: ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับดนตรีไทยเพื่อความชื่นชม*. พิมพ์ครั้งที่ 2. กรุงเทพฯ: สยามสมัย.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2537, มิถุนายน-สิงหาคม). แตรวงของไทย. วารสารเพลงดนตรี. หน้า 75-77.

กรุงเทพฯ: ม.ป.พ.

พูนพิศ อมาตยกุล. (2529). ประวัติของดุริยางค์ทหารบก พิธีไหว้ครูดนตรีของดุริยางค์ทหารบก.

กรุงเทพฯ: ป.สัมพันธ์พาณิชย์,

พูนพิศ อมาตยกุล. (2530). วงดุริยางค์ทหารบก. หน้า 68-82. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.

มนตรี ตราโมท. (2538). ดุริยสาสน์. สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ ทรงพระกรุณาโปรดเกล้าโปรด

กระหม่อมให้พิมพ์พระราชทาน ในงานพระราชทานเพลิงศพ นายมนตรี ตราโมท.

ศิริรัตนบุษบง, พระเจ้าวรวงศ์เธอพระองค์เจ้า. (2524). พระประวัติสมเด็จพระเจ้าวรวงศ์เธอเจ้าฟ้า

บริพัตรสุขุมพันธุ์ กรมพระนครสวรรค์วรพินิต. กรุงเทพฯ: จันฉนวนิชย์.

ศิริรัตนบุษบง, พระองค์เจ้า; และพูนพิศ อมาตยกุล. (2524). หุ่ดกระหม่อมบริพัตรกับการดนตรี.

กรุงเทพฯ: จันฉนวนิชย์.

สุกรี เจริญสุข. (2539). แตรและแตรวงของชาวสยาม. กรุงเทพฯ: ดิออกเตอร์แซคการพิมพ์.

สุจิตต์ วงษ์เทศ. (2532). ร้องรำทำเพลง: ดนตรีและนาฏศิลป์ชาวสยาม. กรุงเทพฯ: มติชน.

สุดแดน สุขเกษม. (2542). แตรวงชาวบ้านกับการรับใช้สังคม: กรณีศึกษาคณะถนนศิลป์.

วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.

ถ่ายเอกสาร

สุธี ชำนาญสุธา. (2545). แตรวงชาวบ้าน: กรณีศึกษาแตรวงในเขตพื้นที่อำเภอเมือง จังหวัด

สมุทรสาคร. วิทยานิพนธ์ ศศ.ม. (วัฒนธรรมศึกษา). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย

มหาวิทยาลัยมหิดล. ถ่ายเอกสาร.

อารีย์ สุขเกศ. (2529). วงโยธวาทิต. ใน เอกสารประกอบการสัมมนา. กรุงเทพฯ: วิทยาลัยครูบ้าน

สมเด็จพระเจ้าพระยา.

รายนามผู้บังคับบัญชา หมวดโยธาวิเทศ

ร.ต.ชูป ไพรัชยาต

ร.อ.มงคล ชิดชอบ

ร.อ.ผาด แพรพวงษ์

ร.อ.ชูศักดิ์ ภัทรนาวิก

ร.อ.วิรัช มาลัยวงศ์

ร.อ.เกสรณ์ ศรีปฐม

ร.อ.นคร สัมฤทธิ์ผล

ร.อ.วิจิต ให้อย

ร.อ.ประสิทธิ์ จินดาอินทร์

ร.อ.สนม น้อยเล็ก

พ.ต.วีระ พรรณพลีวรรณ 2529-2540

พ.ต.มานิตย์ พ่วงเจริญ 2540-2542

พ.ต.อรรถวุฒิ มิ่งมิตร 2542-2548

ร.อ.เกียรติศักดิ์ บุญเรือง 2548

ร.อ.ภาณุมาศ ศรีสังข์ 2548-2549

ร.อ.ภิเดช ฉายสินสอด 2549-2550

ร.ท.สุรินทร์ หนูพวงร้อย 2550-2553

ร.อ.สัณห์กิจ แพ้มงคลของหอม 2553-2554

ร.ท.เกรียงไกร คงสบาย 2554-ปัจจุบัน

อุดมการณ์เหล่าทหารดุริยางค์

เป็นทหารที่ดี

เป็นนักดนตรีที่เก่ง

รักเกียรติยศของตัวเอง

ปกป้องราชบัลลังก์

คำขวัญ

มีวินัย

ตั้งใจฝึกซ้อม

พร้อมรับภารกิจ

คุณภาพชีวิตกำลังพล

ฝึกตนเป็นคนดี

คือศักดิ์ศรีของทหารดุริยางค์

ประวัติย่อผู้วิจัย

ชื่อ ชื่อสกุล	นายวิทยา ศรีสะอาด
วันเดือนปีเกิด	9 พฤศจิกายน 2515
สถานที่เกิด	เขตธนบุรี กรุงเทพมหานคร
สถานที่อยู่ปัจจุบัน	73/77 ถ.วิภาวดีรังสิต สามเสนใน พญาไท กรุงเทพฯ
ตำแหน่งหน้าที่การงานปัจจุบัน	รับราชการ
สถานที่ทำงานปัจจุบัน	กองดุริยางค์ทหารบก
ประวัติการศึกษา	
พ.ศ. 2528	ชั้นประถมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนไกรวิทยอนุสรณ์ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2534	ชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6 จาก โรงเรียนมัธยมวัดมกุฎกษัตริย์ กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2545	รัฐศาสตร์(บริหารรัฐกิจ) ศิลปศาสตรบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยรามคำแหง กรุงเทพมหานคร
พ.ศ. 2557	ศป.ม. (มานุษยดุริยางควิทยา) ศิลปกรรมศาสตรมหาบัณฑิต จาก มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร